

Den gudomliga energin

Nutida föreställningar om kundalini,
dess bakgrund och roll inom västerländsk nyreligiositet

Malin Fitger

Fördjupningskurs i Religionshistoria. Vårterminen 2004.

RELIGIONSHISTORISKA INSTITUTIONEN
STOCKHOLMS UNIVERSITET

INNEHÅLL

1. INLEDNING

1:1 Bakgrund.....	1
1:2 Metod och urval.....	2
1:3 Syfte.....	3
1:4 Frågeställningar.....	3
1:5 Utformning.....	3
1:6 Stavning.....	4

2. DEFINITIONER

2:1 Religion och religiositet.....	6
2:2 Nyreligiositet och nya religiösa rörelser.....	7
2:3 New Age.....	7

3. BAKGRUND

3:1 Begreppet tantra.....	9
3:2 Begreppet kundalini i österländsk tantra.....	10
3:3 'Den högra, och den vänstra handens väg'.....	12

4. FÖRMEDLINGEN AV TANTRA OCH KUNDALINIYOGA TILL VÄST

4:1 Tantrismen – en orientalistisk föreställning	13
4:2 Neohinduismens bidrag.....	14
4:3 Tantra som sofistikerad filosofi.....	16
4:4 Det teosofiska inflytandet.....	18
4:5 'The psychology of Kundalini Yoga'.....	20
4:6 En religion för den mörka tidsåldern.....	23
4:7 Sex-magi, tantrism och västerländsk esoterism.....	27
4:8 Tantra och New Age.....	29

5.	'SELF-SPIRITUALITY' OCH DET MODERNA SAMHÄLLET	
5:1	Idén om själförverkligandet.....	35
5:2	Grundläggande föreställningar.....	36
5:3	Världsavvisande eller världsbejakande?.....	37
6.	TRE KUNSKAPSTEORETISKA STRATEGIER	
6:1	Hammers teori.....	39
6:2	Traditionen.....	39
6:3	Vetenskapen.....	41
6:4	Erfarenheten.....	42
7.	SWAMI JANAKANANDA: <i>Skandinavisk Yoga och Meditationsskola</i>	
7:1	Bakgrund.....	43
7:2	Ideologi.....	45
7:3	Utövande och livsstil.....	47
7:4	Användning och tolkning av begreppet kundalini.....	50
7:5	Förhållande till tantra.....	51
7:6	Kunskapsteoretiska argument.....	53
8.	GÖRAN BOLL: <i>Yogi Bhajans Kundalini Yoga/SKY</i>	
8:1	Bakgrund.....	57
8:2	Ideologi.....	58
8:3	Utövande och livsstil.....	60
8:4	Användning och tolkning av begreppet kundalini	62
8:5	Förhållande till tantra.....	63
8:6	Kunskapsteoretiska argument.....	64
9.	MARJA SAVOLA: <i>Kundalini Nätverk & Information</i>	
9:1	Bakgrund	68
9:2	Ideologi.....	71
9:3	Utövande och livsstil.....	72
9:4	Användning och tolkning av begreppet kundalini	72
9:5	Förhållande till tantra.....	73

9:6 Kunskapsteoretiska argument.....	74
--------------------------------------	----

10. ZEENA SCHRECK: *Sex-magi och den vänstra handens väg*

10:1 Bakgrund.....	77
10:2 Ideologi.....	78
10:3 Förhållande till tantra.....	80
10:4 Utövande och livsstil	81
10:5 Användning och tolkning av begreppet kundalini.....	84
10:6 Kunskapsteoretiska argument.....	85

11. JÄMFÖRELSE

11:1 Bilden av tantra.....	89
11:2 Beskrivningen av kundalini.....	90
11:3 Jämförelser med Hammers teori.....	91
11:4 Jämförelser med Heelas beskrivning av New Age.....	92
11:5 Gemensamma föreställningar.....	94

12. EPILOG.....

APPENDIX I.....	97
APPENDIX II.....	102

KÄLLOR.....	111
--------------------	------------

1. INLEDNING

1:1 Bakgrund

Begreppet *kundalini* kommer ursprungligen från den hinduistiska tantratraditionen, där det är ett namn på den feminina aspekten av den högsta gudomen. Gudinnan *Kundalini* är den aktiva principen i universum. Hon är den kosmiska energi som antas finnas såväl utanför som i ett slumrande, potentiellt tillstånd, inom människan.¹

Under slutet av 1800 och början av 1900-talet började ett fåtal västerländska författare, där ibland Sir John Woodroffe och Madame H. P. Blavatsky, att skriva om kundalini; men det var först i och med 1960 och 70-talets New Age-rörelse som *tantra* och *kundaliniyoga* kom att bli en del av den västerländska populärkulturens tankegods.²

I dag används begreppet kundalini i vitt spridda sammanhang. I Aftonbladet under rubriken: ”9 övningar för ett bättre sexliv” kunde man nyligen läsa att *kundalini* är människans ’sexenergi’. Kundaliniyogan beskrevs här ’en perfekt vardagsyoga för alla’. Begreppet är både populärt och laddat: det finns många som varnar för farorna med att försöka väcka kundalinikraften på fel sätt eller ’innan man är mogen för det’. 1974 startade psykiatern Lee Sannella en ’kundalini-klinik’ i Kalifornien där han hjälpte människor vilka sades ha råkat ut för plötsliga kundaliniuppvaknanden, att lära sig hantera sina upplevelser. Hans bok *The Kundalini Experience: Psychosis or Transcendence?* innehåller en mängd beskrivningar av hur olika människor sägs ha upplevt kundalini och hur det påverkat dem fysiskt och psykiskt. Sannella menar bland annat att en del av de människor som råkar ut för plötsliga kundaliniuppvaknanden och inte får hjälp att hantera dessa, felaktigt diagnosticeras som psykotiska.³ Den indiska författaren Gopi Krishnas självbiografiska bok *Kundalini: The Evolutionary Energy in Man* har också bidragit till begreppets laddning och föreställningen om de faror som sägs vara förknippade med ett kundaliniuppvaknande.⁴

Det råder en intressant tvetydighet i användningen av, och synen på detta begrepp (vilken bland annat tar sig uttryck i att yogalärare säger sig lära ut kundaliniyoga, utan att väcka kundalinienergin⁵):

Å ena sidan varnar företrädare för nya religiösa rörelser, för att på egen hand experimentera med övningar som kan väcka upp kundalini. I Sverige publicerade tidskriften *Sökaren* nyligen två artiklar som varnar för farorna med kundalinienergin.⁶ Det finns också en mängd internetsidor och nätverk som ger upplysningar om farorna med kundalinikraften och hur man bör gå till väga för att undvika dessa. Ofta betonar man i dessa sammanhang vikten av att individen är moraliskt, psykiskt och fysiskt förberedd på att hantera den energimängd som ett kundaliniuppvaknande sägs generera.

¹ *Encyclopedia of Religion*, Padoux, 1987: uppslagsord *kundalini* s. 402; Knipe, 1993: 842

² Urban, 2003: 223

³ Sannella, 1987: 12

⁴ Boken gavs ut första gången 1967. (Se Fitger, 2002, *Introduktionen av begreppet kundalini i väst* :35-51)

⁵ Intervju med Göran Boll, 2003-09-09

⁶ *Sökaren* 4, 2003: 22-23

Såväl kropp som psyke måste vara i balans.

Å andra sidan lärs kundaliniyoga ut som 'en vardagsyoga för alla': I Sverige utbildas Kundalini Yogalärare i snabb takt, flera av landets största företag låter sina anställda gå kurser i Kundalini Yoga. Kundaliniyoga lärs ut på gym och i tidningar som en metod för fysisk fitness och psykisk balans, högre stresstålighet och ökad energi. Sist men inte minst beskrivs kundaliniyogan också som en väg till ett bättre sexliv.

1:2 Metod och urval

Då det kan vara svårt att inom en begränsad tidsram hinna överblicka hur flera olika rörelser är organiserade (och ge en rättvis bild av de skillnader i åsikter och världsbilder som kan rymmas inom dessa); samt på grund av att det inte är möjligt att jämföra hela rörelser med enskilda författare, har jag valt att i första hand utgå från *en jämförelse mellan ett urval individer*. Detta mot bakgrund av en kortfattad beskrivning av de eventuella rörelser de företräder.

Valet av personer är strategiskt, utifrån syftet att ge en heterogen bild av hur begreppet kundalini kan användas i nyreligiösa sammanhang. Studien kommer baseras på intervjuer med och texter skrivna av dessa individer.⁷ I den mån det finns religionvetenskaplig litteratur att tillgå, om personerna eller de rörelser de företräder, så kommer jag att försöka ta del av denna. Jag kommer också att utgå från religionsvetenskaplig litteratur som behandlar nyreligiositet samt nutida västerländsk tantra.

En enkel, men grundläggande orientering bland de populäraste (mest lästa) nutida författarna, samt de organisationer som tar upp begreppet kundalini, införskaffas genom sökningar på orden 'kundalini' och 'tantra' på internetsidor som www.google.com, www.alta.vista.com och www.yahoo.com; genom att ta reda på vilka böcker om kundalini och tantra som säljer bäst på den internationella internetbokhandeln amazon.com; genom att undersöka den kundalini och tantralitteratur som rekommenderas på de större hemsidor som behandlar ämnet, samt genom att se vilka författare som ofta citeras och hänvisas till i den nyreligiösa litteraturen om tantra/kundalini.

Även i en rent deskriptiv uppsats behöver författaren utgå ifrån någon form av urvalsmetod då det gäller vilka aspekter av den beskrivna läran eller världsbilden som främst ska belysas – och på vilket sätt. När jag sammanställt intervjufrågorna och återgivit källorna har jag därför valt att ta hjälp av tre religionshistoriker: Liselotte Frisk, Olav Hammer och Paul Heelas; detta då det gäller vilka aspekter de fokuserar på, i sin redogörelse och analys av de nya religiösa rörelserna.

Min framställning av intervjupersonernas världsbild och förhållningssätt utgår från de aspekter som Liselotte Frisk valt att ta upp i sin beskrivning av nya religiösa rörelser⁸ samt från Hammers tre 'kunskapsteoretiska strategier'. I jämförelsen utgår jag även från Heelas exempel på 'utmärkande drag hos New Age-rörelsen' och dess kopplingar till det

⁷ Intervjuerna har skett med hjälp av bandinspelning eller via mail.

⁸ Min rubrikindelning ser dock annorlunda ut och vissa saker får större utrymme i och med att jag fokuserar på personer och inte rörelser.

moderna samhället.

Kapitel 3 skildrar i grova drag förmedlingen av kundaliniyoga och tantra till väst och hur vissa nyckelpersoner bidragit till att forma den västerländska bilden av dessa fenomen. Här har jag bland annat haft stor användning av Hugh B. Urbans olika artiklar i ämnet, samt hans nyligen utgivna bok: *Tantra: Sex Secrecy, Politics, and Power in The Study of Religion*.⁹

1:3 Syfte

Syftet med uppsatsen är att utifrån ett jämförande perspektiv försöka *ge en inblick i hur det tantriska begreppet kundalini förmedlats till – och på olika vis kommer till uttryck inom – västerländsk (europeisk och amerikansk) nyreligiositet.*

Kanske kan en redogörelse för tolkningen av kundalini, hos de fyra personer som jag valt att studera, även bidra till en mer allmän förståelse av det ofta förekommande begreppet 'energi' och den roll det spelar inom västerländsk nyreligiositet. Detta bör dock betraktas som en 'öppen frågeställning': De slutsatser som görs utifrån materialet i uppsatsen kan – då den utformas som en kvalitativ djupstudie av ett mindre antal personer – inte generaliseras. Förhoppningen är snarare att det ska kunna bidra med en infallsvinkel och en pusselbit, i förståelsen av begreppets betydelse inom västerländsk nyreligiositet.

1:4 Frågeställningar

De huvudsakliga frågeställningarna är:

- * Hur beskriver respektive författare/utövare kundalini som fenomen?
- * Hur ser personens världsbild, gudsuppfattning och människosyn ut?
- * Vilken roll spelar begreppet kundalini i denna?
- * Vilka ideal förespråkar personen?
- * Vilket eller vilka mål eftersträvar personen att uppnå genom sitt utövande av kundaliniyoga /kundalinimeditation/tantra?
- * Hur förhåller sig personen till tantra, den vänstra, respektive högra handens väg?
- * Vilket kunskapsteoretiskt argument använder sig personen av ?
- * Vilka föreställningar har de fyra personerna gemensamt – och på vilket sätt skiljer de sig åt?

1:5 Utformning

Den första delen av uppsatsen ger en kortfattad överblick över vissa nyckelpersoner i förmedlingen av tantra och kundaliniyoga/meditation till väst. Därefter kommer jag att redogöra för fyra nutida individers förhållningssätt (med utgångspunkt från de ovan

⁹ H. B. Urban är 'Associate Professor of Religion and Comparative Studies' vid Ohio State University och har forskat och skrivit om såväl indisk, som västerländsk nutida tantra.

givna frågeställningarna):

Den första intervjupersonen är *Swami Janakananda* – grundaren av *Skandinavisk yoga och meditationsskola*. Swami Janakananda är född i Danmark, men bosatt på Håå Kursgård i Småland, där han under trettio års tid arbetat med att inviga människor i den tantriska *Kriya Yogan* (även kallad *Kriya Kundalini Yoga*).

Den andra personen jag intervjuat är *Göran Boll* – ordförande i Sveriges *Kundalini Yogalärares Riksförbund*; en förening vars målsättning är att sprida Kundalini Yoga enligt Yogi Bhajans lära, i Sverige. Denna yogainriktning, som tagit sig namnet *Kundalini Yoga*, grundades 1969 av sikhen Yogi Bhajan. Rörelsen är idag mycket framgångsrik; fem av de sju bästsäljande böckerna om kundalini på internetbokhandeln amazon, är skrivna av sikher kopplade till Yogi Bhajans organisation 3HO. Rörelsen kan beskrivas som samhällstillvänd och vill inte framställa sig som en religion.¹⁰ Göran Boll driver även det egna företaget: *Institutet för Medicinsk Yoga* och undervisar i KundaliniYoga på företag och arbetsplatser.

Den tredje intervjupersonen är *Marja Savola* – kontaktperson och ansvarig för den svenska avdelningen i *Kundalini Nätverk & Information*; ett skandinavisk nätverk för ”personer som upplevt en kundaliniprocess”. Marja Savola tillhör dem som vill varna för riskerna med övningar som (uttalat eller outtalat) syftar till att väcka kundalinikraften.

Den fjärde personen jag varit i kontakt med är *Zeena Schreck* – sex-magiker och översteprästinna i den (enligt sin egen definition) religiösa rörelsen *The Storm*. Zeena utgör ett exempel på hur tantriska begrepp även kommit att användas inom de västerländska ockulta grupper vilka kallar sig ’*left hand path*’.¹¹

Med dessa fyra individer vill jag exemplifiera hur den tantriska terminologin – i relativt skiftande sammanhang – plockats upp inom *nutida* västerländsk nyreligiositet. Syftet är att ge en bild av de *olikheter* och *likheter* som finns i dessa personers användningen av begreppet kundalini.¹² I det jämförande kapitlet berörs även deras förhållande till några av de fenomen, som enligt Paul Heelas är karaktäristiska för dagens ’New Age-rörelse’.

1:6 Stavning

Istället för att skriva ut diakritiska tecken använder jag mig av den förenklade stavning där sj-ljuden ersätts med ’sh’ och det vokaliska r-ljudet med ’ri’. I citaten har jag inte ändrat något i stavningen av sanskritorden, utan endast utelämnat de diakritiska tecknen.

¹⁰ I Sverige finns idag ca 130-140 yogalärare (enligt Göran Boll) utbildade enligt Yogi Bhajans lära, endast ett fåtal av dessa har dock konverterat till sikhismen.

¹¹ De gemensamma dragen i tolkningen av den vänstra handens väg, inom modern västerländsk engelskspråkig ockultism, är däremot ganska få. Enligt Johan Nilsson handlar det främst om den yttre symboliken samt tendensen att associera någon av de främsta gudomligheterna med Satan, medan betydelsen som läggs in i symbolerna och tolkningen av Satan som gestalt är mycket olika hos t.e.x. Blavatsky, A. Crowley, K. Grant. Church of Satan, Temple of Set. Nilsson [1999]: 44-49

¹² De två första intervjupersonernas inställning ligger närmre varandra än de övrigas, men jag tycker mig ändå se vissa tydliga skillnader mellan dem, vilket framgår i analysdelen.

2. DEFINITIONER

2:1 Religion och religiositet

Många av företrädarna för de nya religiösa rörelserna tar själva avstånd från beteckningarna *religion* eller *religiös*.¹³ Ofta menar man sig ha 'ett andligt intresse' eller 'en andlig grundsyn', men vill inte se sig som företrädare av någon specifik religion.¹⁴ Det är också vanligt att yogaskolor betecknar sig som 'religiöst obundna'.

Det kan finnas flera skäl till varför en person väljer att kalla sig *andlig* istället för *religiös*; dels har det att göra med den innebörd personen ifråga lägger i själva ordet 'religion', dels med personens självbild och de normer och värderingar som denna uppfattar hos sin omgivning. Religion betraktas ofta som ett sätt att försöka skapa en dogm för hur den andliga verkligheten ser ut. Ordet 'andlig' associeras däremot med en mer öppen inställningen till "att det finns någonting som är större än du själv" och till "att allting hänger ihop".¹⁵

Flera av de nya, mer organiserade religiösa rörelserna, menar sig inte vara religioner utan väljer att kalla sin lära för 'kunskapsväg', 'vetenskap' eller 'terapi'.¹⁶ Rörelser som Transcendental Meditation (TM) vill till exempel tona ner den religiösa aspekten av sin lära och endast framställa den som en teknik.

Det faktum att en rörelse eller en person inte själv definierar sig som religiös behöver förstås inte påverka forskarens definition.¹⁷ Det är däremot intressant därför att det säger något om rörelsen eller personens självbild. Enligt Liselotte Frisk bör man också komma ihåg att det finns rörelser som balanserar på gränsen mellan religion och terapi, där vissa mindre engagerade medlemmar kanske till exempel lär sig meditera, enbart med syftet att bättre kunna hantera sin stress.¹⁸

Vad som ska rymmas inom beteckningen *religion* har att göra med om vi väljer en substantiell eller en funktionell definition. En substantiell definition har fördelen att vara mer specificerad och lättare att använda i kvantitativ forskning.¹⁹ Den kan däremot vara problematisk därför att den är historiskt och kulturellt bunden. Enligt religionssociologen Meredith B. McGuire korresponderar de substantiella definitionerna, ofta i högre grad än de funktionella definitionerna, med 'commonsense' uppfattningar av vad religion är. De grundar sig också vanligen på en västerländsk, ofta kristen,

¹³ Frisk, 1998:13; Kanske är detta en allt vanligare förekommande inställning (och inte bara något typiskt för New Age-rörelsen): En studie bland psykologer i USA visade att 71% av undersökningsdeltagarna ansåg att andlighet var personligt relevant för dem, samtidigt som de menade att organiserad religion inte var den huvudsakliga källan till deras andlighet (Shafranske och Malony, 1985, i Elkins, 1988: 6).

¹⁴ Intervju med Göran Boll, 2003-09-09

¹⁵ Intervju med Göran Boll, 2003-09-09

¹⁶ Frisk, 1998:13

¹⁷ McGuire, 1997:14

¹⁸ Frisk, 1998:13

¹⁹ Till exempel är den grundläggande distinktionen mellan *naturligt* och *övernaturligt*, enligt McGuire en produkt av västerländskt tänkande: McGuire, 1997:8-12

verklighetsuppfattning.²⁰

Ett problem med de substantiella definitionerna är alltså att de baserar sig på vad som anses vara religion på en viss plats vid en viss tidpunkt; därför har de också svårt att inbegripa religion i omvandling.²¹ Risken att vi inte förmår se skillnaden mellan religionens förändring och dess nedgång kan därför vara stor.²²

Likaså missar vi lätt den icke-institutionaliserade religionen. Forskningen riskerar att begränsas till studier av 'frusna former av religionen', kyrkor och institutioner. Kanske finns det många 'dolda religioner', vilka inte blivit upptäckta för att vi förväntade oss att alla religioner skulle se ut som de vi känner till sen tidigare.²³

Fördelen med en funktionell religionsdefinition är dess bredd. Funktionella religionsdefinitioner är ofta bättre lämpade för att beskriva kulturöverskridande aspekter av religiositet samt religionens förändringar. Nackdelen är att en funktionell definition kan vara svår att avgränsa. Om religion definieras utifrån en människas förhållningssätt, kan då vad som helst vara religion? Kan marxism eller psykologi eller fotboll vara religion för någon? Clifford Geertz menade till exempel att golf skulle kunna vara en religion för någon; inte av det skälet att personen ifråga hade en så enorm passion för golf, men däremot om personen betraktade golf som "ett symboliskt system vilket avspeglade en transcendent ordning".²⁴

Jag kommer här att utgå ifrån Liselotte Frisks definition av ordet *religiös*:

..begreppet religiös kan anses lämpligt för de rörelser och företeelser som tas upp i denna bok, så länge det, på någon nivå av rörelsen eller företeelsen, ges svar på existentiella frågor. Sådana frågor är av typen om det finns någon Gud, vad som händer efter döden, vad som är meningen med livet.²⁵

Inte heller med denna definition är det alltid helt klart var gränsen ska dras. Det är mycket möjligt att en person som till exempel går en kurs i Yogi Bhajans Kundalini Yoga²⁶, inte söker svaren på existentiella frågor rörande Guds existens eller meningen med livet – även om Yogi Bhajans lära faktiskt innehåller sådana svar. Däremot kan det vara så att personen tror att Kundalini Yoga kan vara en bra metod för att uppnå olika inomvärldsliga mål, så som ökad stresstålighet, ett inre lugn, bättre hälsa, fysisk fitness och så vidare.

Vi har också dem som skulle kunna kallas 'sökare'. Vad de söker är något av andlig eller transcendent karaktär; de söker svaren på existentiella frågor rörande till exempel meningen med livet. Ofta finns också en grundläggande föreställning om vad man skall finna, så som till exempel 'ett utökat medvetande' som ger kontakten med 'en större helhet'. Därför kan det verka rimligt att även definiera 'sökare' som i viss mån religiösa,

²⁰ McGuire, 1997: 10

²¹ McGuire, 1997:10-11

²² Religionforskaren Milton Yinger påpekar att själva ordet 'religion' eller besläktade ord, inte ens finns i alla världens språk.

²³ Yinger, 1970:32-33

²⁴ McGuire, 1997:13 (Mc Guire hänvisar till Geertz, "Religion as cultural system", *Anthropological Approaches to the study of Religion*, 1966:13)

²⁵ Frisk, 1998:13

²⁶ Organisationen 3HO som grundades av Yogi Bahjan kallar sin lära Kundalini Yoga. Jag har valt att stava det likadant när jag syftar specifikt på deras form av kundaliniyoga.

trots att han/hon ännu inte anser sig sitta inne med några svar.²⁷

Det finns alltså en gränzon med människor som söker något andligt och utövar andliga tekniker men inte anser sig besitta *svaren* på de existentiella frågorna och därav faller utanför Frisks definition av begreppet *religiös*. I Geertz golfexempel dras gränsen mellan religiositet och icke-religiositet vid en tron på en transcendent ordning. Enligt min mening kan också *ett sökande* efter existentiella svar, i form av en transcendent ordning, i viss mån sägas utgöra en religiös (eller andlig) hållning.

2:2 Nyreligiositet och nya religiösa rörelser

I sin bok *Nyreligiositet i Sverige* skriver Frisk att *nyreligiositet* är ett vidare begrepp än 'nya religiösa rörelser'; detta därför att det inte enbart inkluderar de organiserade nya religiösa rörelserna utan även mer oorganiserade strömningar och trosföreställningar av nyreligiös karaktär.²⁸

Vi har klargjort vad som i detta sammanhang menas med *religiös*. Vad menas då med *ny*? Det är svårt att avgränsa en precis tidsperiod, inom vilken en religiös rörelse eller strömning ska ha bildats, för att få kallas *nyreligiös*. Den här uppsatsen kommer först och främst att ta upp personer inom *nutida* västerländsk tantra och kundaliniyoga. Som bakgrund till detta görs en kort sammanfattning av några nyckelpersoner - från 1900-talets början och framåt - vilka haft ett inflytande över den nutida amerikanska och europeiska bilden av tantra och kundaliniyoga/kundalinimeditation. Med *nyreligiositet* menar dock de flesta religionshistoriker sådana rörelser som framträtt från och med 1900-talets mitt och framåt.²⁹

2:3 New Age

New Age kan beskrivas som ett paraplybegrepp vilket kan (men inte måste) innefatta en mängd olika föreställningar. Det speciella med *New Age*-rörelsen är enligt Hammer att man kan, men inte behöver, tro på eller utöva det som erbjuds.³⁰

Enligt såväl Heelas som Frisk är *New Age* är inte *en* ny religiös rörelse. Däremot kan det tankegods som ingår *New Age*-rörelsens världsbild beskrivas som *nyreligiöst*. Nya religiösa rörelser kan enligt Heelas vara en del av *New Age*-rörelsen, men i första hand utmärks denna av andra sätt att ansluta sig: deltagande i nätverk, helgkurser, workshops eller ett privat tillämpande av metoder hämtade ur *New Age*-litteraturen.³¹

Det ryms stora variationer och ibland rivaliserande värderingar och världsbilder inom *New Age*-rörelsen. Det som gör att det hela, enligt Heelas ändå kan kallas en rörelse, är antagandet att *människan är på väg in i en ny tidsålder*. Han påpekar också det faktum

²⁷ Hammer, 1998: 18-22

²⁸ Frisk 1998:1

²⁹ Frisk, 1988: 11-12

³⁰ Hammer 1998:18-19 ; Hammar använder i sin bok *New Age: På spaning efter helheten*, begreppen "New Age", "nyreligiös" och "nyandlig" synonymt, men menar samtidigt att all *nyreligiositet* i Sverige inte faller inom ramen för *New Age*. I *New Age* innefattar han till exempel inte nya religioner eller sekter, ockultism och esoterism. Hammer, 1998: 21-23

³¹ Frisk, 1998: 1; Heelas, 1998: 9

att många som kan betecknas som delaktiga i New Age-rörelsen inte själva accepterar denna etikett.³²

New Age-rörelsen rymmer också många olika grader av engagemang. För några är andligheten en del av hela deras tillvaro, de har gett sig in på en andlig resa mot ett mål och har kanske valt en alternativ livsstil och boendeform. Andra är deltidsutövare och lever ett 'vanligt liv' vid sidan om.

Troligen är det deltidsutövarna som i stor utsträckning stöder verksamheten inom New Age-rörelsen genom att betala för kurser, köpa böcker, kassetter och liknande. Det finns också dem som är mindre seriösa i sitt utövande och mest gillar att 'pröva på nya saker'.³³

Enligt Wouter J. Hanegraaff är det viktigt att kunna urskilja New Age-rörelsen ur det bredare fält av nya religiösa rörelser vilket även kan innefatta 1800 och början av 1900-talets alternativa rörelser:

On the one hand, there is a tendency to regard all the NRM's, at least if they are not explicitly Christian, as New Age. (...) On the other hand there is an equally strong tendency to present the New Age movement as one NRM among others. (...) Whatever the nature of the New Age movement will turn out to be, the absence of generally recognized leaders and organizations, normative doctrines and common practices effectively distinguishes it *as a whole* from the many movements which do have these characteristics. (Hanegraaff)³⁴

Enligt Hanegraaff överskrider New Age-rörelsen gränserna för vad som kan kallas 'en specifik religiös organisation'; sådana kan både 'födas' och 'dö', inom rörelsen.³⁵ New Age-rörelsen kan därför ses som ett uttryck för vad Colin Campbell kallat '*the cultic milieu*':

Such a generally supportive cultic milieu is continually giving birth to new cults, absorbing the debris of the dead ones and creating new generations of cult-prone individuals to maintain the high levels of membership turnover. Thus whereas cults are by definition a largely transitory phenomenon, the cultic milieu is, by contrast, a constant feature of society.³⁶

³² Heelas, 1998: 16-17

³³ Heelas, 1998: 118-119

³⁴ Hanegraaff, 1998:13-14

³⁵ Hanegraaff, 1998:16

³⁶ Hanegraaff, 1998:15, citerar Colin Campbell ("*Cultic Milieu*":121-122)

3. BAKGRUND

3:1 Begreppet tantra

I Vedaskrifterna förekommer ordet *tantra* med betydelsen 'tråd' eller 'varp'³⁷, men ordet kan även översättas som 'ordning', 'regel' eller 'lära'. Under den vediska tiden fanns ännu ingen tantra, däremot fanns vissa av de element som kom att plockas upp inom den tantriska traditionen. Både hinduistisk och buddhistisk tantra kan, enligt Padoux, beskrivas som nytolkningar och tillägg till respektive tradition.

Den tantriska traditionen tog form under de första århundradena v.t. och var fullkomligt etablerad i Indien kring det femte eller sjätte århundradet. Det mesta tyder enligt Padoux, på att tantran först utvecklades inom hinduismen.³⁸ Den historiska positionen av begreppet tantra är inte helt klar och troligen kom ordet under tidens gång att gradvis närmre förknippas med *shakta*- och *shakti*-orienterad *shaival*litteratur.³⁹

Det västerländska begreppet 'tantrism' myntades först på artonhundratalet som ett namn på den typ av religiositet som är formulerad i tantratexterna.⁴⁰ Läran i dessa skrifter kallas på sanskrit *tantrashastra* (dock är det inte alla texter vilka vi uppfattar som tantriska, som själva definierar sig så.)⁴¹

I de tantriska texterna hittade forskare doktriner och praktiska övningar som skilde sig från brahmanismens och den klassiska hinduismens, vilket man fram till dess trott innefatta hela den hinduistiska religionen. En del forskare har argumenterat för att tantran skulle ha ett förvediskt eller dravidiskt ursprung och härstamma från den ursprungliga kulten av jord- och modersgudinnan. Även om det är möjligt, så är det svårt att bevisa, eftersom det även finns paralleller inom den vediska traditionen ur vilka tantran också skulle kunna vuxit fram.⁴²

Padoux definierar 'tantrism' som *en praktisk väg för att uppnå övernaturliga förmågor och frigörelse*, där man använder sig av speciella tekniker; rituella, kroppsliga och mentala, vilka alltid associeras med en specifik doktrin. Denna doktrin beskrivs som ett försök att använda *kama*, begäret, för att uppnå frigörelse. Det handlar, enligt Padoux, inte om att uppge eller försaka denna värld för att nå frigörelse, men att på olika sätt 'återställa den' utifrån perspektivet att målet är att nå frälsning.⁴³

Tantra är däremot inte något som går att avgränsa till en enskild kategori av föreställningar och tekniker; snarare kan man enligt Urban urskilja ett stort antal fenomen vilka är karaktäristiska för den tantriska traditionen: ⁴⁴ (Brooks uppställning av tio tantriska fenomen)

³⁷ Lloyd, 2001:9

³⁸ Padoux, 1987 (uppslag: *tantrism*):273

³⁹ Goudriaan, 1981:7

⁴⁰ Urban, 1999:125; Goudriaan 1981:7

⁴¹ Urban, 1999:125; Padoux 1987 (uppslag: *tantrism*):273

⁴² Urban, 1999:126; Goudriaan 1979:17

⁴³ Padoux, 1987 (uppslag: *tantrism*):273

⁴⁴ Alla dessa fenomen återfinns dock *inte* överallt inom den tantriska traditionen.

- 1) De är utom-vediska.
- 2) De förespråkar speciella former av yoga och tekniska discipliner såsom *kundaliniyoga*.
- 3) De är icke-teistiska⁴⁵ och icke-dualistiska.
- 4) De innefattar avancerade spekulationer kring ljudets natur och användandet av *mantra*.
- 5) De innefattar dyrkan av symboliska diagram, såsom yantran och *mandalor*.
- 6) De betonar vikten av gurun.
- 7) De använder sig av den bi-polära symboliken kring guden och gudinnan.
- 8) De är hemliga i den bemärkelse att gurun endast undervisar dem han anser kvalificera sig.
- 9) De beskriver användandet av konventionellt förbjudna substanser och metoder (såsom vin, kött, samlag) i ritualerna. (Detta är inte ett element som finns inom all tantra.)
- 10) De kräver speciell initiering, där kriterier som kast och kön inte är det som avgör om personen kvalificerar sig.⁴⁶

De tantriska skrifterna tar också upp spekulationer kring det absolutas natur; kosmogoni; förhållandet mellan mikro- och makrokosmos; samt spådomskonst och tekniker för utvecklandet av magiska förmågor. Enligt texternas författare härstammar de från en muntliga tradition som från början lärdes ut av den gudomliga läraren *Shiva* själv.⁴⁷

3:2 Begreppet kundalini inom österländsk tantra

Ordet *kundalini*, eller *kundali*, kommer av ordet *kundala* som betyder 'ihopringlad' eller 'rep'. Det är en term som används främst inom den tantriska litteraturen för att beteckna den gudomliga kosmiska energin (*shakti*), både utanför och inom människan.

Inom de flesta människor anses denna energi befinna sig i ett slumrande tillstånd, vilket beskrivs i bilden av en hoprullad feminin orm som ligger sovande eller vilande i *muladhara*, människans nedersta *chakra*. (Ordet *chakra* betyder 'hjul' och är inom hinduismen och buddhismen ett slags livsenergicentrum i människans kropp).⁴⁸

Den kosmiska energin *Kundalini* är i sin aktiva form utanför människan, också en gudinna. Dessa två nivåer eller plan av kundalini kan i praktiken inte skiljas åt utan är egentligen en och samma energi och gudomlighet.⁴⁹

Inom yogatraditionen utgår man från att människan utöver sin fysiska kropp även besitter en 'subtil kropp' genom vilken hennes livsenergi (*prana*) flödar. Människans

⁴⁵ Det kan vara svårt att avgöra om vissa grenar inom tantran bör räknas som teistiska eller icke-teistiska.

⁴⁶ Urban, 1999:126

⁴⁷ Goudriaan, 1981: 8

⁴⁸ Läran om chakra kommer från de tantriska strömningarna. Genom främst teosofen C.W. Leadbeaters förmedling har begreppet plockats in i den nyandliga världsbilden där det oftast beskrivs som sju knutpunkter i människans aura.

⁴⁹ *Encyclopedia of Religion*, Padoux 1987 (uppslag: kundalini):402

fysiska och subtila kropp återspeglar världen såsom ett mikrokosmos i förhållande till makrokosmos; därför finns både den maskulina energin och den feminina energin i icke-manifesterad form inom varje människa.

När kundalini sover i sin ormform i muladhara, sägs den vara slingrad runt en liten *linga*⁵⁰ med sitt huvud vilandes på dess topp. Denna 'självalstrade' *linga* är en symbol för den eviga Shiva runt vilken den ursprungliga energin ligger slumrande.⁵¹

Då kundaliniormen väcks, vilket är målet inom tantrisk yoga, reser den sig och färdas uppåt genom *sushumna*, den centrala kanal och största *nadi*⁵² som sägs vara belägen inuti ryggradens hålrum. På vägen upp genomtränger den olika chakra; en form av energicentra, vilka är "fästa" längs *sushumna*, och aktiverar dem på så vis. För varje chakra som väcks upp, öppnas yogautövarens medvetande för nya upplevelser av tillvaron, vilket medför ny kunskap och nya förmågor.

När kundalinienergin når det översta energicentrumet, *sahasrara*, vilket beskrivs som en tusenbladig lotus strax ovanför hjässan, når adepten ett fullkomligt andligt uppvaknade. I detta centrum möter den feminina gudomliga energin, den manliga gudom som symboliskt residerar där; de två kosmiska principerna, den aktiva och den passiva, förenas, varigenom utövaren upplever en extas i vilken han/hon transcenderar sitt begränsade själv, uppnår en förening med det gudomliga och på så vis frigörelse i livet (*jivanmukti*).

Inom den tantriska traditionen innebär frigörelsen såväl världsliga njutningar och övernaturliga krafter, som 'fullkomlig frihet från världen'. Denna befrielse beskrivs inte som ett uppgivande, utan snarare ett förverkligande av världens fullhet.⁵³

I människans kropp beskrivs kundalini som en lysande röd strimma eller flamma vilken pulserar och vibrerar. Kundalini beskrivs också som ett 'oslaget ljud' (*anahata*), vilket är det samma som gudomens inneboende vibration genom vilken världen skapas.

Även om det högsta tillståndet inom trantran transcenderar all dualitet så tänker man sig att gudomen har två aspekter: en feminin och en maskulin, varav den feminina är den aktiva principen. Den feminina aspekten är energin, *shakti*, som producerar, genomsyrar, upprätthåller och slutligen åter absorberar universum. Det är hon, *Shakti* eller *Kundalini*⁵⁴, som är orsaken både till människans bundenhet och frigörelse. Hon är *maya*, den kosmiska illusionen, men också den kraft som kan föra människan till upplysning.⁵⁵ Hon manifesterar sig i alla nivåer av skapelsen så som gudomens energi och dans; den bakomliggande orsaken till livets alla rytmer.⁵⁶ I boken *Hindu Tantra* definierar Sanjukta Gupta kundalini så här:

Kundalini is the consciousness (*cit-sakti*) which, as a result of the evolutionary process of creation, becomes limited as *jiva* (a living being). After having created the grossest of

⁵⁰ *linga* : en fallossymbol som representerar Shiva

⁵¹ Padoux , 1987 (uppslag: "kundalini"):402-403

⁵² *nadi* :ett slags kraftkanaler eller omloppsbanor i den subtila kroppen genom vilka livsenergin strömmar. Silburn, 1988: 26 (se beskrivning längre fram)

⁵³ Padoux , 1987 (uppslag: "kundalini"):403

⁵⁴ (Kundalini är en form av Shakti); Knipe1993: 842

⁵⁵ Paudoux, 1987 (uppslag: *kundalini*):403

⁵⁶ Silburn,1988: 5-6

all basic elements - the solid (*prthivi*, i.e. the earth) - this cit-sakti ceases to funktion as it were, because from then on the created universe functions almost automatically. Hence it is conceived that Kundalini, encased in each individual being, just goes to sleep. As soon as this power is roused from her slumber, she proceeds to revert to her real existence as undifferentiated from the ultimate Reality. She is called Kundalini, as she is visualized as a coiled snake lying inside the lowest cakra, muladhara. Since *cit-sakti* is identified with the Goddess, the Cosmic Woman, Kundalini is referred to as feminine.⁵⁷

Kundalini är ett tantriskt begrepp, det återfinns inte inom den klassiska yogan, men i senare texter som behandlar *hathayoga*, några puranaskrifter och i de senare upanishaderna.

Föreställningen om kundalini är enligt Padoux, förmodligen är kopplad till de gamla indiska ormkulterna samt kosmiska föreställningar som till exempel den att *Vishnu*, mellan kosmiska perioder, sover på en hopringlad orm.⁵⁸ Troligen användes begreppet ursprungligen av asketiska grupper inom den tantriska shaivatraditionen, men har på senare tid plockats upp både av grupper inom icke-tantrisk *shaivism* och tantrisk *vaishnaism*. Begreppet kundalini återfinns även inom den tantriska buddhismen.

Kundaliniyoga kallas även *layayoga*; detta för att kundaliniuppvaknandet sägs skapa en upplösning, *laya*, av det vanliga självet, i det kosmiska medvetandet.⁵⁹

3:3 Den högra, och den vänstra handens väg

Ett sätt att kategorisera den tantriska traditionen har varit att dela in den i olika 'skolor' eller 'vägar': *Dakshina-marga* eller 'den högra handens väg' är den mest konventionella tantriska skolan. Här betraktas den sexuella föreningen mellan *Shiva* och *Shakti* enbart som en internaliserad process i individens kropp och medvetande. Likaså tolkas 'fem m-ritualen' (*pancha-makara* eller *pancha-tattva*), vilken innebär ett intagande av de förbjudna substanserna: kött, vin, fisk och säd samt användandet av samlag under ritualen, enbart symboliskt.⁶⁰ Utövar på den högra handens väg underviker 'extrema metoder' och strävar efter att upprätthålla den sociala ordningen. *Vama-marga*, eller 'den vänstra handens väg', är den okonventionella vägen. Här tolkas och utförs 'fem m-ritualen' bokstavligt. Den vänstra handens väg innehåller också magiska strävanden efter att uppnå olika former av av översinnliga förmågor, så kallade *siddhi*.⁶¹

Man brukar även tala om *kaula-acara*, som en syntes av den vänstra och den högra handens tantra.⁶² Ordet *kula* har en mängd olika betydelser; 'grupp', 'familj', 'mångfald'. Feuerstein skriver att termen *kula* tekniskt sett syftar på 'den ultimata verkligheten' bortom de transcendentala principerna *Shiva* och *Shakti*, men att många skolor och texter använder begreppet för att beteckna 'den kosmiska familjen', det vill säga 'det manifesterade universum och dess inneboende kraft'; *Shakti*. Slutligen kan även en esoterisk grupp som praktiserar denna lära, kallas *kula*.⁶³

⁵⁷ Gupta, 1979 :172

⁵⁸ Padoux, 1987 (uppslag: *kundalini*): 402

⁵⁹ Padoux, 1987 (uppslag: *kundalini*): 403

⁶⁰ Feuerstein, 1998: 134; Sinha, 1993: 90

⁶¹ Feuerstein, 1998: 134-135

⁶² Feuerstein, 1998: 135

⁶³ Feuerstein, 1998: 136-138

4. FÖRMEDLINGEN AV TANTRA OCH KUNDALINIYOGA TILL VÄST

4:1 Tantrismen – en orientalistisk föreställning

Upplysningstiden präglades av ett allmänt intresse för icke-europeiska traditioner samt en kritik av Europa och den samtida kristendomen; något som tog sig uttryck i tron på att en ursprungligare och sannare religiös medvetenhet kunde återfinnas i Asien — framförallt i Indien. Såväl den europeiska självkritiken, samt sökandet efter ett ursprung, assimilerades sedan i romantikens syn på Indien och Orienten.⁶⁴

Här antog sökandet efter ett icke-förstört ursprung mytologiska dimensioner: Intresset för Indien bottnade i ett sökande efter 'det sanna djupet i det egna självet', efter 'människlighetens barndom' och sanna rötter, alla religioners och filosofiers förlorade paradiser. Något inte saknades i samtiden: en känsla av helhet och enhet. Ett fall ner i en beräknade, mekanisk och enbart rationell syn på världen hade ägt rum och man ville reparera skadan genom att återvända till de egna glömda rötterna i en högstående forntid. Den 'eviga Orienten' väntade på att bli upptäckt i människans inre.⁶⁵

Under 1700 och 1800-talet förändrades den orientalistiska bilden av Indien gradvis från den romantiska visionen av släktskapet mellan Europa och Indien, till en allt mer negativ syn på den indiska religionen såsom 'degenererad avgudadyrkan' och 'barbari'. Fram till 1700-talets slut hade den brittiska regeringen generellt sätt inte blandat sig i Indiens religiösa praktik, men därefter började man att aktivt försöka reformera landets moraluppfattningar och religiösa sedvänjor. Tantran var en av de traditioner som man ansåg vara i störst behov av reform.⁶⁶

Flera av romantikens tänkare delade de kristna missionärernas föreställning om att en degenereringsprocess ägt rum i den indiska religionen. De antog att indierna från allra första början haft en monoteistisk tro på en högsta Gud; men senare i historien, genom inflytandet av synd och ondska, förfallit från sin ursprungliga tro. Detta tema dyker också upp senare i de orientalistiska författarnas reseskildringar. 'Tantrismen' beskrivs av dem som den mörkaste formen av den indiska religionen.⁶⁷

Hugh Urban har i ett flertal artiklar skrivit om hur den västerländska bilden av 'tantrismen' kom att präglas av 1800-talets viktorsianska kultur och dess stora intresse för att kategorisera och klassificera sexualiteten i alla dess former. Den brittiska medel- och överklassen sökte olika metoder att kontrollera sexualiteten och dra en gräns mellan 'det perversa' och 'det normala'. Normal och hälsosam ansågs egentligen enbart en form av sexualitet vara: den heterosexuella och äktenskapliga.⁶⁸

Den sammanblandning av den sexuella och religiösa sfären, vilket beskrevs i

⁶⁴ Halbfass, 1988: 69

⁶⁵ Halbfass, 1988: 72-73

⁶⁶ Urban, 2003: 47-48

⁶⁷ Halbfass, 1988: 48-49

⁶⁸ Urban, 1999:127-131

skildringarna av 'tantrismen', ansågs vara den värsta perversionen av alla och dyrkan av den våldsamma gudinnan *Kali* betraktades som ett bevis för den 'regressiva', fanatiska och blodtörstiga sidan av det indiska temperamentet.⁶⁹ Indien, framställdes som ett 'passionerat', irrationellt och erotiskt land, i motsats till det rationella och vetenskapliga Europa.⁷⁰

4:2 Neohinduismens bidrag

Den västerländska bilden av den tantriska traditionen var dock inte helt i hållet en skapelse av europeiska författare; den var också till viss del en produkt av de indiska reformatörernas förhållningssätt.

Av dessa utgör *Rammohan Roy* (1772-1833), grundaren av reformrörelsen *Brahma Samaj* i viss mening ett undantag.⁷¹ Han delade nämligen inte de tidiga indologernas nedsättande syn på tantra.⁷² Trots att han lade störst vikt vid de vediska texterna och upanishadernas lära, och trots att han förespråkade en återgång till 'den ursprungliga religionens renhet' i form av en monistiskt orienterad monoteism, så refererade han ofta till tantriska texter.⁷³

Rammohans egen guru var en initierad *tantrika* och skrev de första kommentarerna till *Mahanirvanatantra*, en av de mest kända tantriska skrifterna i väst. Rammohan fäste själv stor vikt vid denna text och många forskare menar att *Mahanirvanatantra* egentligen skrevs någon gång i slutet av 1700-talet, kanske av Rammohan själv.

Det speciella med *Mahanirvanatantra* är att texten skiljer sig från andra tantriska skrifter i så hög grad. Den ifrågasätter inte på något vis vedaskrifternas auktoritet, tvärtom menar den att den egna läran redan finns implicit i vedaskrifterna och att den utgör den sanna kärnan och fulländningen av den vediska traditionen.⁷⁴

En annan skillnad är att den 'sanna verkligheten' här identifieras med den icke-personliga *Brahman*, så som denna beskrivs i Upanishaderna. Det finns heller inga skildringar av de våldsamma och sexuella aspekterna av gudinnan *Kali*; istället beskrivs hon som "the ocean of nectar of compassion...whose mercy is without limit."⁷⁵

Enligt Urban tycks den bengaliska bilden av *Kali*, ha genomgått en försköning under 1700 och 1800-talet. Troligen har *Mahanirvanatantra* spelat en viktig roll i detta sammanhang.⁷⁶

Tantrikern och *Kalidyrkaren Ramakrishna* (1836-1886), har kommit att bli en symbol för potentialet i den tantriska traditionens 'odogmatiska religiösa erfarenhet och extas'. Han kritiserade reformrörelsen *Brahma Samaj* och hävdade att världen, så som en manifestation av Guds lek (*lila*) varken kräver eller är mottaglig för någon reform. *Brahma Samajs* program var i hans ögon en abstraktion vilken isolerade en aspekt av det

⁶⁹ Urban, 1999:132-133

⁷⁰ Urban, 1999:127-131

⁷¹ Halbfass, 1988: 197-201

⁷² Halbfass, 1988: 205

⁷³ Halbfass, 1988: 204-207

⁷⁴ Halbfass, 1988: 204; Urban, 2003: 64-65

⁷⁵ citat i Urban, 2003: 65

⁷⁶ Urban, 2003: 65

gudomliga och det religiösa från den konkreta mångfalden i dess manifestationer. Han menade att Indien, även utan någon reform, hade förmågan att möta så väl kristendomen som andra religioner, eftersom dess betoning på erfarenheten och dess inre mångfald erbjöd rum för att inkludera andra former av gudsdyrkan.⁷⁷

Ramakrishnas mest berömda lärjunge både i Indien och i väst var *Vivekananda* (1863-1902), vars tal på kongressen 'World Parliament of Religions' i Chicago 1893, blev en milstolpe för tolkningen av hinduismen som en världsreligion.⁷⁸

Här mötte Vivekananda den samtida jämförande religionsfenomenologin. Kongressen genomsyrades av tanken på en ny rationell religion som skulle förena mänskligheten samt teorier om hur man skulle kunna förena religion och vetenskap.⁷⁹ Enligt Vivekananda var neovedantisk filosofi inte bara rationell, den var också *vetenskaplig*. Med yogiska tekniker kan nämligen 'den ende' *erfaras*: Neo-vedanta utgjorde den ultimata filosofin för den moderna världen, eftersom den enligt honom kunde stödja sig på erfarenheten och en vetenskaplig förståelse.⁸⁰

1897 grundade han Ramakrishnaorden, i syfte att predika hinduism i Indien och utomlands. Hans betoning på mission, utbildning och välgörenhet kom däremot inte från Ramakrishna, som trots att han inte kan betraktas som en förespråkare av neo-hinduism, ändå genom Vivekananda kom att bli ett instrument och en ledande figur i neo-hinduismens möte med Europa och väst.⁸¹

Vivekananda kontrasterade 'hinduismens rena ursprung' mot senare 'degenererade former' som purana- och tantraskrifterna (en tanke som inte fanns hos Ramakrishna).

Det fanns en dubbelhet i Vivekanandas förhållande till tantran: Han fördömde den i offentliga sammanhang samtidigt som han accepterade och värderade den som en väsentlig aspekt av sin indiska, bengaliska identitet.⁸²

Liksom King påpekat assimilerade Vivekananda många av västerlandets stereotypa föreställningar om Indien. Han var påläst på västerländsk filosofi och sökte aktivt att inkorporera västerländska begrepp i sin ideologi.⁸³

Shivananda, grundaren av Divine Life Society (1936), var i hög grad influerad av Vivekananda. Shivananda talade endast lite hindi, men däremot god engelska, vilket gjorde att han skrev sina pamfletter och höll sin instruktioner på engelska. Med tiden började många västerlänningar brevväxla med honom och besöka honom. En av Shivanandas lärjungar hade ett stort inflytande även i den akademiska världen: Mircea Eliade är en av dem som i hög grad influerat den västerländska bilden av tantra och kundaliniyoga.

Shivananda var mer personlig än politisk i sin argumentation. Han fokuserade mycket på den personliga hälsan och den frihet som genereras av självinsikt/förverkligandet, och han rådde sällan sina lärjungar att fransäga sig det världsliga livet. Bättre var om de fortsatte att vara produktiva medborgare i samhället som då och då kom på återbesök till

⁷⁷ Halbfass, 1988: 226-227

⁷⁸ Knipe, 1993: 771-772

⁷⁹ Brekke, 1999: 212-213

⁸⁰ Miller, 1999: 119

⁸¹ Halbfass, 1988: 228-231

⁸² Halbfass, 1988: 234-235

⁸³ King, 2002: 93

Rishikesh för andlig vägledning och praktik.⁸⁴

En av Shivanandas mest inflytelserika lärjungar var Vishnudevananda, hans fempunktsprogram som kallats 'Sivananda Yoga' var mycket populärt under 60 och 70-talet och bidrog i hög grad till att göra hathayogan känd i väst.⁸⁵

Både Vivekananda och Shivananda var influerade av den tantriska traditionen.⁸⁶ En av Shivanandas första böcker hette Kundalini Yoga. I den beskriver han uppvaknandet av Kundalini som en rent erfarenhetsbaserad process. Han kopplar kundaliniyogan till hathayogan – i motsats till vad han kallar dhyana- eller jnanayoga; en form som främst baserar sig på en intellektuell kunskap om självet och sanna natur.

Såväl Shivananda som Vivekananda slutade under den senare delen av sin karriär att hänvisa till tantra eller kundaliniyoga på grund av ämnets kontroversialitet.

Vissa hinduer hävdade att vedalitteraturens sanningar återfinns i de tantriska skrifterna, där de presenteras i en form som passar vår tidsålder, *kaliyuga*, bäst;⁸⁷ men de flesta neohinduisterna talade likt Vivekananda om tantran som något negativt som försvagat den hinduiska anden, lett till en medeltida nedgång och öppnat dörren för muslimska invasioner:

It is the lingering illness of left-hand Tantra that has allowed the British to penetrate and dominate this weakened country; and therefore it is only by eradicating this incideous Tantric influence that the nation can regain her original strength and be restored to her rightful autonomy.⁸⁸

4:3 Tantra som sofistikerad filosofi

En av de första västerlänningar som gick emot detta synsätt och istället försökte beskriva tantrismen som en rationell och upplyst filosofi var *Sir John Woodroffe*.

Woodroffe hade inte så stort inflytande över allmänhetens bild av tantra,⁸⁹ men fick med tiden ett inflytande i den akademiska världen. Enligt Urban är Woodroffe den person som betytt mest för återupprättelsen och populariseringen av 'tantrismen' i väst. Självt medveten om att ordet tantrism var en modern västerländsk konstruktion, föredrog han att använda begreppen *shaktism* eller *tantrashastra*.⁹⁰

Woodroffe levde något av ett dubbelliv: född och utbildad till professor i juridik i England, arbetade han som advokat i Calcuttas högsta domstol; privat däremot, studerade han indisk filosofi och var en av de största brittiska specialisterna på shaktitraditionen.

Woodroffe har översatt och publicerat ett stort antal tantriska verk till vilka han lade egna introduktioner och kommentarer. Han författade även filosofiska skrifter i vilka han försökte förklara de tantriska texternas underliggande världsbild. Detta gjorde han under pseudonymen *Arthur Avalon*, ett namn hämtat från den heliga ö i den keltiska mytologin

⁸⁴ Strauss, 1997: 113-120

⁸⁵ Nevrin, 2003: 35

⁸⁶ Nevrin, 2003: 32-35

⁸⁷ Halbfass, 1988: 365

⁸⁸ Urban, 2003: 160 (redogör för Vivekanandas syn)

⁸⁹ Urban, "The Omnipotent Oom", 2001: 223-224

⁹⁰ Urban, 1999: 124-125

på vilken kung Artur begravits.⁹¹

Woodroffes mission var att visa att den tantriska traditionen inte var absurd eller omoralisk utan byggde på ett 'förnuftigt' filosofiskt system vilket utgick från samma grund som Vedaskrifterna och upanishaderna, så som en praktisk tillämpning av denna lära. Det handlar enligt honom inte om ett kaotiskt mångfald av olika föreställningar utan snarare om en enhetlig systematisk helhet.

Han menade dessutom att det fanns grundläggande likheter mellan den tantriska filosofin och de, vid hans tid, senaste upptäckterna inom vetenskapen. Som exempel nämnde han idén att all materia och all energi i grunden var ett, och att det därför egentligen inte fanns någon skillnad mellan den fysiska och den mentala eller andliga världen.⁹²

Inte nog med att Woodroffe försökte dra paralleller mellan tantran och den moderna vetenskapen, då han själv var katolik, försökte han dessutom finna likheter mellan tantrismen och katolicismen.

Woodroffe ville, enligt Urban, presentera tantra som en ortodox hinduistisk tradition i motsats till mer sekulära former. För att lyckas med detta var han tvungen att gå långt när det gäller att rationalisera och försöka förklara de mer anstötliga delarna inom tantrismen, såsom intagandet av normalt förbjudna substanser (kött, fisk, vin) och användandet av sex vid uppväckandet av kundalini. Woodroffe tillhör dem som menat att detta endast ska förstås symboliskt.⁹³

Enligt Woodroffe säger shaktadoktrinen att det inte finns någon Shiva utan Shakti och ingen Shakti utan Shiva: De två är ett; de är båda 'varande', 'medvetande' och 'lycksalighet', termer som han använder för att beskriva den yttersta verkligheten.

Det finns en statisk bakgrund till all aktivitet. Shiva representerar den statiska aspekten av den yttersta verkligheten och Shakti representerar den som är i rörelse, men de två är egentligen ett. Allt är både föränderligt och oföränderlig. Människan är i sin essens Shiva; det rena medvetandet, och i sitt sinne och sin kropp en manifestation av Shivas kraft: Shakti.⁹⁴

Enligt Woodroffe talar man om Kundalini som ihopringlad, för att hon beskrivs som en orm som ligger sovande på detta vis och för att hennes kraft, rör sig i spiralform och manifesterar sig på detta vis i naturen.

Han skiljer mellan *Maha-kundalini*, vilket är kundalinikraften, ihoprullad som potentiell energi i sin högsta form samt samma kraft när den existerar i mänskliga kroppar och endast kallas *kundalini*. Kundalini är enligt honom en aspekt av den eviga *Brahman* och både äger och är samtidigt befriade från attribut.⁹⁵

Medvetandet har på så vis två aspekter: sin frigörande eller formlösa aspekt (*mukti*), och sin universella eller form-aspekt, genom vilket det *blir* 'världen av glädje/njutning' (*bhukti*). En av tantrans grundläggande principer är enligt Woodroffe att genom *sadhana*

⁹¹ Urban, 1999: 134-135

⁹² Urban, 1999:135

⁹³ Urban, 1999:136-137

⁹⁴ Woodroffe, 1992 [1918]: 24

⁹⁵ Woodroffe, 1992 [1918]: 35-36

(andliga övningar), säkerställa både frigörelse och njutning/glädje.⁹⁶

4:4 Det teosofiska inflytandet

Om Woodroffe hade ett inflytande över västerlandets akademiska värld, så hade teosoferna ett desto större inflytande över dess esoteriska föreställningar om 'tantrismen'. De var med sin höga uppskattning för buddhismens tankegångar, tillsammans med Arthur Schopenhauer, bland de första att sprida intresset för österländsk filosofi i Europa och Amerika.

Det Teosofiska Samfundet grundades av H. P. Blavatsky och C. H. Steel Olcott i New York år 1875,⁹⁷ men flyttade snart över sitt centrum, först till Bombay och sedan till Adyar utanför Madras i Sydindien.

Rörelsens grundtanke är att det finns en esoterisk universell filosofi som går som en röd tråd genom alla religioner och är den dolda sanningen bakom den exoteriska, yttre sidan av religionen. Teosoferna söker kopplingar mellan religion, filosofi och naturvetenskap, de säger sig studera oförklarliga naturlagar och människans förborgade krafter. Världsbilden är monistisk och har hämtat inspiration från stora religiösa urkunder som Bibeln och upanishaderna, samt mer ockulta och esoteriska skrifter. Enligt Blavatsky själv hade hon under en tid reste runt i världen och besökt andliga mästare på heliga platser som Egypten, Indien och Tibet.⁹⁸ I sin bok *The Secret Doctrine* (utgiven första gången 1888), beskriver hon kundalinikraften så här:

KUNDALINISHAKTI. - Den makt eller kraft, som rör sig i en ormlig bana. Den är den universella livsprincipen, som manifesterar sig överallt i naturen. Denna kraft innefattar de två stora krafterna, attraktion och repulsion. Elektricitet och magnetism äro blott yttringar därav. Den är den makt, vilken åstadkommer "det beständiga lämpande av *inre förhållanden efter yttre förhållanden*", som enligt Herbert Spencer utgör livets väsentliga innehåll, och det "beständiga lämpande av *yttre förhållanden efter inre förhållanden*", som enligt de gamla indiska filosofernas läror utgör grunden till själarnas reinkarnation, *punar janman* (återfödelse). En yogi måste i grund kunna behärska denna makt eller kraft, innan han kan vinna moksha.⁹⁹

Blavatsky ansåg att kundalini var ett namn på och ett uttryck för 'den universella livsprincipen', en primal kraft, om vilken hon skriver: "There has been an infinite confusion of names to express one and the same thing".¹⁰⁰

Efter Blavatskys död 1891 styrdes samfundet av Olcott fram tills hans död 1907. Han efterträddes av Annie Besant som genom sitt författarskap spred kännedom om teosofin.

C. W. Leadbeater, som så småningom kom att upphöjas till teosofernas chefsideolog, är kanske den teosof som haft störst inflytande över New Age-rörelsens föreställningar om kundalinikraftens koppling till chakrasystemet. Han vidareutvecklade en del av rörelsens idéer och skapade bland annat en ockult lära om 'den eteriska' och 'den astrala'

⁹⁶ Woodroffe, 1992 [1918]: 38

⁹⁷ Bechert, 1998: 273-274

⁹⁸ Hammer, 1997: 38

⁹⁹ Blavatsky, [1888]1966: 306

¹⁰⁰ Blavatsky, 1950:125-126 (obs. namnet på detta kapitel i innehållsförteckningen)

kroppens uppbyggnad; något han menade sig ha fått kännedom om genom sina mediala förmågor.¹⁰¹

I sin bok *The Chakras*, utgiven första gången 1927, beskriver han kundalinikraften, som han även kallar 'the serpent-fire':

This force is the physical-plane manifestation of another of the manifold aspects of the power of the Logos (...) It exists on all planes of which we know anything; (...) We have known for many years that there is deep down in the earth what may be described as a laboratory of the third Logos. On attempting to investigate the conditions at the center of the earth we find there a vast globe of such tremendous force that we cannot approach it. We can touch only its outer layers: but in doing even that it becomes evident that they are in sympathetic relation with the layers of kundalini in the human body.¹⁰²

När kundalinikraften är uppväckt kallar Leadbeater henne 'världens moder', eftersom det är genom denna kraft som våra olika 'fordon' kan aktiveras och vi kan komma i kontakt med de högre världarna.¹⁰³

Leadbeater beskriver hur gudomen sänder ut en mängd olika former av energi. På det fysiska planet visar sig en av dessa energiformer som *elektricitet*, en som *kundalini* (the serpent-fire), en som *vitalitet* och ytterligare en som *livskraft*. Kundalinikraften är en del av vad Leadbeater kallar 'den tredje logos' och dess rörelse då det efter att ha nått den lägsta nivån av nedsänkning, åter vänder tillbaka uppåt mot de höjder det kom ifrån.¹⁰⁴

Solen utstrålar vitalitet och jordens inre utstrålar kundalini. Två krafter som enligt Leadbeater samverkar i den mänskliga evolutionen. Solens vitalitet beskrivs som tillhörande luften, ljuset och de öppna rymderna, medan kundalinikraften är mer materiell i sin karaktär. Enligt Leadbeater har den också en farlig sida. Den ger intrycket av att tränga djupare och djupare in i materien och dess natur påminner om "den levande kraften i element såsom radium".

Kundalini spelar i sina lägre och mildare manifestationer, även en roll i det vardagliga livet, då kraften endast är aktiv i de yttersta zonerna av våra sju chakror. Det är när en människa försöker att väcka energin i någon av de inre lagren hos dessa energicentra som de farliga fenomenen hos kundalini kan dyka upp.¹⁰⁵

Leadbeater varnar sina läsare för att experimentera med denna kraft utan att ha fått definitiva instruktioner av en lärare som verkligen är insatt i saken. Han skriver att kundalinikraftens okontrollerade rörelser i kroppen kan framkalla intensiv fysisk smärta, förstöra vävnader och överhuvudtaget fysiskt liv.

Den största faran med kundalini är om en människa lyckas väcka de högre aspekterna av kraften innan han/hon har uppnått det mått av "renhet i livet och tanken" som krävs för att kunna kontrollera energin. Ett av de vanligaste fenomen som kan inträffa om kundalini väcks hos en människa som ej är mogen för det, är att energin rör sig nedåt i stället för uppåt i kroppen och på detta vis väcker "de mest oönskvärda passioner" till liv.

¹⁰¹ Hammer, 1997: 39

¹⁰² Leadbeater, 1997 [1927]: 25-26

¹⁰³ Leadbeater, 1997 [1927]: 81

¹⁰⁴ Leadbeater, 1997 [1927]: 27-30

¹⁰⁵ Leadbeater, 1997 [1927]: 30-31

Kundalinikraften intensifierar passionernas effekt till en sådan grad att det blir omöjligt för individen att motstå dem.

Such men become satyrs, monsters of depravity, because they are in the grasp of a force which is out of all proportion to the ordinary human power resistance.¹⁰⁶

Kundalinikraften intensifierar allting i människans natur och når enligt Leadbeater lättare fram till de onda kvalitéerna än de goda. Som exempel skriver han att kundalini kan ge en människa enorma intellektuella förmågor, men samtidigt skapa en abnorm, satanisk stolthet hos personen i fråga.

Han avstår därför medvetet från att beskriva hur uppväckandet går till: ”..for that should by no means be attempted except at the express suggestion of a Master, who will watch over his pupils during the various stages of the experiment.”¹⁰⁷

Annie Besant och Leadbeater utvecklade också en detaljerad lära om aurans struktur och form samt dess olika färger, vilka sägs kunna förändras beroende på karaktären och känslotillståndet hos individen. Tanken på att det går att tolka aurans färger och form är grundläggande för dagens New Age-healing.¹⁰⁸

1938 gav teosofen George Arundale ut boken *Kundalini: An Occult Experience*. Han var liksom Leadbeater mycket noga med att påpeka att han inte ville lära ut hur ett kundaliniuppväckande går till; det är en kraft som individen endast kan komma i kontakt med och förstå när denne själv är mogen. Hans syfte var endast att introducera läsaren i det faktum att kundalinikraften är som han skriver: ”..a mystery, but an intriguing and fascinating mystery.”¹⁰⁹

4:5 'The psychology of Kundalini Yoga'

Kundalini, which is to be awakened in the sleeping muladhara world, is the suprapersonal, the non-ego, the totality of the psyche through which alone we can attain the higher cakras in a cosmic or metaphysical sense. For this reason Kundalini is the same principle as the Soter, the Saviour Serpent of the Gnostics.¹¹⁰

C. G. Jung började studera religionshistoria och mytologi år 1909. Hans intresse för österländsk religion och filosofi var djupt rotat. Koncept så som 'Själv', 'individuation', 'arketyp' och 'aktiv imagination' vilka är centrala inom den jungianska psykologin, formades delvis genom Jungs utforskande av texter och idéer inom den antika kinesiska och indiska traditionen.¹¹¹ Utöver klassiska verk som *I Ching*, *Ramayana* och *Bhagavad Gita* studerade han även skrifter av de vid denna tid ledande indologerna Müller, Oldenberg och Deussen.

Idén om att dra paralleller mellan psykoterapi och yoga hämtade han från Oscar

¹⁰⁶ Leadbeater, 1997 [1927]: 81-82

¹⁰⁷ Leadbeater, 1997 [1927]: 82-83

¹⁰⁸ Hammer, 1997:171-178

¹⁰⁹ Arundale, 1947: xiv

¹¹⁰ Jung, [1932]1999: 68-69

¹¹¹ Introduktion av Clarke, i Jung 1995: 1

Schmitz som skrivit boken *Psychoanalyse und Yoga*.¹¹² En annan inspiratör var filosofen Hermann Keyserling som skrev om yoga i sin bok *Das Reisetagebuch eines Philosophen* och menade att den nya psykologin egentligen var en återupptäckt av en kunskap som redan funnits i det gamla Indien.¹¹³

Indologiprofessorerna Heinrich Zimmer och J.W. Hauer, bidrog avsevärt till Jungs studier i yoga samt hans intresse för begreppet kundalini.¹¹⁴ Hauer höll bland annat en serie föreläsningar på den psykologiska klubben i Zürich, vilka baserades på Woodroffes översättning av den tantriska texten *Sat-cakra-nirupana* (vilken även inkluderats i Jungs bok *The Psychology of Kundalini Yoga*). Jung följde i sin tur upp dessa genom att dra paralleller mellan det tantriska systemet och hans egna idéer om individuationsprocessen.

Jung medverkade även i att samordna de årliga *Eranos*-konferenserna vars syfte var att fungera som ett medium mellan den österländska och den västerländska kulturen och filosofin. Man ville studera österländsk filosofi, inte för att imitera den, utan, som en utav projektets grundare, teosofen Olga Fröbe-Kapteyn, uttryckte saken: "...to rediscover the spiritual values that are most distinctively our own".

Konferenserna attraherade en vid krets av forskare och förutom de tidigare nämnda Zimmer och Hauer, närvarade bland annat Rudolf Otto, Martin Buber, Paul Tillich, Paul Radin och Mircea Eliade.

År 1938 åkte Jung på en tremånadersexpedition till Indien. Han reste runt och besökte de viktiga historiska och religiösa platserna, talade med indiska studenter och höll föreläsningar på olika universitet.¹¹⁵ Resan till Indien blev dock något av en vändpunkt i Jungs förhållande till öst. Hans upplevelse under resan var ambivalent och han kände en viss distans till landets 'främmande mentalitet och kultur'. Strax innan sin hemresa hade han en kraftfull dröm vilken han tolkade som en påminnelse om att, som han uttryckte det: "India was not my task, but only part of the way."¹¹⁶

Hans förhållningssätt blir tydligt då han i sin kommentar till den kinesiska alkemistiska texten *The Secret of the Golden Flower*, skriver att hans beundran för de stora österländska filosoferna är genuin även om han missaktar deras metafysik: "I suspect them of being symbolical psychologists, to whom no greater wrong could be done than to take them literally." Jung betonade att det fanns en fara med att västerlänningar förbehållslöst kastade sig in i österländsk meditation och yoga. Han uppmanade sina läsare: "Study yoga, for you will learn an infinite amount from it - but do not try to apply it"¹¹⁷.

Individen, är enligt Jungs teorier, djupt rotad i den egna kulturen. Han menade att det fanns en fundamental skillnad mellan den österländska kulturen vilken karaktäriserades av att den var 'introvert' och den västerländska som var 'extravert': en i hög grad orientalistiskt föreställning som han på senare tid blivit mycket kritiserad för.¹¹⁸

¹¹² Introduktion av Clarke, i Jung 1995: 5

¹¹³ Introduktion av Sonu Shamdasani, i Jung 1999: xix

¹¹⁴ Jung, [1932] 1999:6

¹¹⁵ Jung, [1932] 1999:7

¹¹⁶ Jung, 1995:7

¹¹⁷ Jung, 1995:17

¹¹⁸ Jung, 1995:22

..the East, and India especially, has always tried to understand the psyche as a whole. It has an intuition of the Self, and therefore it sees the ego and the consciousness as only more or less inessential parts of the Self. All of this seems very strange to us. It appears to us as though India were fascinated by the background of consciousness, because we ourselves are entirely identified with our foreground, with the conscious. (Jung)¹¹⁹

En grundläggande idé hos Jung var att det västerländska psyket var *obalanserat* och *ensidigt* – en tanke som återfinns inom New Age-rörelsen.

Den ensidigt extroverta attityden hos västerlänningen behövde därför balanseras av österlänningens introverta attityd, så att känsla och intuition kunde samarbeta med tanke och förnimmelse. Österländska filosofier och övningar kunde enligt honom hjälpa den västerländska människan att öka sitt självmedvetande och därmed öppna vägen mot en högre nivå av psykisk integration och helhet.¹²⁰

Han menade dock att det var fel att tro att västerlänningar skulle kunna frigöra sig från sina historiska rötter och fästa sig vid andra. Med tiden trodde han att vi i väst skulle skapa en egen form av yoga som var baserad på våra egna historiska rötter och den skulle bland annat vara präglad av det kristna arvet. Psykoterapin representerade enligt honom en rörelse i denna riktning.¹²¹

Enligt Jung är ett genomgående tema i den mänskliga individuationsprocessen, strävan efter balans och förening mellan psykets motsatta sidor för att på så vis nå en större helhet.¹²² Självet, som i drömmar ofta uttrycker sig i formen av en mandala, har enligt Jung en sådan inneboende funktion, förmågan att integrera och förena till synes motsatta element i psyket. Han skriver: "Yoga is a method by which the libido is systematically "introverted" and liberated from the bondage of opposites".¹²³

Jungs tolkning av kundaliniyoga baseras till stor del på att hans tolkning av chakror som mandalor vilka representerar olika världar eller medvetandenivåer.¹²⁴ Chakrorna beskrivs som symboler för mycket komplexa psykiska faktorer vilka ännu inte kan uttryckas på något annat vis än i bilder.¹²⁵

Då gudinnan *Kundalini* ligger sovande i muladhara, representerar hon *potentialitet*, 'möjligheten hos allt som ännu inte blivit förverkligat'.¹²⁶ Kundalini representerar enligt Jung 'det gudomliga i det omedvetna'. Att aktivera det omedvetna innebär också att väcka det gudomliga. Så länge kundalinienergin ligger sovande i muladhara befinner sig 'gudarna i det omedvetna'; men *Kundalini* är också den drivkraft som gör att vi närmar oss det omedvetna och medvetandegör dess innehåll:

..if that living spark, that urge, that need, gets you by the neck, then you cannot turn back; you have to face the music. (...) The dragon is Kundalini. You see, the Kundalini in psychological terms is that which makes you go on the greatest adventures (...) It is this quest that makes life livable, and this is kundalini; this is the divine urge.¹²⁷

¹¹⁹ Jung, 1995:152

¹²⁰ Jung, 1995:17

¹²¹ Jung, 1995:21+165

¹²² Jung, 1995:10-12

¹²³ Jung, 1995:139

¹²⁴ Jung, [1932] 1999:13

¹²⁵ Jung, 1995:152

¹²⁶ Jung, [1932] 1999: 23

¹²⁷ Jung, [1932] 1999: 20-21

Enligt Jung finns gudarna inom människan, liksom frön i *muladhara*, vilket enligt Jung representerar vårt vardagliga medvetande. När fröna i det omedvetna, på grund av kundalinkraftens rörelse uppåt börjar väckas till liv, kan effekten, enligt Jung, liknas vid ett jordskred.¹²⁸

Den stora faran är om individen i detta sammanhang identifierar sig med skeendet. Indierna skulle, enligt Jung, aldrig drömma om att identifiera *buddhi*, såsom det personliga medvetandet med *Kundalini*, vilket är 'det andra'. Tvärtom är indierna, enligt honom, mycket medvetna om skillnaden mellan det gudomliga och det mänskliga.¹²⁹

Om individen, vid kundalinkraftens uppvaknande, börjar identifiera sig med allt det som ligger utanför egots gränser kan det, enligt Jung leda till en psykisk inflation, vilken i värsta fall skulle kunna orsaka en splittring av medvetandet, det vill säga, leda till schizofreni.¹³⁰

4:6 En religion för den mörka tidsåldern

The Tantra may be regarded as the religious experience most appropriate to the present condition of man—to life in the kali yuga, the age of darkness...Humanity is fallen: it is now a case of swimming against the stream...The tantrika does not renounce the world; he tries to overcome it while enjoying perfect freedom. (Mircea Eliade)¹³¹

Medan vissa författare har hävdade att den tantriska traditionen försumrats inom modern forskning, talar Urban istället om att den religionshistoriska disciplinen präglats av 'tantrocentrism'. I efterföljden av Woodroffe började många av de största europeiska indologerna intressera sig för den tantriska traditionen och en del betraktade den till och med som den österländska andlighetens mest essentiella kärna.¹³²

Tre av de mest inflytelserika västerländska religionsforskare vilka intresserade sig för tantra var Heinrich Zimmer, Julius Evola och Mircea Eliade. Enligt Urban, delade de alla tre uppfattningen att tantra var den ideala religionen för vår moderna tidsålder; en epok vilken de betraktade som 'den mörka tidsåldern'.

Deras tolkningar av den tantriska traditionen skilde sig dock åt i andra avseenden, beroende på personliga och politiska intressen: Zimmer som var nazistsympatisör tvingades fly från Tyskland på grund av sin judiska fru; Evola var en icke-ångerfull och hängiven fascist, medan Eliade, åren före andravärldskriget, sympatiserade med det rumänska högerextremistiska Järngardet, för att sedan fly sin fascistiska historia tillsammans med den våldsamma 'moderna världen', och istället söka en tidlös sanning i mytologin.¹³³

Den romantiska idealisten Heinrich Zimmers kom att forma den europeiska jämförande indologin. För honom var tantra den mest djupsinniga, estetiska och sofistikerade aspekten av indiska religiositet. Studie av myter och heliga bilder var även en del i en personlig och omvandlande upplevelse. Han beskriver hur han som forskare

¹²⁸ Jung, [1932] 1999: 26-27

¹²⁹ Jung, [1932] 1999: 29-30

¹³⁰ Jung, [1932] 1999: 26-27

¹³¹ Eliade citerad av Urban, 2003: 165

¹³² Urban, 2003: 165

¹³³ Urban, 2003: 166-168 + 180-181

börjar se världen genom de heliga bilderna.¹³⁴

Kriget fick Zimmer att inse att den moderna västerländska civilisationen hade nått en fruktansvärd andlig kris: människan hade tappat sin religiösa tro och sina gudar och om hon inte lyckades skapa en ny mening skulle hon gå förlorad. Zimmer drogs till den jungianska psykologin och tanken att individen måste söka det gudomliga inom sig: "We are ourselves the meaning that gives life; our breath, our vision...creates patterns of meaning... If our imagination...our most profound faculty, is crippled—then we are lost and will plunge like Icarus as he soared toward the sun."¹³⁵

Zimmer menade att tantran både representerade den indiska traditionens mest arkaiska ursprung samt det slutgiltiga fullkommandet av hela dess filosofi. Han föreställde sig hur den indiska historien genom en hegelianska dialektisk process, utvecklats från de till stora delar omedveten föreställningarna hos ursprungsbefolkningen, via de världsförnekande asketiska idealen i brahmankulturen, till tantran: dess fulländade syntesen.¹³⁶

Hos Zimmer utgjorde tantran ett alternativ till den våldsamma moderna västerländska kulturen; hos Julius Evola förvandlades den snarast till en fascistisk ideologi.¹³⁷ Enligt Evola är den tantriska vägen enbart för en minoritet, för *viras* och *divyas*:

It is implicitly precluded to the masses, because it is claimed, the majority of people living in the dark age of pashus, animal-like conformist, limited individuals, who would not comprehend the doctrine, or who would be ruined by it, because of their lack of necessary qualifications. We may well say that the essence of the way to be followed in the dark age is summed up in the saying "riding the tiger". (Evola)¹³⁸

Tesen i Evolas bok *The Yoga of Power* är att de andliga och sociala förhållanden som karaktäriserar *kaliyuga* i hög grad förminskar effektiviteten i en enbart intellektuell och kontemplativ rituell väg. I denna tidsålder är handlingens väg den enda väg som återstår för att nå befrielse.¹³⁹ "The world is not maya but power".¹⁴⁰

Den kreativa och produktiva aspekten av den kosmiska processen representeras av den högra handen, färgen vit och gudinnorna *Uma* och *Gauri*; medan den andra aspekten av omvändelse och återgång, representeras av den vänstra handen, färgen svart och destruktiva gudinnor som *Durga* och *Kali*: "...when the left and right hands are in equilibrium we experience samsara, but when the left hand prevails, we find liberation."

¹⁴¹ Evola beskrev hur det viktigaste tillståndet som kan nås med hjälp av kundalinskraften är en form av absolut identifikation: "SA' M ("I am Her")".¹⁴²

Evola kom dock att förbli närmast okänd i den amerikanska akademiska miljön; där en av de stora författarna inom samma religionsfält istället var Mircea Eliade.¹⁴³

¹³⁴ Urban, 2003: 167-169

¹³⁵ Zimmer, citerad av Urban, 2003:170

¹³⁶ Urban, 2003: 172

¹³⁷ Urban, 2003: 173

¹³⁸ Evola, 1992: 189

¹³⁹ Introduktion av av G. Stucco, i Evola, 1992: xiv

¹⁴⁰ Evola, 1992: 4

¹⁴¹ Evola, 1992: 30

¹⁴² Evola, 1992:170

¹⁴³ Introduktion av av G. Stucco, i Evola, 1992: ix

Åren 1928-1931 reste Eliade, på inbjudan av en indisk maharadja, till Calcutta och norra Indien där han bedrev studier i indisk filosofi och asketisk praxis.¹⁴⁴ Under en sexmånadersperiod vistades han även hos Shivananda. Shivananda förutspådde att hans lärjunge skulle bli ”the next Vivekananda” och sprida yogatraditionen i väst; något Eliade tyckte var en hemsk idé. (Han ville mycket hellre bli en ny Ramakrishna.)¹⁴⁵

Shivananda var dock inte helt fel ute: Eliades böcker om yoga, av vilka den mest kända troligen är *Yoga: Immortality and Freedom*, har haft stort inflytande väst. Mircea Eliade blev professor i religionshistoria vid universitetet i Chicago år 1957. Han var mycket produktiv både som akademiker och skönlitterär författare och arbetade, förutom i sitt hemland Rumänien även i USA, London, Lissabon och Paris.¹⁴⁶

Eliades författarskap hålls samman av en helhetssyn som vill beskriva religionens egenart och förankring i en övervärldslig verklighet. Han tillhör en hermeneutisk, fenomenologisk tradition och förespråkade i viss mån en universell religiös humanism med inslag av folklig naturupplevelse och österländsk metafysik (fenomen som är utmärkande även för New Age-rörelsen världsbild.).

I Rudolf Ottos fotspår hävdade han att de religiösa fenomen inte skulle reduceras enbart till psykologiska eller sociala produkter. Religionen kunde bara förstås med hjälp av sin egen terminologi och forskaren skulle därför försöka sätta sig in i vad de religiösa fenomenen ’har att säga’.¹⁴⁷

Världen kan enligt Eliade uppfattas på två sätt: som helig och som profan. Religionen består först och främst i en upplevelse av det numinösa, tillhörande ’den heliga sfären’.¹⁴⁸ Men inom tantran befinner sig det heliga och det profana inte enbart i ett dialektiskt förhållande, utan identifieras även med varandra. För den initierade tantrikern utgör de profana formerna av fysisk njutning den snabbaste, om än den farligaste, vägen till det heliga; tantrikern konfronterar det profana, behärskar det och transformerar det, något som enligt Eliade kräver en ’heroisk karaktär’.

Enligt Urban sökte Eliade, både personligen och som akademiker, efter en transcendent mystisk enhet, bortom tiden och historien, vilken han beskrev i bilden av *coincidentia oppositorum*: föreningen av motsatta principer: ”The conception, in which all contraries are reconciled...constitutes what is the most basic definition of divinity...” Tantrans användning av sexualiteten i religiösa ändamål, var för honom det mest explicita ’biologiska’ uttrycket för denna mystiska förening mellan det heliga och det profana.¹⁴⁹

Enligt Eliade beskriver de flesta skapelsemyter hur världen blir till genom att den växer fram ur en mittpunkt.¹⁵⁰ Denna mittpunkt kan beskrivas som en axel vilken löper igenom och binder samman de tre världarna: himlen, jorden och underjorden.¹⁵¹ Eftersom den mänskliga kroppen, i den indiska mytologin är ett mikrokosmos i förhållande till världen, så finns även världens centrum inuti människan och pilgrimsresan blir också en resa i

¹⁴⁴ Edsman 2000

¹⁴⁵ Strauss, 1997: 103; Urban, 2003: 179

¹⁴⁶ Edsman, *Nationalencyklopedin* 2000

¹⁴⁷ Morris, 1991:174-178

¹⁴⁸ Morris, 1991:177-178

¹⁴⁹ Urban, 2003:185-186

¹⁵⁰ *Images and Symbols*, Eliade, 1991: 43

¹⁵¹ *Images and Symbols*, Eliade, 1991: 40

människans inre.¹⁵²

Unlike the archaic man or the man of Vedic times, the Tantric devotee had need of a *personal experience* to reactivate certain primordial symbols in his consciousness. That is why, moreover, some Tantric schools rejected the external *mandala*, and had recourse to interiorised *mandalas*.¹⁵³

Trots att 'världens centrum' redan finns närvarande i varje mikrokosmos så kan vägen dit vara svår och farofylld, vilket enligt Eliade illustreras av hjälten som går vilse i labrynter och slåss mot drakar, i sitt sökande efter det heliga trädet och livets frukt.¹⁵⁴

Chakror utgör enligt Eliade en form av mötespunkter mellan det kosmiska och det mentala livet och dess uppväckande är homologt med den initiatoriska symboliken i penetrationen av mandalan. Uppväckandet av kundalini kan därför sägas återspegla en arketypisk symbolik, nämligen realiserandet av det ontologiska planet, världens centrum.¹⁵⁵

Eliade har i en bemärkelse accepterat den orientalistiska tanken att tantran förkroppsligar den mest extrema, 'helt annorlunda', aspekten av det indiska tänkandet, vilket vuxit fram ur den förvediska ursprungsbefolkningens religiösa medvetande, då kulten av modergudinnan ännu inte hade underkuvats av de androcentriska, ariska stammarna.¹⁵⁶

Kundalini omtalas, enligt Eliade, både i formen av en orm, en gudinna och som 'energi'. Kundalini identifieras med *Sabdabrahman* och med mantrat *OM* och hon besitter alla gudarnas och gudinnornas attribut.¹⁵⁷

Han beskriver hur gudinnan *Shakti*, enligt vissa myter skapades av eld-energierna hos gudarna; i de buddistiska tantriska skrifterna till exempel, sägs uppväckandet medföra upplevelsen av 'en stor eld'. Producerandet av en inre hetta är en gammal magisk teknik som bland annat använts inom shamanismen. Enligt Eliade ansluter sig tantrismen i detta avseende till den universella magiska traditionen, även om det andliga innehållet i tantrismen delvis rör sig på ett annat plan.¹⁵⁸

Även indiska akademiker började vid denna tid intressera sig för tantra. För Gopinath Kaviraj till exempel, var den tantriska traditionen inte bara en syntesen av hela den indiska filosofin utan även det mest behövda botemedlet för den moderna tidens kris. Genom tantra skulle mänskligheten kunna ledas till en form av kollektiv frigörelse.

Indiern N. N. Bhattacharyya beskrev tantran ur ett marxistiskt perspektiv som 'de förtrycktas religion', grundad i ett slags socialistiskt jordbruksmatriarkat.¹⁵⁹

¹⁵² Fuller, 1992: 208

¹⁵³ Eliade, 1991: 53

¹⁵⁴ Eliade, 1991: 54 f.

¹⁵⁵ Eliade, 1991: 53-54

¹⁵⁶ Urban, 1999: 138

¹⁵⁷ Eliade, 1990: 245

¹⁵⁸ Eliade, 1990: 246-247

¹⁵⁹ Urban, 2003: 167

4:7 Sex-magi, tantrism och västerländsk esoterism

1906-1907 grundade *Pierre Arnold Bernard* den första 'Tantrik Order in America'. Bernard, i media även kallad 'Oom the Omnipotent', hade enligt egen utsaga studerat i Kashmir och Bengalen där han erhållit titeln 'Shastri'. Där sade han sig även ha blivit initierad i tantrans hemligheter.

När han kom hem kallade han sig doktor och började studera hypnos. Han etablerade en klinik i San Francisco där han lärde ut sin egen version av själv-hypnos och yoga. Kliniken blev känd som 'Bacchante Academy'.

Bernard drömde om att bygga ett utopiskt tantriskt kollektiv och 1918 flyttade han och hans disciplar till en stor egendom i New York, en före detta flickskola som han döpte till 'Clarkstown Country Club'. Med tiden öppnades en hel rad 'tantriska kliniker' i USA. De blev välkända för att dra till sig framgångsrika människor från överklassen och Bernard började tjäna stora pengar.¹⁶⁰

Bernards tantriska lära innebar också ett visst mått av hemlighet och elitism, eftersom han menade att den var potentiellt farlig för oinitierade. Det fanns en hierarki bland disciplarna där 'Secret Order of Tantrics' ägnade sig åt mer esoteriska tantriska ritualer på övervåningen, medan vanliga klienterna fick betala för att på nedervåningen lära sig övningar som skulle göra deras kroppar vackra.¹⁶¹

Bernard sades var en fara för de unga i samhället och han anklagades för att driva en 'kärlekskult'. Han var dock en stor skattebetalare, vilket troligen bidrog till att myndigheterna lämnade honom i fred. 1931 fick han till och med en respekterad position i samhället som 'president of the State Bank of Pear River'.¹⁶²

Bernard var en av de viktiga figurerna i skapandet av den amerikanska bilden av 'tantrism' som någonting som framförallt har att göra med sex. Han var den första som förde in tantra i USA och fick den att bli känd och han orsakade stor skandal vilket påverkade den senare amerikanska tolkningen av tantra som något förföriskt och gränsöverskridande.

Så fort tantran blivit känd i USA så började den enligt Urban omvandlas i den amerikanska fantasin och sammanföras med den västerländska esoteriska traditionen. De flesta moderna former av sex-magi bygger enligt honom på en fusion av indiska tantriska tekniker så som de tolkats av personer som Bernard och västerländska ockulta grupper som har sina rötter hos frimurare, rosenkorsare och de magiska traditionerna.¹⁶³

Redan 1883-85 hade Richard Francis Burton publicerat *Kama Sutra* och *Ananga Ranga*; de första erotiska indiska texter som översattes till engelska, något som förmodligen också bidrog till att samman koppla indisk tradition och erotik. Burton startade också en liten hemlig grupp kallad 'Kama Shastra Society'.¹⁶⁴

Paschal Beverly Randolph var en självlärd man som växte upp fattigt (med en rik far från Virginia och en mamma som var slav från Madagascar) men reste runt världen och

¹⁶⁰ Urban, "The Omnipotent Oom", 2001: 224-226

¹⁶¹ Urban, "The Omnipotent Oom", 2001: 226

¹⁶² Urban, "The Omnipotent Oom", 2001: 230

¹⁶³ Urban, "The Omnipotent Oom", 2001: 230-231

¹⁶⁴ Urban, "The Omnipotent Oom", 2001: 222-223

kom att bli en av de ledande figurerna i 1800-talets spiritistiska rörelse. Hans lära var en form av sex-magi där orgasmen ansågs vara det kritiska ögonblick i människans medvetnade, då hon besitter den magiska kraften och förmågan att påverka världen i enlighet med sin vilja.¹⁶⁵

Enligt Randolph måste både kvinnan och mannen ha en aktiv roll och nå orgasm samtidigt för att magin ska fungera. Sex var enbart något för gifta par och dess syfte kunde till exempel vara att uppnå saker i den yttre världen; att influera det ofödda barnet; att skapa god hälsa, energi, skönhet eller förlänga livet.

Randolphs sex-magi har haft ett stort inflytande på den senare västerländska ockulta traditionen och på esoteriska grupper som till exempel O.T.O.¹⁶⁶ Det verkar dock mindre troligt att Randolph hade någon direkt kännedom om den tantriska traditionen.

Crowley var en av de första västerländska esoteriker som började intressera sig för hinduistisk och buddhistisk tantra och användandet av sexuell energi för andliga ändamål. Hans radikala förnekande av den viktorianska moralen och centrala betoning av sex som den främsta magiska kraftkällan, kan ses som en intressant reflektion av det viktorianska samhällets attityd till sex.

Enligt Urban var *Aleister Crowley* den som för första gången förenade västerländsk sex-magi med tantrisk praktik.¹⁶⁷ Han och Bernard blev tillsammans nyckelpersoner i överföringen av tantra till väst. Deras inflytande har bidragit till den västerländska tantrismens överbetoningen på den sexuella praktiken, samt idén om en optimering av orgasmen som tantrismens huvudmål.¹⁶⁸ I nutida New-Agebokhandlar sorteras sex-magi och tantra ofta under samma rubrik och Urban menar att många amerikaner förknippar begreppet tantra med Crowleyansk sex-magi.

Även om Crowley hade viss kunskap om bland annat *hathayoga* och *rajayoga* så verkar han i praktiken inte haft någon nämnvärd kunskap om tantra. Den kunskap han inhämtat kom från andrahandskällor som var förvrängda och starkt färgade av 1800-talets orientalistiska fördomar. Till exempel var hans förståelse av den vänstra, respektive den högra handens väg baserad på Blavatskys föreställningar.¹⁶⁹

Delvis som en effekt hans sammanföring av tantra och sex-magi har Crowley även blivit en av de mest inflytelserika personerna i återupplivandet av magi och olika former av alternativ religiositet i vår tid.

Crowleys sexuella praktik kretsade kring överskridandet och inverterandet av samhällets moraliska lagar och sexuella normer. I detta sökte han finna ett övermännisklig kraft som skulle bryta ner de gränser som skapats av det västerländska kristna samhället och öppna vägen för en ny era i mänsklighetens historia.¹⁷⁰

Crowly gjorde mycket lite för att förneka det rykte han fick genom medias stora intresse för hans promiskuösa leverne.¹⁷¹ I sin bok *Confessions*, framhåller han att den

¹⁶⁵ Urban, "The Omnipotent Oom", 2001: 232

¹⁶⁶ Även om det finns stora skillnader mellan deras system.

¹⁶⁷ Urban, "The Omnipotent Oom", 2001: 234-235

¹⁶⁸ Urban, "The Omnipotent Oom", 2001: 239

¹⁶⁹ Urban, "Unleashing the Beast", 2003:139-140; Schreck, 2002: 175-176

¹⁷⁰ Urban, "Unleashing the Beast", 2003:140-141

¹⁷¹ Urban, "Unleashing the Beast", 2003:145

huvudsakliga orsaken till den moderna världens våld och kaos, är förtryckandet av den sexuella instinkten.

Hur kom det sig då att Crowley kom att få ett sådant inflytande trots sin minimala kännedom om tantra? Urban tror att detta delvis är en effekt av efterföljarna John Symonds och Kenneth Grants beskrivningar av Crowley. Grant menar sig själv ha blivit initierad i *vamamarga*. Han har skrivit en serie böcker där han betonar den 'tantriska naturen' hos Crowleys system. Grant tycker sig också finna Crowleys 'law of Thelema' (tron på det gudomliga i människans vilja) samt tron på att det inte finns någon annan gud än människan, i tantran. Dock erkänner även Grant att Crowleys kunskap om tantra var begränsad.¹⁷²

Sex-magin är enligt Crowley den bästa tekniken för att bryta igenom det rationella förnuftet och egots begränsningar. Överskridandet av sexuella tabun innebär också ett överskridande av det vanliga medvetandets begränsningar.

Liksom Nietzsche såg Crowley det rationella logiska tänkandet som något som begränsade människans sanna natur.¹⁷³ Den magiker som överskrider gränserna mellan det rena och det orena, det rationella och det irrationella, självet och intigheten – kan utlösa den ultimata magiska energin och få verkligheten att följa den egna viljan.

Även om idén om 'överskridandet av tabun som ett sätt att väcka den inre kraften', står att återfinna även i den traditionella tantriska traditionen, så menar Urban att målet där är ett helt annat än hos Crowley: Tantran vill snarare stärka den existerande sociala ordningen, medan Crowley ville omstörta och bryta ner den.¹⁷⁴

4:8 Tantra och New Age

I sell enlightenment. (Rajneesh)

I och med 1960, och 70-talets 'sexuella frigörelse' blev tantra och kundaliniyoga en del av den amerikanska populärkulturen.¹⁷⁵

1964 publicerades Omar Garrisons mycket lästa *Tantra: The Yoga of Sex*, vilken beskriver tantriska tekniker för 'förlängd orgasm och optimal sexuell njutning'. Garrison ser tantra som 'västerlandets väl behövda botemedel', med vars hjälp vi kan nå nya dimensioner av tillvaron: "Fighting against the repressive prudery of Christianity, which has for centuries 'equated sex with sin'."

Denna kritik hade egentligen redan uttryckts hos beatpoeter som till exempel Allen Ginsberg, vilka såg tantran som ett medel för att bryta igenom 'den amerikanska medelklassens förtryckande moraluppfattningar'.¹⁷⁶

Enligt Urban utmärks amerikansk 'New Age-tantra' av framförallt två fenomen: Det första är att den identifieras med *sacred sex*.; det andra är att den blir synonym med *frihet* på alla plan: sexuell, andlig, social och politisk.

Sedan 70-talet har även 'andliga feminister' i Europa och USA sökt närma sig 'Den

¹⁷² Urban, "Unleashing the Beast", 2003:159-160; Nilsson, [1999]: 25-30

¹⁷³ Urban, "Unleashing the Beast", 2003:164

¹⁷⁴ Urban, "Unleashing the Beast", 2003:166

¹⁷⁵ Urban, 2003: 223

¹⁷⁶ Urban, 2003: 225-226

mörka Modern'. Symboliken kring den mörka modersgudinnan hämtas från så väl hinduistiska beskrivningar av *Kali* som till exempel afrikanska eller kristna källor.¹⁷⁷

Indien har också påverkats av västerländsk New Age i en så kallad 'pizzaeffekt'.¹⁷⁸ Urban skriver: "Indian gurus, too, seem to have accepted the identification of tantra with sex and to have taght a largely "sexo-centric" brand of Tantra marketed as the most exciting path to enlightenment."¹⁷⁹

I kontrast till 70-talets motkulturella föreställningar och ifrågasättande av materialistiska värden, hävdar man inom dagens New Age-rörelse att framgång på det andliga planet även kan leda till framgång på det materiella planet; ofta säger man sig söka en harmonisk enhet mellan andlighet och materiell framgång.¹⁸⁰ Det är inte ovanligt att New Age-seminarier tar upp teman som: 'hur du lyckas bättre med ditt företag genom att komma i kontakt med pengarnas energiflöde'.¹⁸¹

Det är svårt att föreställa sig en mer lukrativ form av 'neo-tantrism' än *Oshos* (1960: Acharya Rajneesh; 1970: Bhagwan Shree Rajneesh; från 1989: Osho).¹⁸² Genom sitt radikala ifrågasättande av religiösa och politiska institutioner, sin öppna sexuella praktik och sitt extrema överflöd av materiella egendomar (han hade till exempel en privat samling av 93 Roll Royce), blev Osho en av 80-talets mest kontroversiella figurer i amerikansk media. Han hade vid denna tid lyckats bygga upp en enormt 'andligt företag' på en ranch i Oregon samt ett antal mindre religiösa och kommersiella cetrum på olika platser i världen. Innan *Rajneesh Foundation* åtalades för skattefusk, immigrationsförbrytelser, mordförsök, förgiftning och mordbrand, hade organisationen en omsättning på totalt 120 miljoner.¹⁸³

Oshos började leda meditationskurser i Poona, Indien, på 70-talet och kombinerade i dessa traditionella österländska former, med dynamiska uttryck från Human Potential-rörelsen. De västerländska lärjungarna blev med tiden allt fler och det började uppstå motsättningar mellan ashramet och lokalbefolkningen, vilket ledde till att gränserna mellan ashramet och omvärlden skärptes och rörelsen blev mer auktoritär. 1981 utropades religionen 'rajneeshism'. Rörelsen flyttade till Oregon, USA, och grundade sannyasinstaden 'Rajneeshpuram'. Arbete började ersätta meditation som huvudsaklig sysselsättning för lärjungarna och på några år fick området en egen flygplats, hotell och egna busslinjer. Ideologin förändrades också och fick apokalyptiska drag: Osho talade om en nära förestående världskris där aids skulle radera ut två tredjedelar av världens befolkning.¹⁸⁴

1985 anklagades femton personer i rörelsen för diverse oegentligheter, bland annat droganvändning. Oshos personliga sekreterare Sheela lämnade Ranchen och Osho

¹⁷⁷ Urban, 2003: 228-229; Eller, 2000:367 f.f.

¹⁷⁸ Begreppet 'Pizza-effekt' syftar på att en föreställning eller ett fenomen kan spridas från sin ursprungskultur till en annan, där den till viss del ändrar form, för att sedan återintroduceras i denna nya form i sin ursprungskultur.

¹⁷⁹ Urban, 2003: 230

¹⁸⁰ Heelas 1998: 23-24

¹⁸¹ IMY, kursinformationsblad (25-26/10, 2003)

¹⁸² Frisk, 1998: 81-92

¹⁸³ Urban, "Zorba The Buddha", 1996: 161

¹⁸⁴ Frisk, 1998: 81-92

anklagade henne för stöld och mordförsök.

Därefter följde en decentraliseringsprocess inom rörelsen. Osho anklagade Sheela för att ha skapat en fascistisk regim. Han sa att religionen rajneeshism var Sheelas påfund och att han själv var emot alla former av organisation. Han lättade också på flera regler: lärjungar behövde inte längre bära röda kläder och halsband med Oshos bild.

Osho arresterades av den amerikanska polisen för brott mot USA:s immigrationslag samt arrangemang av illegala äktenskap. Han dömdes till böter och lämnade landet. Efter att ha sökt visum i flera länder men vägrats överallt, återvände han slutligen till Poona i Indien. Där fortsatte han hålla föredrag fram till sin död 1990. Osho betraktas, efter sin död fortfarande som rörelsens andliga mästare. Man fördömer idag 'Sheelas fascistregim' och spänningarna i förhållande till samhället har minskat. Ashramet i Poona kallas idag *Osho Commune International*.¹⁸⁵

Enligt Oshos ideologi orsakas världens lidande av den socialisering människor utsätts för av kulturella institutioner som familj, skola, regering och religion. Sann frihet kan bara uppnås genom att frigörelse från alla konventionella restriktioner och värderingar.¹⁸⁶ Han skiljde mellan *religiositet* - vilken inte har med trossystem eller organisationer att göra och *religion* - vilken begränsas av dessa och menade att alla människor föds upplysta men dör 'programmerade' och oupplysta. Meditationens syfte är att lära sig 'släppa egot och bli en del av existensen själv'. Gud är existensen, själva varandet.¹⁸⁷

Oshos metoder var inspirerade av taoism, yoga, buddhism och sufism samt av västerländska psykologiska teorier från Freud, Jung, Reich och humanistiska riktningar som gestaltpsykologin. Teknikerna utförs främst i gruppterapier och meditationer, där människans kropp ses som 'sanningens boning' och det bästa mediet genom vilken sanningen kan återfinnas.¹⁸⁸

Den viktigaste och mest lukrativa praktiken var vad Osho kallade 'Neo-Tantrism'. Tantra tycks för honom framförallt ha betytt sex - som ett medel för självförverkligande. Det individuella självet och kroppen betraktas som det främsta gudomliga och den säkraste vägen till andlig extas. I den så kallade 'tantragruppen' utforskas sexuell betingning, tabun och blockeringar. Utövaren uppmanas att tala uppriktigt om sexualiteten och också uttrycka den utan inblandning av sinnet eller moraliska fördömanden.¹⁸⁹

Begreppet kundalini används som en beteckning på 'kroppselektricitet' eller 'bioenergi'; en reservoar av psykisk energi som ligger latent vid ryggmärgsbasen.¹⁹⁰ Den karaktäristiska 'kundalinimeditationen' består av fyra stadier där de tre första åtföljs av musik och det sista är helt tyst. Under det första stadiet ska hela kroppen skaka; skakningarnas ska komma utan någon medveten ansträngning och dess syfte är att väcka kroppens energi till liv. Nästföljande stadie är fri dans och de två sista stadierna består av stilla meditation, där det viktiga är att inte tänka på något utan bara 'bevittna'.¹⁹¹

¹⁸⁵ Frisk, 1998: 81-92

¹⁸⁶ Urban, "Zorba The Buddha", 1996: 169

¹⁸⁷ Rajneesh, 1981: 127

¹⁸⁸ Frisk, 1998: 81-92; Ankarberg, 1989: 22-28

¹⁸⁹ Frisk, 1998: 81-92

¹⁹⁰ Rajneesh, 1981: 232

¹⁹¹ Rajneesh, 1981: 35-40; Ankarberg, 1989: 34

Osho ansågs också ha förmågan att dela ut en 'elektromagnetiska energi' genom så kallad *Shakti-pat*: genom att vidröra sina disciplars panna, sades han kunna öppna deras 'tredje öga'. *Shakti-pat* kunde även överföras genom mästarens tysta närvaro.¹⁹²

Enligt honom bör vi leva planlöst utan mål, lägga förnuftet (mind) åt sidan och låta livet vara en lek. Han var emot äktenskapet som institution och sexuella relationer uppfattas mycket liberalt inom rörelsen. Tanken är att sexualitet och aggressioner ska transcenderas, men vägen är okonventionell; individen bör lära känna sin ilska och sin sexualitet totalt, ner till rötterna. Sex och *samadhi* anses vara två aspekter av samma sak - i båda upphör jaget.¹⁹³

Likaså är materiell rikedom något positivt. Kapitalism är enligt Osho ett naturligt fenomen som växt fram ur frihet: "People are unequal and a fair world has to give people full freedom to be unequal."¹⁹⁴

Urban menar att Rajneeshrörelsen är ett exempel på en 'commodification' eller kommersialisering av karisma.¹⁹⁵ Osho sålde löftet om att kunna uppnå samma karismatiska auktoritet och gudomliga fihet som han själv åtnjöt, till sina disciplar (även om ingen av efterföljarna i praktiken tilläts någon sådan auktoritet).¹⁹⁶ Enligt Urban var han en begåvad propagandist och duktig affärsman, som medvetet framställde sin lära som en lek och vägrade att ta något på allvar: "I am consistently inconsistent...I live in the moment and whatsoever I am saying right now is true for this moment...I don't think of the future at all". Utan fasta doktriner eller värdesystem kunde Osho ständigt anpassa sitt budskap efter vad som efterfrågades av konsumenterna.¹⁹⁷

I Sverige öppnades det första 'Oshocentret' 1978. Ett 40-tal personer bodde i ett kollektiv, som revs 1985, då centret upphörde. 1989 öppnade ett nytt center i Stockholm som har varit verksamt sen dess.¹⁹⁸

Den svenska kursgården Ängsbacka är ett exempel på nutida New Age som är inspirerad av Oshos lära. Här anordnas varje sommar den populära 'No mind-festival' (ett begrepp hämtat från Osho) samt en kundaliniyogafestival.¹⁹⁹

Det finns också exempel på svenska gestaltterapikurser som använder sig av chakra- och kundalinimeditation inspirerad av Osho.²⁰⁰

Två stora gurur, som förutom Osho, påverkat nutida västerländska tantra var *Chogyam Trungpa* och *Swami Muktananda*: Den första, en mycket ovanlig tibetansk lama som genom 'passion, sex och våld' ville chocka sina lärjungar till andlig upplysning;

¹⁹² Urban, "Zorba The Buddha", 1996: 171-172

¹⁹³ Frisk, 1998: 81-92

¹⁹⁴ Rajneesh, citerad av Urban, "Zorba The Buddha", 1996 : 174

¹⁹⁵ Enligt Urban är det karismatiska ledarskapet, i motsats till Webers antagande, inte på något vis oförenligt med en byråkratisk organisation och rationell företagsverksamhet. Tvärtom kan det karismatiska ledarskapet i sig betraktas som en "vara" som köps och säljs. I stället för en "routinization" av karisma, så menar Det fanns också ett stort mått av flexibilitet i marknadsföringen vilket troligen bidrog till Rajneeshrörelsens stora framgång. ("Zorba the Buddha", 1996)

¹⁹⁶ Urban, "Zorba The Buddha", 1996 : 161

¹⁹⁷ Urban, "Zorba The Buddha", 1996 : 169-170

¹⁹⁸ Frisk, 1998:81-92

¹⁹⁹ Mail svar från Hari Eriksson / Ängsbacka, 2003-10-01; www.angsbacka.se, 2003-11-25.

²⁰⁰ Mail intervju med gestaltterapeuterna Helmuth & Viveka Klingenberg, 2003-11-18.

den senare, ledare för den vidspridda Siddha Yoga Dham of America (SYDA), vars lära (trots envisa rykten kring guruns 'hemliga sexuella initiering' av kvinnliga disciplar) beskrivits som en form av 'högra handens tantra'.²⁰¹

Swami Satyananda, en av Shivanandas lärjungar, har också haft ett stort inflytande över den västerländska kundaliniyogan, både genom att han rest runt mycket internationellt och genom ett flitigt författarskap. Sedan 1950-talet har han grundat 'International Yoga Fellowship Movement', 'Bihar School of Yoga' och 'Yoga Research Foundation'. En av Satyanandas lärjungar är *John Mumford*, författaren till mycket populära och lästa böcker om tantra och kundaliniyoga.²⁰² I Sverige har två av de största yogaskolorna: Satyananda Yoga Center och Skandinavisk yoga och meditationsskola, kopplingar till Satyananda. Satyananda har dock på senare tid själv dragit sig tillbaka som lärare.²⁰³

Enligt Urban skiljer sig modern New Age-tantra från ursprunglig indisk tantra, både då det gäller synen på sex och överskridandet av tabun: I den traditionella tantriska filosofin beskrivs världen som kraft, en kraft som man kan lära sig kontrollera. Sex kan därför användas i vissa traditioner för att väcka kraften - men det är på intet sätt den enda, eller ens den viktigaste tekniken för att komma i kontakt med kraften.²⁰⁴

Rituella överskridanden av tabun är också en metod för att väcka kraften - men samtidigt (påpekar Brooks, Sanjukta Gupta och många andra) är den traditionella tantran inte på något sätt den subversiva, anti-sociala kraft, som många västerlänningar föreställer sig. Tvärtom är den i de flesta fall en högst konservativ tradition, vilken bygger på den manliga brahmanens sociala status och auktoritet.

Brytandet av kastgränser kan inte sättas utanför det rituella kontexten, där ingen högkast-tantriker, enligt Urban, skulle kunna tänka sig att bryta några sociala tabun.²⁰⁵

Vidare hävdar Urban att det råder ett intimt samband mellan fascinationen för tantrism och den nuvarande socioekonomiska situationen i väst, vilken han kallar 'sen-kapitalism'²⁰⁶: Ett tillstånd där allting (till och med religion och upplysning) tenderar att betraktas som varor som kan köpas och säljas.²⁰⁷ Oshos användning av ordet 'tantrism' eller 'neo-tantrism' kan ses som ett exempel på detta:

Tantrism says—if you are greedy, be greedy; don't bother about greed. If you are sexual, be sexual: Tantric acceptance is total, it doesn't split you...²⁰⁸

Den västerländska tantrismen beskrivs ofta som en metod för att chockera individen och därigenom få han eller henne att frigöras från sitt 'inlärda självdestruktiva mönster'. I västerländsk tantrism är det världsliga och kroppen lika viktig som själen och med hjälp

²⁰¹ Urban, 2003: 231-235 + 243-250

²⁰² Har skrivit den på femte plats bästsäljande boken om kundalini på den internationella internet-bokhandeln Amazon, 2003-04-24.

²⁰³ Enligt Swami Janakananda, 2003-11-07.

²⁰⁴ Urban, "Unleashing the Beast", 2003:151

²⁰⁵ Urban, "Unleashing the Beast", 2003:152

²⁰⁶ Urban, "The Cult of Ecstasy", 2000: 270

²⁰⁷ Urban, "The Cult of Ecstasy", 2000: 297

²⁰⁸ Urban, "The Cult of Ecstasy", 2000: 289-291

av sex-magi anses utövaren ha en möjlighet att förverkliga alla former av världsliga mål och drömmar.

Tantrismens popularitet ger oss en inblick i hur traditionell religion har anpassats, transformerats och kommersialiserats i vår nutida västerländska kultur.²⁰⁹ Urban beskriver dess komplicerade färd till väst på följande sätt:

..Tantra has been progressively transformed from a highly esoteric tradition centering around secrecy and power to an increasingly popular form of spirituality centering around healthy sexuality and liberated openness..²¹⁰

²⁰⁹ Urban, "The Cult of Ecstasy", 2000: 299-304

²¹⁰ Urban, "Unleashing the Beast", 2003 : 169

5. 'SELF-SPIRITUALITY' OCH DET MODERNA SAMHÄLLET

Om man anlägger ett bredare perspektiv på historien och uppfattar naturen på ett djupare plan så inser man att vattumansammansvärjningen är en annorlunda typ av revolution med annorlunda revolutionärer. Den framskrider via en förändring av medvetenheten hos ett avgörande antal individer, tillräckligt stort för att frambringa en förnyelse av samhället. (Marilyn Ferguson, *Mot en ny tidsålder*)²¹¹

5:1 Idén om själförverkligandet

I sin bok *The New Age Movement: The Celebration of the Self and the Sacralisation of Modernity* försöker Paul Heelas ge en bild av paraplybegreppet 'New Age' och de mest grundläggande fenomen som utmärker denna form av andlighet.

Så som bokens titel antyder menar Heelas att New Age kan beskrivas som en form av 'self-spirituality': Det finns ett grundläggande antagande om att självet *i sig*, är heligt. Många av New Age-rörelsens företrädare menar även att naturen som helhet är andlig, men vår första uppgift som människor anses vara, att ta kontakt med andligheten inom oss själva.²¹²

Ett annat tema Heelas tar upp är New Age-rörelsens förhållande till det moderna samhället: Å ena sidan menar han att människor kan söka sig till New Age på grund av ett missnöje med det moderna samhället, såsom en upplevelse av alienation i den rationella/teknologiska arbetsmiljön eller en känsla av att vår moderna livsstil går ut på 'att arbeta enbart för att konsumera'. En osäkerhet över den personliga identiteten kan, enligt Heelas, också vara en bidragande faktor som får människor att börja söka efter en mening i tillvaron.

Det kan visserligen finnas flera 'osäkerhetsfaktorer' i det moderna samhället. En teori är att individer som inte längre känner sig hemma inom samhällets institutioner istället börjar sätta sin tro till 'självet' för att försöka hitta sin förankring där. Intresset ökar därmed för den egna subjektiva/psykologiska verkligheten och för att utforska sitt eget inre.

Heelas menar dock att denna tes är något överdriven: Traditioner och etablerade institutioner har ju inte försvunnit. Vi måste istället fråga oss *varför* människor som känner sig hemlösa och osäkra på sin identitet *inte* söker sig till dessa. Enligt Heelas är det inte så att dessa människor upplever att de traditionella institutionerna har förlorat sin auktoritet, det är snarare så att de upplever att de utövar *fel form* av auktoritet.²¹³

Å andra sidan hävdar han – och detta är hans huvudsakliga tes – att New Age-rörelsen har tilltalat så många därför att *dess lära stämmer överens med kulturella antaganden och värderingar i vår tid*. New Age kan ses som en produkt av moderniteten och de förväntningar som den skapar. De människor som söker sig till New Age, gör det för att

²¹¹ Ferguson, 1982: 26

²¹² Heelas, 1998: 2

²¹³ Heelas, 1998: 137-144

försöka uppfylla mål som delas av den moderna kulturen i stort.²¹⁴

New Age-rörelsen kan alltså betraktas som en del av vårt moderna samhälle och bygger enbart på en radikaliserad version av vanliga antaganden och värderingar; värderingar som utmärker vad Heelas kallar *humanistisk expressivism*:

Humanistiska expressivister tänker i termer av *självutveckling* eller *självförverkligande*; de förespråkar värden som: medvetenhet, insikt, empati, kreativitet, autonomi, autencitet och kärleksfullhet. Det är bara ett litet steg mellan innebörden i orden 'självutveckling' och 'självförverkligande'; ett steg som ofta innebär att *den andliga dimensionen förs in i bilden*.²¹⁵

New Age skulle alltså (enligt Heelas) kunna beskrivas som en optimistisk, utopisk och andlig form av humanism.²¹⁶

The thesis, in this regard, is that the New Age appeals to (relatively) detraditionalized selves, who are seeking autonomous self-cultivation, aspiring to ground thier identity within, wanting to exercise their independence, authority, choice and expressivity.²¹⁷

5:2 Grundläggande föreställningar

Heelas beskriver också ett antal föreställningar som han menar kännetecknar New Age-rörelsen i stort:

- * Individen kan finna 'perfektion' genom att tränga bakom den socialiserade personligheten (ofta kallad 'egot', 'det lägre jaget' eller 'intellektet') och där hitta en ny dimension av varande: den sanna, naturliga identiteten. *Det sanna självet är andligt* och genom det kan man få kontakt med Gud/en eller Gudinnan, 'Källan', 'det inre barnet' eller vad man väljer att kalla det.²¹⁸ Att 'börja med sig själv' anses vara det bästa sättet att förändra världen.²¹⁹

- * Den *egna erfarenheten* är den högsta auktoriteten. De andliga lärarna uppmuntrar åhörarna att själva känna vad som är 'rätt för dem' och följa sin egen inre röst. Tro är inte ett populärt ord. Det gäller att släppa inlärda föreställningar för att kunna ta till sig nya föreställningar.²²⁰ (Detta är åtminstone det ideal som förespråkas.²²¹ Om en rörelse lägger mycket stor betoning på yttre auktoriteter så kan vi enligt Heelas, inte längre tala om den som en del av New Age-rörelsen.)²²²

- * Religiösa system och esoteriska traditioner behandlas ofta på *ett individualistiskt och icke-traditionellt sätt*. Skillnader mellan olika religioner och traditioner ignoreras i stor utsträckning, eftersom man menar att det finns en inre kärna av andlig sanning, eller

²¹⁴ Heelas, 1998: 3-4

²¹⁵ Heelas, 1998: 115-116 + 160-162

²¹⁶ Heelas, 1998: 28

²¹⁷ Heelas, 1998: 162

²¹⁸ Heelas, 1998: 19

²¹⁹ Heelas, 1998: 85

²²⁰ Heelas, 1998: 22

²²¹ Även om man lyssnar till den inre rösten så lyssnar man också i varierande utsträckning till andra auktoriteter, så som upplysta mästare och guider vilka är kontakt med och besitter kunskaper om den andliga världen.

²²² Heelas, 1998: 34

'eviga filosofi', som är den samma inom alla religioner.²²³

* Moralen bör som ideal vägledas av en upplevd *inre intuition eller känsla*. När människorna blir en fullt medvetna individer kommer de också kunna ta fullt ansvar för alla sina beslut. Ofta menar man att individen själv är ansvarig för sitt liv (vare sig han/hon är medveten om detta eller inte) och därför tjänar det ingenting till att skylla på yttre omständigheter. En del hävdar att vi själva valt det som händer oss i våra liv (till exempel våra föräldrar) för att kunna dra lärdom av detta.²²⁴ Det finns även en föreställning om att vi i varje stund genom tankar, känslor, föreställningar och invanda beteenden *'skapar vår egen verklighet'*.²²⁵

* Man menar att det finns kopplingar mellan ting och saker som händer; ofta används Jungs begrepp 'synkronicitet'.²²⁶ Det kan dock råda delade meningar om hur dessa kopplingar ser ut. En vanlig bild är att allt *liv, i sina olika former, består av sammanhängande energi*.²²⁷

* Helande eller "healing" är ett grundtema i New Age-rörlsen; att försöka hela individen, naturen, planeten, samhället. Ju mer betoningen ligger på inre andlighet – ju mer faller healingen, enligt Heelas, inom ramen för New Age-rörelsen. Den helande kraften kommer inifrån; från den egna kroppen/själen/energin. Det handlar om att komma i kontakt med den andliga dimensionen, vilken anses vara helande i sig. Kroppen besitter också förmågan att *hela sig själv* och healingen arbetar främst för *'frigöra blockeringar'*, vilka är energiflöden som av olika skäl stoppats upp i sitt naturliga flöde. En annan healingmetod är att arbeta med positiva affirmationer.²²⁸

* De flesta företrädare för New Age-rörelsen, menar enligt Heelas, att den inre andligheten slutligen kommer att skapa en ny värld. Tanken att *människan är på väg in i en ny tidsålder* utgör enligt Heelas den sammanhållande föreställning, som gör att New Age, trots sin mångfald, ändå kan beskrivas som en rörelse.²²⁹

5:3 Världsavvisande eller världsbejakande?

New Age-rörelsens breda spektrum av föreställningar sträcker sig enligt Heelas, från 'världsavvisande' till 'världsbejakande': I den världsavvisande delen av spektrat vill man undvika påverkan av mainstreamkulturen och 'involvering i det kapitalistiska samhället'. Istället eftersträvas en upplevelse av den inre, andliga världen; I den världsbejakande delen av spektrat ligger betoningen på att, med hjälp av den andliga dimensionen, nå framgång och uppleva det bästa av den yttre världen. Andligheten är här ett medel för att uppnå yttre mål. De flesta New Age-läror, ligger någonstans i mitten av spektret och menar att det är möjligt att uppleva "det bästa av båda världarna".²³⁰

Framgångsorienterade läror och tekniker har ökat sedan sextiotalet. New Age-rörlsen,

²²³ Heelas, 1998: 27

²²⁴ Heelas, 1998: 23-24

²²⁵ Heelas, 1998: 25-26; Hammer, 1998: 197-200

²²⁶ Hammer, 1998: 62

²²⁷ Heelas, 1998: 33

²²⁸ Heelas, 1998: 80-82

²²⁹ Heelas, 1998: 16-17

²³⁰ Heelas, 1998: 30

vilken till en början i mycket kunde beskrivas som reaktion mot det kapitalistiska samhället, började med tiden snarare betona tanken att en inkorporering av den andliga dimensionen i tillvaron kan leda till framgång på det yttre planet.²³¹ Heelas beskriver hur många företag, särskilt under 80-talet, i olika sammanhang anlitat New Age-organisationer. Andlighet, självförverkligande och personlig utveckling har blivit en marknad. Werner Erhard som bland annat startade *Mind Dynamics* på 70-talet, är en av förgrundsgestalterna i den här utvecklingen.²³²

Heelas har en teori om att den motkulturella strömmningen inom New Age, nu istället tar sig uttryck inom nyhedendomen. Tillsammans med intresset för nyhedendom i form av till exempel gudinne-dyrkan, häxkonst och shamanism, som Heelas tycker sig se bland många unga människor, framhävs också de feministiska och ekologiska idealen.

Nyshamnismen kan också betraktas som ett uttryck inom Human Potential-rörelsen, eftersom dess syfte enligt Heelas, är att med hjälp av shamanistiska tekniker *nå nya dimensioner av medvetandet*, snarare än en tro på eller ett besökande av andra världar.²³³

²³¹ Heelas, 1998: 61-62

²³² Heelas, 1998: 62

²³³ Heelas, 1998: 88-89 + 127-128

6. TRE KUNSKAPSTEORETISKA STRATEGIER

6:1 Hammers teori

I sin doktorsavhandling *Claming Knowledge: Strategies of Epistemology from Theosophy to the New Age*, försöker Olav Hammer ge en bild av hur moderna esoteriska och nyandliga rörelser (från och med artonhundratalets slut) anpassat sina teorier för ett modernt sekulärt samhälle, präglad av upplysningens ideal.²³⁴

Hammer urskiljer tre huvudsakliga kunskapsteoretiska 'strategier', vilka han menar är utmärkande för dessa rörelserns sätt att legitimerat sina teorier och sin världsbild:

- 1.) Den första strategin innebär att företrädaren för rörelsen hänvisar till *traditionen* och menar sig hämta sina idéer från kulturer och personer i det förflutna.
- 2.) Den andra strategin innebär att man använder ett *vetenskapligt* språk, genom att till exempel väva in begrepp från den moderna fysiken.
- 3.) Den tredje strategin innebär att man på olika vis hänvisar till *erfarenheten*, antingen till egna personliga upplevelser eller berättelser om andras upplevelser.²³⁵

6:2 Traditionen

Enligt Hammer är moderna esoteriska rörelser alltid en produkt av den kultur inom vilken de utvecklats. De använder sig av religiösa koncept hämtade från historiska eller främmande kulturer, men begreppen är oftast nytolkningar avpassade för en den moderna esoteriska föreställningsvärden. De erhåller på så vis delvis en ny innebörd.²³⁶

Enligt Hammer är den esoteriska traditionens egna beskrivning av sin historia till stor del en konstruktion, vilken fogats samman genom en omarbetning av existerande traditioner. Han menar också att denna omarbetningen vanligen sker enligt ett bestämt mönster:

I det första steget presenteras etnografiska och historiska händelser genom publicerade reseskildringar. Sedan bearbetar företrädare för den esoteriska traditionen detta material så att det passar in inom den egna (i detta fall den västerländska) traditionens kulturella element.

I det tredje steget börjar författarna med utgångspunkt från detta material, skriver esoteriska handböcker vilka förvandlar idéerna till praktiska tekniker för att uppnå särskilda eftersträvnansvärda upplevelser. Omtolkningen av de ursprungliga traditionen är alltid mer eller mindre reduktionistisk med ett intresse enbart för vissa element inom traditionen.²³⁷

Hammer tar också upp den esoteriska föreställningen om en *philosophia perennis*,

²³⁴ Hammer, 2001: 5-14 (New Age-rörelsen är enligt Hammer en del av "den moderna esoteriska traditionen", vilken studeras i hans avhandling.)

²³⁵ Hammer, 2001: 1

²³⁶ Hammer, 2000: 123

²³⁷ Hammer, 2000: 124-125

eller 'evig filosofi', vilken ligger dold under den exoteriska traditionens yta. Blavatsky menade till exempel att det finns en esoterisk universell filosofi/sanning som går som en röd tråd genom alla världens religioner.²³⁸

Den moderna esoteriska rörelsen förhåller sig ofta öppet till främmande religioner och tenderar att inkorporera fler och fler element som tillhörande ett ursprungsschema.²³⁹ Man drar paralleller och ser korrespondenser mellan fenomen och föreställningar från olika traditioner.²⁴⁰ Begrepp från skilda kulturer betraktas ofta som uttryck för, eller namn på, samma grundläggande fenomen.

Myter har alltid varit viktiga inom den esoteriska traditionen, eftersom de anses innehålla djupa andliga sanningar. Sättet att tolka myter har dock förändrats med tiden. Medan man förr tolkade myterna främst på ett litterärt esoteriskt plan, är det inom nutida New Age vanligare med jungianska psykologiska tolkningar.²⁴¹

Äldre versioner av myten om en *guldålder* beskriver denna som en diffus period i mänsklighetens förgångna. Enligt Hammer började så småningom en positiv orientalism förvandla denna guldålder till något främmande, exotiskt och annorlunda.²⁴² Ibland identifieras vad Hammer kallar "*The Exotic Other*" (ett slags stereotyper av annorlunda kulturer skapade med syftet att framhäva bilden av den universella visdomens religion²⁴³) med en kultur i det förflutna, men inom New Age-rörelsen (framförallt) finns också föreställningen om en *ny tidsålder* som innebär en ny utvecklingsfas i den mänskliga evolutionen.

Inom New Age-rörelsen är man enligt Hammer främst intresserad av den kommande tidsåldern; föreställningarna om det sedan länge förflutna eller den avlägsna framtiden är däremot inte så utarbetade. I den gnostiska och nyplatonska världsbilden fanns en tanke om att mänskligheten har passerat botten av en u-kurva och nu är på väg mot en tid då vi kommer att återknyta kontakten med det gudomliga. Denna föreställning var även populär bland romantikens poeter och författare.²⁴⁴

Den evolutionistiska idén, (vilken förekommer hos till exempel teosoferna och antroposoferna – men även hos moderna författare som Gopi Krishna) att religionen passerat genom ett antal olika stadier, där olika trosföreställningar återspeglade olika nivåer i mänsklighetens utveckling, var också en del av romantikens tankegods.²⁴⁵ Viljan att ta del av 'ett ursprungligt tillstånd' eller 'en ursprunglig visdom' är, enligt Hammer, troligen ett arv från romantiken.

En annan förändring som skett är att många nutida esoteriska rörelser, till skillnad från 1800-talets esoteriska tradition (vilken talade om att den hemliga kunskapen tillhörde en elit), idag förespråkar ett egalitärt synsätt.²⁴⁶

²³⁸ Blavatsky, [1888]1966: 306

²³⁹ Hammer, 2000: 136

²⁴⁰ Hammer, 2000: 127-129

²⁴¹ Hammer, 2000: 139-140

²⁴² Hammer, 2000: 131

²⁴³ Hammer, 2000: 155-156

²⁴⁴ Hammer, 2000: 131-132

²⁴⁵ Hammer, 2000: 135

²⁴⁶ Hammer, 2000: 155-156

6:3 Vetenskapen

Enligt Hammer finns det i den tid som följt sedan upplysningen, fyra olika sätt på vilka förespråkare av en religiös eller andlig världsbild kan förhålla sig till vetenskapen: de anser att religionen förklarar det som vetenskapen inte kan förklara; de anser att vetenskapen bör underordnas uppenbarelsen (en inställning som främst förespråkas av strängt religiösa grupper); de anser att religionen och vetenskapen tillhör två helt olika 'fält', vilka inte kan jämföras med varandra (religion behöver då inte ha med den empiriska världen att göra, utan kan vara en känsla, ett sätt att leva eller ett språk); de anser att vetenskapen stödjer deras religiösa världsbild.

Inställningen till vetenskapen kan dock skifta beroende på sammanhanget och den specifika vetenskapliga teorin. En återkommande idé inom den esoteriska traditionen är att motsättningen mellan religion och vetenskap kommer att försvinna med tiden.²⁴⁷

Vi kommer här främst att undersöka det förhållningssätt inom den nyandliga världen som innebär att man försöker visa att de egna idéerna vilar på en vetenskapligt godtagbar grund.

Det finns ingen term på svenska för att beteckna sättet att anamma valda delar av vetenskapen, eller vissa vetenskapliga termer och sedan omtolka och ge dem en ny eller vidare innebörd.²⁴⁸ Genom att använda ordet '*vetenskapslikhet*' (*scientism*) istället för '*vetenskaplighet*' vill Hammer markera att personen eller rörelsen i fråga, använder sig av vetenskapens begrepp, men inte av dess metoder.²⁴⁹

Utsagor som görs i gränslandet mellan tro och vetenskap är enligt Hammer – även om de utger sig för att vara bokstavligt sanna – ofta av metaforisk karaktär. Människor har alltid använt sig av bilder i försök att närma sig och förstå de stora metafysiska frågorna. Samtiden har i sin tur påverkat vilka begrepp och bilder som valts:

Ljuset har länge varit en sinnebild för det andliga. På femtonhundratalet började den osynliga, andliga kraften också beskrivas i termer av *magnetism* och *elektricitet*, medan 1900- och 2000-talets New Age-rörelse använder ord som *energi*, *frekvens*, *vibration* och *dimension*.²⁵⁰

Hammer beskriver hur att den moderna esoteriska traditionen; från Blavatsky, till 'kvantmetafysiken', har sökt stöd i vetenskapen för en monistisk och idealistisk världsbild.²⁵¹

Den 'andliga vetenskapen' skiljer sig från materialistisk vetenskap framförallt på två punkter: Den ser en mening i naturen och den räknar med icke-materiella krafter.²⁵²

²⁴⁷ Hammer, 2000: 159-161

²⁴⁸ Hammer, 1998: 224

²⁴⁹ Hammer, 2000: 161-162

²⁵⁰ Hammer, 1998: 226-228; Hammer, 2000: 185

²⁵¹ Hammer, 2000: 165

²⁵² Hammer, 2000: 179-180

6:4 Erfarenheten

Människor har haft religiösa upplevelser i alla tider, men förståelsen och tolkningen av dessa upplevelser har sätt olika ut genom historien.²⁵³ Den esoteriska litteraturen innehåller vanligen berättelser om andliga upplevelser. Ofta hävdar föreläsare för rörelserna att det egentligen inte är nödvändigt att deras uppfattning baseras i någon tradition eller kan underbyggas vetenskapligt; eftersom den kan verifieras av deras egna erfarenheter, vilket är det viktigaste.²⁵⁴

Detta sätt att betrakta religionen som i grund och botten baserad på inre erfarenhet, var populärt under romantiken och har ännu i vår tid, ett stort inflytande.²⁵⁵

Den religiösa erfarenheten måste alltid sättas i ett sammanhang eller tolkas på något vis. Steven Katz har definierat tre olika sätt på vilka en religiös person kan förhålla sig till mystiska erfarenheter: genom att anta att det finns en underliggande enhet i all mystik och att skillnaderna bara handlar om detaljer; genom tanken att det finns stora skillnader mellan olika religiösa traditioners sätt att tolka den mystiska upplevelsen, men att det endast är olika sätt att förstå vad som i grunden är samma sak; eller genom att konstruera ett schema med ett antal olika klasser av mystiska erfarenheter, i vilka alla olika varianter av upplevelser kan inordnas.

Det finns också de som menar att mystiska upplevelser skiljer sig åt och att skillnaden beror på om det är en sann eller en falsk uppenbarelse. Rudolf Steiner var en av dem som menade att det fanns ett sant och ett falskt klarseende.²⁵⁶

Min beskrivning av de fyra intervjupersonernas världsbild och förhållningssätt till begreppet kundalini kommer till viss del struktureras utifrån Hammers teori. Detta för att ytterligare tydliggöra varje individs perspektiv och världsbild samt skillnader och likheter mellan dem.

Hammer och Frisk har påpekat att det är vanligt att man tar avstånd från beteckningarna *religion* eller *religiös*, både inom New Age-rörelsen och de nya religiösa rörelserna i allmänhet.²⁵⁷ För att få en bättre inblick i orsakerna till detta, har jag även lagt fokus på hur personerna beskriver/definierar sin egen världsbild; om de ser sig själva som religiösa; samt hur de tolkar ordet 'religion'.

²⁵³ Hammer, 2000: 260-261

²⁵⁴ Hammer, 2000: 258

²⁵⁵ Hammer, 2000: 262-263

²⁵⁶ Hammer, 2000: 291-292

²⁵⁷ Frisk, 1998: 13; Hammer, 1998: 17

7. SWAMI JANAKANANDA

Skandinavisk Yoga och Meditationsskola

7:1 Bakgrund

Säkert har få stockholmare undgått att lägga märke till, den i princip stående affiseringen på Stockholms centralstation, föreställande ett naket par, omslingrade i lotusställning, som gör reklam för kurser i tantra, yoga och meditation.

Swami Janakananda (f. Jørgen Dreiager), grundaren av Skandinavisk Yoga och Meditationsskola, föddes i Danmark 1939.

Som barn var han (enligt egen utsaga) ”ganska känslig och nervös” och i två-årsåldern upplevde han en så kallad ’nära-döden upplevelse’ i vilken han mötte ett lysande väsen.²⁵⁸ När han senare berättade om det trodde hans föräldrar - som båda var djupt religiösa - att det var en ängel han mött. ’Ljusväsendet’ dök upp vid ett par tillfällen under hans tidiga barndom. En gång på kyrkans barnkoloni stod det plötsligt vid fotändan av hans säng. Då var det även andra barn i sovsalen som sade sig ha sett väsendet, vilket väckte viss uppståndelse. Dagen där på hade de vuxna talat om att alla barn *utom ett* hade blivit frälsta som följd av denna händelse.²⁵⁹

Swami Janakananda beskriver denna händelse som slutet på sin barnatro och tilltro till de vuxna. Det fanns även annat i kyrkan som han upplevde som hyckleri. Till det hörde tungotalet. Han trodde inte att det var äkta. Sina föräldrars religiositet upplevde han dock som väldigt positiv.²⁶⁰

Efter rekommendation av en läkare började han som åtta-åring använda sig av en enkel yogaövning som gick ut på att bara ligga helt stilla och tyst, utan att somna. Till en början tyckte han att det var svårt men sedan började han uppleva ’hur hans sinnen öppnade’ sig och ju mer han använde övningen desto uppmärksamare blev han - och desto mer rofylld. Detta är en övning som han fortfarande använder och lär ut.²⁶¹

Det var däremot inte förrän Swami Janakananda fyllt 19 år, som han insåg att han ville bli en yogi.²⁶² Han studerade yoga i olika former och inspirerades i hög grad av klassikern *En yogis självbiografi* av Yogananda. I boken berättades om en yogaform som kallas *Kriya Yoga* och Swami Janakananda började söka efter lärare som kunde undervisa i denna form av meditation.

När han var 29 år kom han i kontakt med *Swami Satyananda* som var i Köpenhamn och höll ett par föredrag på Nationalmuseet.²⁶³ Han beslutade sig för att följa med till dennes ashram i Indien, där han tränade yoga intensivt under en period med Swami Satyananda som andlig lärare.²⁶⁴

Swami Satyananda hade varit lärjunge till den berömde *Swami Shivananda* och hade

²⁵⁸ Intervju med Swami Janakananda, 2003-11-07

²⁵⁹ Swami Janakananda, *Bindu* 5, 1995:12

²⁶⁰ Intervju med Swami Janakananda, 2003-11-07

²⁶¹ Swami Janakananda, *Bindu* 5, 1995:11

²⁶² www.yoga.se/om/janakananda.html: 2003-10-28

²⁶³ Swami Janakananda, *Bindu* 3, 1994: 13

²⁶⁴ www.yoga.se/om/janakananda.html: 2003-10-28

levt tolv år hos honom i Rishikesh. Han lärde ut Kriya Yoga som en del av den tantriska traditionen. Under sextiotalet stod Swami Satyanandas tantriska undervisning, enligt Swami Janakananda, på sin höjd; för att sedan på under sjuttioalet mer och mer ersättas av andra områden inom yogatraditionen.²⁶⁵

Själv återvände Swami Janakananda till Danmark sommaren 1970. I en liten butik i Köpenhamn startade han vad som kom att bli Skandinavisk Yoga och Meditationsskola. Den första skolan i Köpenhamn växte sig snabbt större och nya avdelningar startades. Numera har den utvecklats till ett center med butiker och undervisningslokaler samt ett ashram med bostäder för lärare.

Efter ett par år antog man formen av en stiftelse och med tiden har skolan vuxit allt mer. Idag finns Skandinavisk Yoga och Meditationsskola representerad i de flesta större städer i Sverige, i de nordiska länderna, samt i Tyskland och Frankrike. Swami Janakananda har också blivit internationellt känd genom sin bok *Yoga, Tantra och Meditation i min Vardag* samt genom guidade meditationer och avspänningar på band och CD. Förutom att undervisa på yogaläraryrket, håller han en årlig tremånadskurs i *sadhana* och några kortare kurser på Håå Kursgård samt föredrag, satsang, och meditationskurser på de olika stadsskolorna (främst i Stockholm). Han reser även runt internationellt och håller föredrag på kongresser och liknande.²⁶⁶

Skandinavisk Yoga och Meditationsskola beskrivs på den egna hemsidan som bestående av en grupp lärare vilka driver flera 'oberoende skolor'. Skolan säger sig även vara oberoende av kommersiella, politiska och religiösa intressen.²⁶⁷

Utöver den ordinarie kursverksamheten så har skolan hållit undervisning i yoga och meditation för företag och banker, på sjukhus, sportklubbar, föreningar, musikfestivaler och fängelser. Man har haft verksamhet i samarbete med charter- och hälsoresor till Medelhavet, och i semesterbyar. Skolklasser från gymnasier och andra undervisningsinstitutioner kommer ibland på besök för introduktioner och aktivitetsdagar.²⁶⁸

Tidskriften Bindu

Skandinavisk Yoga och Meditationsskola ger även ut *Bindu*, en tidskrift baserad på eleverna på yogaläraryrketens frivilliga arbete i form av skrivning, foto, tryckning etcetera. *Bindu* ges ut på svenska, danska, engelska och tyska och är kanske det främsta skriftliga medlet genom vilket skolans ideologi och lära förs fram. Tidskriften kommer ut ungefär två gånger om året och innehåller oftast en eller flera artiklar av Swami Janakananda.²⁶⁹

²⁶⁵ Swami Janakananda, *Bindu* 10, 1998:14

²⁶⁶ Jervidalo, *Bindu* 5, 1995: 2

²⁶⁷ www.yoga.se, 2003-10-28.

²⁶⁸ Jervidalo, *Bindu* 5, 1995:3

²⁶⁹ www.yoga.se, 2003-10-30

7:2 Ideologi

Världsuppfattning, människosyn och gudsbild

Enligt Swami Janakananda består 'allt det som upplevs', alla ting och alla väsen, av energi. Ett namn för denna energi är *Shakti*. Den andra aspekten av verkligheten: *upplevaren*, det vill säga medvetandet och existensen, kallas *Shiva*.²⁷⁰ Människan är uppbyggd av energi och läran om chakrasystemet spelar därför en väsentlig roll för förståelsen av en individs medvetandetillstånd. Han beskriver chakrorna som:

..Virvlar av energi, eller korridorer som genomtränger din varelse, där dina olika dimensioner; kropp, sinne, energi och ditt innersta jag står i förbindelse med varandra.²⁷¹

Bakom varje upplevelse finns psykisk energi (*prana*), vilket är det samma som livet i materien. Hur individen upplever denna energi beror på hans/hennes personliga föreställningar, problem och önskningar.

Här återfinns vi idén, om än i modifierad form, om att vi skapar vår egen verklighet. Tankar, känslor och tillstånd som antas ha yttre orsaker, kan enligt Swami Janakananda, egentligen bero på att individen identifierar sig med vissa energier från olika skikt av psyket.²⁷² Då varje chakra öppnats helt och fullt och "de tolkande filtren för den kosmiska energins strålar eller vibrationer är borta", då ingår vi enligt denna lära, i en större helhet så som 'sanna kosmiska varelser'.²⁷³

Swami Janakananda vill beskriva sin världsbild som andlig, men inte religiös. Båda hans föräldrar var djupt religiösa; modern var metodist och fadern tillhörde den apostoliska kyrkan. "Det var jätte spännande, men jag såg att det fanns så mycket hyckleri, (...) även om jag inte återfann det hos mina föräldrar."

En viss procent av dem som kommer till Skandinavisk yoga och meditationsskola har en religiös tro – men enligt Swami Janakananda är flertalet snarare "andligt sökande".

Det andliga ser jag som något annat än det religiösa, där man har idoldyrkan och så. Det andliga är mer att upptäcka att man är en varelse i livet och att man kanske är – inte bara personligheten – för den ändras, (...) ..kanske mer än personligheten - den som upplever personligheten.

Skillnaden mellan andlighet och religiositet är enligt Swami Janakananda att "...det andliga är något du träffar i dig själv – men också saker du ser i livet som sådant – vad som händer" Det är inte frågan om en organiserad religion, där man har en toppfigur. Religionen är oftast en återspeglings av hur samhället ser ut; genom att den återspeglar tanken på en styrande makt.²⁷⁴

Han talar också om den närhet till det andliga och till naturen som han menar funnits

²⁷⁰ Swami Janakananda, *Bindu 2*, 1994:11

²⁷¹ Swami Janakananda, *Yoga, Tantra och Meditation i min vardag*, 2000: 92

²⁷² Heelas, 1998: 23-24; Swami Janakananda, *Yoga, Tantra och Meditation i min vardag*, 2000: 16

²⁷³ Swami Janakananda, *Bindu*, 9, 1997: 19

²⁷⁴ Intervju med Swami Janakananda, 2003-11-07

hos till exempel den australienska ursprungsbefolkningen, men även i den fornnordiska kulturen; en slags andlighet som till stor del gått förlorad. Enligt Swami Janakananda var den ursprungliga formen av religiositet mer praktiskt inriktad - ”som yogan” - och byggde inte lika mycket på föreställningar.

Följande citat ger en bild av hans syn på vår samtida västerländska kultur som en kultur utan rötter:

Kulturen av idag i västvärlden är till stora delar utan visdom. Den lider av en dårskap, som uppfostrar individen till osjälvständighet och gör allt för att förföra i synnerhet barn och unga, och göra dem till konsument. Varje kultur kommer förr eller senare att gå under, det visar historien, men vår så kallade civilisation riskerar att förstöra sig själv i förtid. Rastlöshet, ytlighet och jakten på smarta eller förenklade metoder dominerar tidsandan av idag - och det är väl inte precis det man söker i yogan.²⁷⁵

Den brist på kulturell tradition, vilken utmärker bland annat USA som nation, ligger enligt Swami Janakananda till grund för en arrogant och respektlös inställning till ”det vetande som har uppnåtts genom generationer”.²⁷⁶

Mål / frälsningslära

Syftet med *Kriya Yoga* är enligt Swami Janakananda inte att hamna i trans eller euforitillstånd, utan han beskriver det som: överskott klarhet och fullt medvetande, samt styrka, känslighet och hänsyn. Detta utesluter dock inte att man kan ge sig hän i dans och musik, tvärtom, men det är med ”skärpta sinnen och en levande kropp”.²⁷⁷

Då ormkraften stigit till Sahasrara Chackra uppstår en enhet mellan medvetande och energi. Detta leder till frihet från begränsade tillstånd och tankar, enhet med ens verkliga identitet och intensiv lycka (*ananda*).²⁷⁸

Målsättning med skolans verksamhet är enligt hemsidan:

* att höja undervisningen upp till en nivå, som - fri från påhäng och övertro - bygger på ett grundligt vetande utifrån traditionens källor, egen erfarenhet, mänsklig kontakt mellan lärare och elev, och den moderna psykologins och läkarvetenskapens undersökningar.

* att kunna erbjuda en praktisk yoga som sträcker sig från fysiskt och mentalt välmående till den andliga insikt som bl.a. C.G. Jung efterlyser i vår kultur, då människan inte bara lever på ytan utan har ett kreativt och medvetet förhållande till hela sig själv och till livet omkring sig.

* att vara en oberoende skola som människor kan komma och gå till som de vill, utan annan anknytning än den undervisning som de deltar i.²⁷⁹

²⁷⁵ Swami Janakananda, *Bindu*, 11, 1999: 3

²⁷⁶ Swami Janakananda, *Bindu* 11, 1999: 3

²⁷⁷ Janakananda, *Bindu* 2, 1994: 11; Intervju med Swami Janakananda, 2003-11-07

²⁷⁸ Swami Janakananda, *Bindu* 2, 1994: 11-12

²⁷⁹ Jervidal, *Bindu* 5, 1995: 3

7:3 Utövande och livsstil

Praktiskt utövande - Kriya Yoga

Den form av yoga som Swami Janakananda lär ut kallas *Kriya Yoga*. Han översätter ordet *Kriya* som 'process'.²⁸⁰ Ordet kan enligt honom syfta på reningsprocesserna '*Hatha Yoga Kriya*' och på en hållning inom *Raja Yoga*. *Ajapa Japa* kan ibland även kallas Kriya Yoga. Detta är dock bara de första stegen i riktning mot den mer omfattande och avancerade tantriska Kriya Yoga, eller *Kriya Kundalini Yoga* som Swami Janakananda lär ut.²⁸¹

Enligt Swami Janakananda kan egentligen allt som syftar till att förbättra energitillståndet hos utövaren kallas kundaliniyoga.²⁸² Kriya Yogan är enligt honom en tantrisk meditation och han utgår från den traditionella tantriska läran om chakrasystemet: *Muladhara Chakra* där energin väcks - för att sedan resa sig och strömma upp genom *Sushumna* i ryggradens mitt; väcka de olika chakrorna och därmed förbundna insikter och förmågor; och slutligen i *Sahasrara Chakra*, skapa en enhet mellan medvetande och energi, *Shiva och Shakti*.²⁸³ Kriya Yogan lärs ut stegvis, så att inlärd föreställningar inte ska blockera utövaren från sina erfarenheter.²⁸⁴

Kriya Yoga avslöjas endast under inlärningsprocessen. Den hålls hemlig så den egentliga upplevelsen inte blockeras av en intellektuell "förståelse" eller föreställning.²⁸⁵

Den lilla Kriya Yoga: *Ajapa Japa*, kan läras på 10 till 14 dagar. Därefter bör den övas självständigt en tid parallellt med vanlig yoga så kroppen, sinnet och energin förbereds och renas.

Den stora tantriska Kriya Yoga bör enligt traditionen endast ges vidare under speciella "ashram-" eller refugium villkor, ett krav som våra kurser till fullo uppfyller. De olika kriya kompletterar varandra, och var och en bidrar de med sin verkan till processen, så den blir både harmonisk och djup.²⁸⁶

Därför lärs alla kriya i ett sammanhängande och ostört förlopp, detta under en tystnadsperiod, som varar ca 21 dagar på Kriya Yogakursen - det absoluta minimum för en invigning i Kriya Yoga - och ca 33 dagar på tremånaderskursen."²⁸⁷

Syftet med Kriya Yogan är att väcka kundalinikraften, men det går, enligt Swami Janakananda till på ett helt annat sätt en folk förväntar sig.

²⁸⁰ Kriya betyder i allmänhet "(rituell) handling, praktik" och används ofta som övergripande beteckning för rituella regler (mail: Erik af Edholm, 2004).

²⁸¹ Swami Janakananda, *Bindu 2*, 1994: 8-9

²⁸² Intervju med Swami Janakananda; 2003-11-07

²⁸³ Swami Janakananda, *Bindu 2*, 1994: 11-12; S.J. *Yoga, Tantra och Meditation i min vardag*, 2000: 92; S.J. *Bindu 3*, 1994:13

²⁸⁴ Intervju med Swami Janakananda; 2003-11-07

²⁸⁵ www.yoga.se: "Tremånaders sadhana kursen", 2003-10-28

²⁸⁶ www.yoga.se: "Tremånaders sadhana kursen", 2003-10-28

²⁸⁷ www.yoga.se: "Tremånaders sadhana kursen", 2003-10-28

Förväntningen är att ”en vacker dag så händer det!” Och så kan det ju vara, men min upplevelse av Kriya Yoga, efter att ha undervisat i 33 år, är att det inte handlar om en plötslig omskakande upplevelse. Kriya Yoga bygger på metoder som kan stabilisera ens energi. (...)folk har erfarenhet på dessa kurser, och efteråt känner de ett helt annat välmående.²⁸⁸

Enligt Swami Janakananda har vi så mycket energi till vårt förfogande som vi själva använder. Yogaövningarna kan förbättra vårt tillstånd så mycket att vi får lust att använda vår energi. Den lär också ut hur utövaren ska leva för att inte förlora sin energi.

Kriya yogan ger dig också mer energi. Överskottsenergin finns i muladhara. Om jag vilar mig mycket så får jag mindre och mindre energi. Men om jag däremot lever ett aktivt och kreativt liv så har jag energi till det. Energin försvinner inte, men den kommer fram igen. Även i det dagliga livet så fungerar energin på det sättet – det handlar också om föreställningar.²⁸⁹

Men syftet med Kriya Yogan är inte bara att ge utövaren bra förutsättningar för att leva ett aktivt och kreativt liv, den kan också skapa en större medvetenhet.²⁹⁰

Yogaläroarutbildning

Swami Janakananda undervisar bland annat på den fyraåriga yogaläroarutbildningen, vilken utgör en hörnsten i skolans verksamhet. Den bygger på fyra huvudsakliga områden: *kommunikation*, *erfarenhet* (yoga och meditationsövningar, fysiologi och anatomi studier etcetera), *karmayoga* (ansvara för arbetsuppgifter på kursgård) och *självinsikt*.²⁹¹

Det första året deltar alla i den tre månader långa *sadhanakursen*. Swami Janakananda anser att det är en viktig introduktion till Kriya Yogan där eleven både får en bild av vad den innebär och om det är något för honom/henne.²⁹² Efter den inledande *sadhanakursen* kan den elev som önskar, efter samtal med lärare om villkor och förpliktelser, påbörja yogaläroarutbildningen.

Eleven blir boende på Håå Kursgård och hjälper till vid sommarkurserna. Därefter blir personen antingen kvar eller flyttar till något av de andra ashramen i till exempel Stockholm, Köpenhamn, Århus, Hannover. Här tar eleven del av det dagliga arbetet och börjar också undervisa i en eller två nybörjarklasser, med handledning av en mer erfaren lärare. Samtidigt deltar han eller hon i ett antal lektionstimmar i veckan, vilka varvar praktik och teori. *Sadhana*: det egna, självständiga utövandet av meditation och yoga, är också en viktig del av utbildningen som till viss del utformas efter elevens önskemål, motivation och förmågor.

Det andra året börjar läroaraspiranten hålla fler och mer avancerade kurser och tar på sig mer ansvar i de olika Karma Yoga-uppgifterna. Under sommaren hjälper hon återigen till på Håå Kursgård och deltar även som elev i någon av kurserna. De fortsatta åren är

²⁸⁸ Intervju med Swami Janakananda; 2003-11-07

²⁸⁹ Intervju med Swami Janakananda; 2003-11-07

²⁹⁰ Intervju med Swami Janakananda; 2003-11-07

²⁹¹ Broschyr: *Meditation, Yoga och Tantra: Håå Kursgård i Småland*, 2001:18

²⁹² Intervju med Swami Janakananda; 2003-11-07

uppbyggda på samma sätt.

Bortsett från den första tremånaderskursen och en 14-dagarskurs i Håå så är priserna för undervisningen på yogalärar utbildningen, inklusive mat och logi, låga. Skälet till detta är att de boende på ashramet, med större utgifter, skulle bli tvungna att ha förpliktelser på andra platser och där med inte ha tid att motta den omfattande träningen och utbildningen.²⁹³ Förmodligen är de låga avgifterna möjliga på grund av att läraraspiranten förväntas arbeta och undervisa ideellt på skolan under större delen av utbildningstiden.

Livsstil

Swami Janakananda är bosatt på Håå Kursgård som han startade 1972. Det är en stiftelse vars styrelse består av representanter för de andra avdelningarna av skolan. Kursgården drivs med ideellt arbete. Många bor här året runt och hjälper till med kurserna.²⁹⁴ I en broschyr om kursgården lockas läsaren även med andra upplevelser:

Naturen - skogen, åkrarna, ån och sjön - bidrar till att göra vistelsen i Håå rik på upplevelser. Du kan gå promenader, paddla kanot, ro vår eka eller rida på våra hästar. Vår nya badavdelning (...) står också till förfogande..²⁹⁵

Vid en diskussionskväll på Håå kursgård, bland annat kring en text av Swami Satyananda, tar någon upp frågan om det går att uppnå och hantera en kundaliniupplevelse utanför ett ashram. Av diskussionen framgår att det är svårare att genomföra en regelbunden yogapraxis om man lever ensam och inte hålls i gång av ashramrutinen. ”Du blir inte inspirerad att förbli vaken och det kan vara svårt att hålla en disciplin.” När man lever ensam anses det också svårare att släppa taget om önsketänkande och andra illusioner eftersom man saknar den ”spegel” och förståelse som finns i ashram-miljön. Omständigheter utanför ashramet och de förhållningssätt som dominerar samhället gör det lätt att glömma både visdom och träning.²⁹⁶

Detta är också något som Swami Janakananda betonar i intervjun: att författaren Lee Sannella, i sin bok *The Kundalini Experience: Psychosis or Transcendence?*²⁹⁷ pekat på att människor som lever i en ashram-miljö sällan far illa eftersom deras omgivning förstår och vet hur eventuella effekter av ett kundaliniuppvaknande bör hanteras. Framförallt påpekar Janakananda att de negativ effekterna överhuvudtaget inte uppstår hos människor som utöver Kriya Yoga enligt instruktionerna, eftersom Kriya Yogan fungerar stabiliserande vilket gör att utövaren endast väcker så mycket energi som denne kan hantera.²⁹⁸

Många av medlemmarna i Skandinavisk yoga och meditationsskola är liksom Swami Janakananda bosatta, för kortare eller längre tid, på något av skolans ashram.²⁹⁹ Det är

²⁹³ Jervidalo, *Bindu* 7, 1996: 8-15

²⁹⁴ Broschyr: *Meditation, Yoga och Tantra: Håå Kursgård i Småland*, 2001:17

²⁹⁵ Broschyr: *Meditation, Yoga och Tantra: Håå Kursgård i Småland*, 2001: 3

²⁹⁶ *Bindu* 11, 1999:18-19

²⁹⁷ Sannella, 1987: 115

²⁹⁸ Intervju med Swami Janakananda; 2003-11-07

²⁹⁹ *Bindu* 11, 1999:18

såväl ensamstående som familjer med barn.³⁰⁰ Det finns troligen många olika grader av engagemang hos utövarna; allt ifrån dem som provar på en enstaka veckoslutskurs; dem som utövar yoga regelbundet hemma och kanske deltar i skolans terminskurser; till dem som valt att leva på en av skolans ashram. Förutom Kriya Yogakursen kräver skolans kurser inga förkunskaper och är öppna för alla.

Swami Janakananda säger sig inte vara intresserad av att utbilda en förening yogautövare. ”Det vore lika meningslöst som att bilda en sammanslutning av tandborstare”. Var och en måste följa sin egen ’väg till sig själv’.³⁰¹

7:4 Användning och tolkning av begreppet kundalini

Precis som Niels Bohr på experimentell grund nådde fram till en beskrivning av atomen som två olika fenomen som kompletterade varandra, nämligen som en partikel och som en vibration, som ljus, så upplever jag *Kundalini* på två sätt. Den kan upplevas som energi, som vibrationer och strömmar av energi i kroppen och som ljus, en upplevelse av ökad energi utöver det vanliga. Men *Kundalini* kan också upplevas och beskrivas genom att ens förmåga att uppleva stärks betydligt när energin ökar, det vi kallar en utvidgning av medvetandet. Sammanlagt ger *Kundalini* en upplevelse av ökad handlingskraft och inspiration, som ibland leder till geniala resultat.³⁰²

Även om *Kriya Yoga* beskrivs som den mest djupgående och effektivaste formen av kundaliniyoga,³⁰³ så använder Swami Janakananda inte begreppet *kundalini* lika ofta som han använder ordet ’energi’.³⁰⁴ Kundalini är ett av namnen på den grundläggande energi som även kallats *Chi*, *Mana*, *Animalisk magnetism*, *Orgonenergi* och så vidare.³⁰⁵

Han är mån om att betona att de föreställningar som spritts om kundaliniyoga och dess samband med fysiska och psykiska problem är felaktiga. Bland annat berättar han om en undersökning som en frikyrka i Norge gjorde av ett antal ”kundalinifall”. Enligt Swami Janakananda var inte ett enda av dessa fall kopplade till yoga. Tvärtom menar han att andra undersökningar³⁰⁶ visat att det finns fler fall av psykos bland ett genomsnitt av befolkningen i stort, än bland dem som håller på med meditation eller yoga. Detta trots att det är relativt vanligt att psykotiska personer söker sig till yoga eller meditation.

Någon procent av de fall som det skrivits om ser, enligt hans mening, däremot ut att vara spontana kundaliniuppvaknaden. Kundalinikraften kan till exempel väckas i samband med avgörande eller traumatiska händelser.

Han vill inte gå in på någon definition av kundalinikraftens natur genom att till exempel beskriva den som materiell eller andlig; utan beskriver den istället som ett tillstånd av utökad energi som kan infinna sig då man i yoga eller meditation ”går ut över det vanliga

³⁰⁰ ”Erfarenhet och Kunskap”, *Bindu* 7, 1996: 8-15

³⁰¹ www.yoga.se, 2003-10-30

³⁰² Appendix :” Om Kundalini” av Swami Janakananda, 2004

³⁰³ Swami Janakananda, *Bindu* 9, 1997: 20

³⁰⁴ Rodenbeck, *Bindu* 3, 1994: 4-6

³⁰⁵ Rodenbeck, *Bindu* 3, 1994: 4-6 (Swami Janakananda säger sig kunna stå bakom allt det som skrivits om energibegreppet i Bindu.)

³⁰⁶ Bland annat en undersökning som gjort på begäran av danska socialstyrelsen. TYRËLSEB* 1UN, 1997.

prana-tillståndet”.³⁰⁷ Han nämner också att han i sin ungdom, före sin resa till Indien hade mycket kraftfulla upplevelser av ”ett fullständigt förändrat medvetande” och att mycket av det han upplevt bekräftades av hans lärare när han blev invigd, nere i Indien.

Swami Janakananda beskriver också hur medvetandet kan förändras under meditation: ”När man går in i tillstånd av alphavågar så är man mer medveten än annars. Du sänker hjärnans aktivitet något. Hjärnan har inte så bråttom och då ser du också klarare.”³⁰⁸

Detta tillstånd har också ett terapeutiskt värde i och med att utövaren får en ökad uppmärksamhet, känslighet och överblick. Under meditationen släpper han/hon gamla saker, påverkan sen tidigare. Utövaren kommer i kontakt med delar av sig själv som denne inte annars känns vid. Swami Janakananda har aldrig tyckt om ordet ’trans’, därför att han upplever att det förändrade medvetandetillståndet är ett tillstånd av större klarhet:

Jag upplever själv att det är ett mycket starkt tillstånd, jag är i stor enhet med naturen omkring mig, och med allting, men jag upplever också att när man själv upptäcker något i ett sådant tillstånd, till exempel en konflikt, så måste jag lösa den annars mår jag inte bra. Det är ett mycket känsligt tillstånd. Detta är i och för sig inte det som typiskt kan beskrivas som kundalini. Jag har också upplevt tillstånd av fullständigt förändrat medvetande - men det var mycket tidigt, innan jag började med detta.³⁰⁹

Janakananda har själv aldrig haft negativa kundaliniupplevelser av det slag som till exempel beskrivits av författaren Gopi Krishna. Han menar sig däremot känna igen vissa av de positiva upplevelser Gopi Krishna beskrivit i sina böcker.

När du upplever helheten, när du ser dig omkring och blir medveten om omvärlden så mår du bra för du blir mer närvarande. Det är tantra – tantra betyder att utvidga och frigöra – om man utvidgar sinnet och förmågan att uppleva – så ger det bra resultat. Även om människor går igenom mycket starka saker på kurserna och verkligen konfronterar saker, så mår de bra av detta. Man mår bättre när man blir mer medveten!³¹⁰

7:5 Förhållande till tantra

Den tantriska yogan förebereder utövaren för att på bästa sätt kunna hantera energin. I ett tillstånd av varande tillåts tingen att strömma förbi och utövaren nöjer sig med att uppleva dem. I nästa fas utvidgas medvetendet ytterligare och begränsningar och blockeringar upphävs.³¹¹

Woodroffe har inte skrivit något fel – men han har inte det hela med: en grundläggande hållning i tantran där man accepterar och går kundalinin till mötes och också konfronterar ångest och andra saker, så man blir av med det.³¹²

För att kunna hantera kundalini rätt är det viktigt att vilja något med sitt liv - att ha lust att ta initiativ och använda överskottet av energi kreativt. Det är viktigt att även rikta

³⁰⁷ Intervju med Swami Janakananda, 2003-11-07

³⁰⁸ Intervju med Swami Janakananda, 2003-11-07

³⁰⁹ Intervju med Swami Janakananda, 2003-11-07

³¹⁰ Intervju med Swami Janakananda, 2003-11-07

³¹¹ Appendix :” Om Kundalini” av Swami Janakananda, 2004

³¹² Intervju med Swami Janakananda, 2003-11-07

uppmärksamheten utåt, att intressera sig för sin omvärld. Om utövaren i allt för hög grad rikta uppmärksamheten inåt och hänger kvar vid upplevelser, reaktioner och känslor leder det till narcissism.³¹³

Syftet med de tantriska ritualerna, är enligt Swami Janakananda, något annat än vad många tror. Ibland beskrivs de som en form av terapi för människor med sexuella problem; de anses kunna förstärka njutningen och bidra till att skapa större sexuell frihet. Säkert kan de det, menar han; men vad det egentligen handlar om är att lära sig hålla fast sinnet, för att på så vis styrka energin och utvidga medvetandet. För detta ändamål är den sexuella driften väl lämpad.³¹⁴

I mitten av 70-talet försökte man, under några veckoslut på Håå Kursgård, sig på ett arbete med de tantriska sexuella ritualerna; något som väckte uppmärksamhet från kristet håll. Skolan beskylldes för att utöva gruppsex. Även om det inte var frågan om detta, fick händelsen honom att fundera över om han genom att syssla med dessa tekniker, inte miste det i sin undervisning som han värdesätter mest: meditationen.³¹⁵

Även om han inte håller några kurser med sexuella tantriska ritualer, så är det inget Swami Janakananda fördömer. I hans bok ingår ett helt kapitel om ”den tantriska sexuella handlingen” och det är upp till varje individ att välja väg. Det är dumt att försöka undvika eller undertrycka den sexuella upplevelsen, då driften är hela grunden för förändringen av medvetandet. ”Utan drift finns ingen energi, inget intresse och ingen transformation.”³¹⁶

När du känner eller framkallar sexuell lust i kroppen, låt den finnas där, gå med ditt medvetande till den del av kroppen som lusten kommer ifrån och upplev hur den påverkar hela kroppen, samtidigt som du blir ett med upplevelsen, se den som ett yttryck för en energi som ligger till grund för universum. Upplev den och låt den öppna sig. Omvandlingen kommer du att uppleva som en stark och lysande känsla som uppfyller dig helt - kropp och sinne.³¹⁷

När jag frågar honom om hans syn på den högra, respektive vänstra handens väg, svarar han bara att han inte delar upp det på det sättet.³¹⁸

Personligen tycker han att celibatet är verkningsfullt - så länge man inte betraktar ’den sexuella driften’ som något syndigt. Ett annat alternativ kan vara att välja avhållsamhet från sex under perioder, då man arbetar intensivt med sig själv och genomgår en invigning. Det kan enligt honom, ge en större chans för ett genombrott till verklig insikt. För celibatet används begreppet *brahmacharya*, ett tillstånd då man är ett med helheten eller allt.³¹⁹

³¹³ Appendix :” Om Kundalini” av Swami Janakananda, 2004

³¹⁴ Swami Janakananda, *Bindu 9*, 1997: 14

³¹⁵ Swami Janakananda, *Bindu 5*, 1995: 26

³¹⁶ Swami Janakananda, *Yoga, Tantra och Meditation i min vardag*, 2000: 86-87

³¹⁷ Swami Janakananda, *Yoga, Tantra och Meditation i min vardag*, 2000: 94

³¹⁸ Intervju med Swami Janakananda, 2003-11-07

³¹⁹ Swami Janakananda, *Bindu 5*, 1995: 26-27

7:6 Kunskapsteoretiska argument

Hänvisningar till traditionen?

Swami Janakanandas lärare, Swami Satyananda, spårade Kriya Yogan tillbaka till *Sri Shankaracharya* (Shankara, 788-828).³²⁰ Enligt Swami Satyananda hade kunskapen hemlighållits och förts vidare. Före denna tid säger man sig inte veta vem som förde det esoteriska vetandet vidare, men Swami Janakananda menar att kärnan i detta vetande varit känt bland 'de invigda' i forntida kulturer.³²¹

Enligt Swami Satyananda, hade Shivanandas tantriska kunskap om Kriya Yogan endast undervisats till de invigda.³²² Swami Janakananda är däremot inte övertygad av att det var så det förhöll sig. Shivananda var enligt honom bra på att kartlägga, systematisera och göra yogan tillgänglig; men han var "inte särskilt tantrisk". Han nämnde Kriya Yogan i någon bok, men det var det enda. Enligt Swami Janakananda fick Swami Satyananda troligen kunskapen från annat håll – från tantriker han mött och från skrifterna.³²³

Jag visste ju att Swami Satyananda före och efter sin långa vistelse hos Swami Shivananda, hade varit i kontakt med tantriker. Där lärde han en del av det han drog fram och avslöjade för världen.³²⁴

Swami Janakananda ger idag inte intrycket av att vara traditionsbunden i den bemärkelsen att han är bunden till sin guru: "Jag är som jag var den gången jag träffade honom och jag lärde av honom med den inställningen han hade den gången."³²⁵

Swami Satyananda var en enastående lärare - ingen annan, varken förr eller senare, har i så hög grad tydliggjort de tantriska metoderna. Jag skriver "var" därför att han har dragit sig tillbaka som lärare.³²⁶

Citatet nedan ur tidskriften Bindu, 1999, pekar däremot på en stor tilltro till traditionen hos Swami Janakananda:

I vår skola finns det något vi kallar ogräs i undervisningen. Det är när de instruktioner vi ger som lärare, plötsligt eller gradvist glider bort från det ursprungliga. (...) När vi upptäcker att ogräs har smugit sig in, ser vi det i ljuset av det vi lärt från traditionen, i synnerhet från Swami Shivananda och Swami Satyananda. En yoga som i muntlig tradition går tusentals år tillbaka i tiden, och som också uttrycks i de klassiska skrifterna *Gheranda Samhita*, *Hatha Yoga Pradipika* (båda mellan 500 och 600 år gamla) och *Yoga Sutra* (förmodligen 2300 år gammal).³²⁷

Swami Janakananda frågar sig om vi genom att manipulera med denna yogas 'gener', struktur eller uppbyggnad, verkligen kan förbättra dess flertusenåriga erfarenhet; men i

³²⁰ Ringgren och Ström, 1991: 240

³²¹ Swami Janakananda, *Bindu* 3, 1994: 13-15

³²² Swami Janakananda, *Bindu* 3, 1994: 13

³²³ Intervju med Swami Janakananda, 2003-11-07

³²⁴ Swami Janakananda, *Bindu* 3, 1994: 13

³²⁵ Intervju med Swami Janakananda, 2003-11-07

³²⁶ Swami Janakananda, *Bindu* 9, 1997:13

³²⁷ Swami Janakananda, *Bindu* 11, 1999:2-3

nästa stycke vänder han dock på det och låter erfarenheten styrka traditionen, genom att påpeka att Skandinavisk Yoga och Meditationsskola använder sig av ett material som har prövats grundligt av dess lärare, på alla sätt. Genom detta material har man verkligen uppnått de verkningar som yogan åsyftar.³²⁸

Evig filosofi?

Hos Swami Janakananda finns också tanken på en *evig filosofi* eller bakomliggande sanning i många olika traditioner. De stora forntida kulturerna så som den mexikanska, Indusdalens och druidernas i den keltiska, besatt denna form av hemlig kunskap. Även den egyptiska kulturen bar enligt honom på en hemlig vetskap om kundalini.

Egyptens faraoners mångtusenåriga styre byggde utan tvekan på en grundläggande kännedom om psykisk energi och ett utvidgat medvetande, alltså om *prana* och *kundalini* och de därmed förbundna psykiska förmågorna.³²⁹

Enligt Swami Janakananda besitter mystikern kunskap om hur man ska finna 'den äkta traditionen'; helheten bakom den fragmentariska information som består av programmering, utantillära och tro. Mystikerna ändrar sig nämligen inte från en tid till en annan, deras mystiska upplevelser förblir de samma i varje kultur och tidsålder; detta därför att de är baserade på ett sökande med hjälp av några få verk samma metoder samt på *äkt erfarenhet*.³³⁰

Golden Age - New Age?

Skillnaden mellan förr i tiden och nutiden gör sig gällande på många olika sätt i våra samhällen. Idag finns en större personlig frihet i många länder, en frihet till att ta ställning politiskt och vidmakthålla en demokrati; och därav följer en frihet till att söka sin egen livshållning, och en frihet att ta del av ett vetande som tidigare var förbehållet få. Naturligtvis är det inte alla människor som ska använda just yoga och meditation, men för dem som vill och som är redo till det, står dörren mer öppen idag än tidigare i vår historia.

³³¹

Swami Janakananda ser inte yoga som en del av New Age-rörelsen. Yoga är 'Old Age', säger han, men visst 'händer det saker' i vår tid också: "det händer något i vår kultur och det händer något med folks medvetande – de har upplevelser, det är det ingen tvekan om – men om alltihopa är kundalini, det tvekar jag däremot på."

Till det negativa med New Age hör enligt Swami Janakananda, den yoga folk utövar på gymmen (ofta kallad Power Yoga). Detta är enligt honom ingen riktig yoga; människor kan få skador därför att lärarna inte har tillräcklig utbildning och man gör saker för snabbt och på fel sätt. Den grundläggande inställningen bör istället vara att skapa stabilitet. Det är inte bra att hoppa för mycket mellan olika saker och prova lite här och lite där, vilket många inom New Age-rörelsen gör; det är bättre att bestämma sig för att göra en sak och

³²⁸ Swami Janakananda, *Bindu* 11, 1999:3

³²⁹ Swami Janakananda, *Bindu* 5, 1995: 9-10

³³⁰ Swami Janakananda, *Bindu* 3, 1994: 14-15

³³¹ Swami Janakananda, *Bindu* 5, 1995:10

göra det regelbundet.³³²

I vissa sammanhang 'upphöjer' Swami Janakananda det förflutna; till exempel i sin beskrivning av naturfolkens förhållande till det andliga, som enligt honom var mer erfarenhetsbaserat och grundad i närvaro och praktik. Samtidigt visar citatet ovan att det inte handlar om föreställningen om 'en förfluten guldålder och en nutida *kaliyuga*'.³³³

"*The Exotic Other*"?

Swami Janakananda ger uttryck för en vördnad för vad som anses vara rötterna till den tantriska traditionen, men är skeptisk till de askesideal som finns i Indien idag. Han anser också att Indien blivit allt mer vidskepligt.³³⁴

Hänvisningar till vetenskapen?

Vi som känner till yogans verkningar behöver kanske inte läsa den växande mängd forskningsresultat som finns om yoga och meditation. Trots det kan det vara bra att ha en spegel till att se yogan utifrån, och här är vetenskapen till stor hjälp. Men om forskningen framöver ska vara trovärdig, ska den inte bara beskriva *effekten* av en yogaövning, utan också *exakt hur den utförts*, och vilken erfarenhetsbakgrund både läraren och den som utfört övningen har.³³⁵

Skandinavisk yoga och meditationsskola tycks lägga en relativt stor vikt vid vetenskaplig forskning. Många artiklar i *Bindu* tar upp ämnet och "vetenskaplig forskning kring yoga och meditation" bestående av forskning gjord inom skolan samt rapporter om undersökningar från andra platser, är även ett av de ämnen som ingår i yogalärarutbildningen.³³⁶

I en artikel om Kria Yoga och 'bron mellan den inre och den yttre världen' citeras bland annat till den i nyandliga sammanhang populära atomfysikern Niels Bohr.³³⁷ Använder sig då Swami Janakananda av ett *vetenskapslikt* språk i Hammers mening?

I vissa fall, som då han i en artikel i *Bindu* beskriver väckningen av chakror, använder han den, inom New Age-rörelsen samt inom västerländsk nyreligiös kundaliniyoga, klassiska bilden av att de olika 'medvetandenivåerna' som kan nås då chakrorna väcks, hänger samman med olika '*vibrationsnivåer*': "Till sist kan chakrana öppnas helt och fullt – de tolkande filtren för den kosmiska energins strålar eller vibrationer är borta".³³⁸

Denna föreställning och användning av begrepp som *vibrationer* - inom västerländsk

³³² Intervju med Swami Janakananda, 2003-11-07

³³³ Intervju med Swami Janakananda, 2003-11-07

³³⁴ Intervju med Swami Janakananda, 2003-11-07

³³⁵ Swami Janakananda, *Bindu* 11, 1999: 4

³³⁶ Sita, "Erfarenhet och Kunskap", *Bindu*, 7, 1996: 10

³³⁷ Niels Bohr, citerad i *Bindu* 2, 1994: 9: "I detta sammanhang kräver emellertid gränsen mellan subjekt och objekt särskild uppmärksamhet. Varje entydigt meddelande om vårt sinnes tillstånd innebär naturligtvis ett skiljande mellan innehållet i vårt medvetande och den bakgrund, som vi löst beskriver som "oss själva". (Niels Bohr)

³³⁸ Swami Janakananda, *Bindu*, 9, 1997: 19

nyreligiositet i stort - är ofta ett arv från teosoferna.³³⁹ Det är dock tveksamt om Swami Janakananda använder dessa vetenskapslika begrepp på samma sätt som till exempel Blavatsky (som menade att vetenskapen var trångsynt och ville utvidga dess gränser).³⁴⁰ Själv fick jag inte bilden av att Swami Janakananda ifrågasatte dagens vetenskapliga metoder. (Begreppet 'vibrationer' finns även i den indiska traditionen. Det är den korrekta översättningen av ordet *spanda*, som är centralt bland annat inom en gren av den kashmiriska shivaismen.³⁴¹) Troligen handlar det hos Swami Janakananda - i detta sammanhang - snarare om ett sätt att bildligt beskriva ett andligt uppvakanande, än ett försök att ge en 'vetenskaplig bild' av skeendet.

En av de vetenskapliga undersökningar som Skandinavisk yoga och meditationsskola däremot deltagit i, gick ut på att försöksledaren med hjälp av en PET-scanner³⁴² tog fram bilder av hjärnans aktivitet då försöksdeltagaren utövade en meditativ djupavspänning kallad *Yoga Nidra*, samt tillståndet före och efter övningen. Experimentet utfördes på rikshospitalet i Köpenhamn och initiativtagare var dr. Hans Lou och dr. Troels Kjær från Kennedy Institutet. Andra undersökningar som gjorts är bland annat mätningar av hur yogans andningsövningar påverkar blodtrycket samt mätningar av vilken verkan tremånaderskursen på Håa Kursgård haft på deltagarnas nivå av blodfett, hormonbalans et cetera. I dessa sammanhang används alltså vetenskapliga metoder, även om resultaten självfallet kan ha tolkats på ett ganska fritt sätt av skolan.³⁴³

Hänvisningar till erfarenheten?

Swami Janakananda säger sig 'leva på erfarenheter' – inte på föreställningar.³⁴⁴

Vad är den teori värd som inte bygger på erfarenhet? Om teori kommer före erfarenhet, blockerar intellektet för upplevelsen - med förväntningar och ansträngningar som kan gå i fel riktning. Det kan stå i vägen för känsligheten och förmågan att uppleva det som inte går att skriva ned.³⁴⁵

Swami Janakananda tar upp fyra punkter vilka han menar att yoga bör basera sig på: Det första är den egna *erfarenheten* – att utövaren långsiktigt värdera och litar på den. Det andra är *hälsan*, det är viktigt att skapa stabilitet genom att hitta en regelbundenhet i sitt liv, äta rätt och så vidare. Det tredje är *traditionen*, framförallt 'den levande traditionen' och den praktik som lärs ut. Det fjärde är *vetenskapliga undersökningar* om yogans verkningar. Han betonar också att eleven bör undersöka det läraren säger genom att se om det stämmer med de egna erfarenheterna – något det i hans eget fall gjorde.³⁴⁶

³³⁹ Hammer, 2000: 171-175; Leadbeater, 1987 : 57-58; Blavatsky, [1888]1966: 540 (obs. även not om 'vibrationsteorin')

³⁴⁰ Hammer, 2000: 171-172; Morris, 1991:172-173

³⁴¹ Mail: Erik af Edholm, 2004.

³⁴² Positron Emission Tomography-scannern mäter blodets genomströmning i olika delar av hjärnan. Blodet blir synligt genom att man sprutar in vätska med svag radioaktivitet som kontrastämne.

³⁴³ Nilsson, *Bindu 9*, 1997: 8-11

³⁴⁴ Intervju med Swami Janakananda, 2003-11-07

³⁴⁵ Swami Janakananda, *Bindu 9*, 1997:13

³⁴⁶ Intervju med Swami Janakananda, 2003-11-07

8. GÖRAN BOLL

Yogi Bhajans Kundalini Yoga/ Sveriges Kundalini Yogalärares Riksförbund

8:1 Bakgrund

Yogi Bhajan och organisationen 3HO

Genom sikhen Yogi Bhajan och hans organisation 3HO, har begreppet kundalini fått en ny innebörd som en speciell yogainriktning. Den kallas kort och gott *Kundalini Yoga*.³⁴⁷ Yogi Bhajan föddes 1929 och hans barndom beskrivs av rörelsen på följande vis:

Seventy years ago Yogi Bhajan was born an Indian prince. He was the male heir of a family whose holdings included the entire village of Kot Harkarn, now part of Pakistan. His birthdays were great celebrations. Each year his weight in kilos was doled out to the poor in gold, silver and copper coins.

Som ung gick han gå i skola hos olika andliga lärare och lärde sig även kundaliniyoga (trots att det inte är en del av sikhismen). Enligt rörelsens hemsida ska han ha ”bemästrat Kundalini Yoga” i Indien när han var 16 år.³⁴⁸

På 60-talet emigrerade Yogi Bhajan till USA, där han startade organisationen 3HO, en förkortning för: Healthy, Happy, Holy Organization.³⁴⁹ I dag ligger det stora internationella centret för 3HO i New Mexico. Där Yogi Bhajan och ungefär 300-400 andra människorsom är engagerade i rörelsen, bor tillsammans med sina familjer.³⁵⁰ Organisationen 3HO finns också i många andra länder, även i Europa. Oftast leds den av konverterade sikher, men Sverige utgör i detta fall ett undantag.³⁵¹

Kundalini Yoga i Sverige

Tomas Frankell startade den ideella föreningen SKY (från början kallad ’Sveriges Kundalini Yogaförening’). Frankell hade i början av 80-talet drivit Kafé Vega i Stockholm; en vegetarisk servering där det även hölls föredrag med nyreligiöst innehåll. Vid ett tillfälle inbjöds Yogi Bhajan till Sverige för att hålla ett föredrag på Kafé Vega. Frankell influerades av honom och började hålla kurser i Kundalini Yoga i Stockholm.

1993 startade han en yogalärarytbildning för lärare i Kundalini Yoga³⁵²; vilken senare togs över av Göran Boll då Frankell hoppade av för att skapa en egen yogaform, kallad ’livsyoga’.³⁵³

Göran Boll förde en diskussion med 3HO’s internationella Kundalini Yogalärarytbildning

³⁴⁷ Kundalini Yoga (skrivet med versaler) syftar specifikt på Yogi Bahjans lära.

³⁴⁸ Frisk, 1998: 93; www.yogatech.com/yogibhajan.html, 2003-05-06

³⁴⁹ Frisk, 1998: 93

³⁵⁰ enligt Frisk 1998

³⁵¹ Frisk, 1998: 92-94

³⁵² Frisk, 1998: 93-94

³⁵³ Intervju med Göran Boll, 2003-09-09

IKYTA³⁵⁴, om att få fortsätta driva SKY i Frankells anda, vilket enligt honom betyder att den drivs ”oerhört självständigt”. Han ville även utöka yogalärarutbildningen med en termin och fick godkännande att göra detta från Yogi Bhajan.

Det är uppenbart att Göran inte har något större behov av att synliggöra sin koppling till 3HO - tvärtom: I en artikel Dagens Nyheter baserad på intervjuer med honom om *Kundalini Yoga*, nämns inte Yogi Bhajan eller 3HO i ett enda sammanhang; däremot skriver DN en informationstext som säger att det finns ett system för licensiering av *kundaliniyoga-lärare* och att man alltid bör fråga om en kundaliniyogalärare är internationellt certifierad. Försöket att skapa en bild utåt av att Yogi Bhajans lära och tekniker skulle utgöra traditionell kundaliniyogan *per se*, tycks åtminstone i Sverige ha haft relativt stor framgång.³⁵⁵ (Företrädare för Skandinavisk yoga och meditationsskola har påpekat att Yogi Bhajans inriktning enligt deras mening *inte* är traditionell kundaliniyoga. Göran Boll menar å sin sida att Skandinavisk yoga och meditationsskola förvisso lär ut tantra, men inte kundaliniyoga.³⁵⁶)

Hur självständigt SKY i praktiken är - i förhållande till 3HO - är svårt att avgöra. På SKY's hemsida skriver man att dess syfte är att stödja och sprida *Kundaliniyoga enligt Yogi Bhajan* i Norden.³⁵⁷ Frisk menar att många Kundalini Yogalärare i Sverige också undervisar om sådant som brukar associeras med New Age. Göran Boll tycks dock i första hand utgå från Yogi Bhajans övningar och lära.³⁵⁸

Han är den som fått licens att driva Kundalini Yoga-lärarutbildningen i Sverige och han gör det i samarbete med SKY, som också får en del av intäkterna. Göran, (som tidigare varit verksam i näringslivet inom områden som marknadsföring och försäljning) har också det egna företaget IMY, Institutet för Medicinsk Yoga. En stor del av IMY's kursverksamhet hålls ute på arbetsplatser i samarbete med olika företag.³⁵⁹

8:2 Ideologi

Världsuppfattning, människosyn och gudsbild

De ideologiska grunderna för rörelsen är, enligt Liselotte Frisk, hämtade från sikhismen. I sikhismen har det funnits tio guruer. De levde mellan 1469 och 1708. Efter den sista levande gurun så ska den heliga skriften, *Adi Granth*, fungera som guru. Yogi Bhajan kallar sig därför ’lärare’, även om han inom 3HO, i praktiken betraktas som en andlig vägledare eller guru.³⁶⁰

Yogi Bhajan menar sig inte vara ute efter att skaffa disciplar utan att utbilda lärare. På detta sätt vill han sprida Kundalini Yogan till så många människor som möjligt. Han

³⁵⁴ IKYTA (International Kundalini Yoga Teachers Association) grundades av Yogi Bhajan 1994; www.kundaliniyoga.com, 2003-10-31

³⁵⁵ Björling, 2003, ”Jämvikt genom yoga”, *DN* 22/11, del: LördagSöndag:17-18; mail Sita/Skandinavisk yoga och meditationsskola, 2003-11-10

³⁵⁶ Intervju med Göran Boll, 2003-09-09

³⁵⁷ www.zamaspeople.com/sky/index.cfm, 2003-10-31

³⁵⁸ Frisk, 1998: 93; Intervju med Göran Boll, 2003-09-09; www.lifeforce.nu, 2003-11-11

³⁵⁹ Mail: Göran Boll, 2003-11-04

³⁶⁰ Frisk, 1998: 93; Intervju med Göran Boll, 2003-09-09

förespråkar en hälsosam livsstil med vegetarisk kost och tidiga morgonövningar i Kundalini Yoga och meditation.³⁶¹ Ett ofta använt citat lyder:

It is the birthright of every human being to be healthy, happy and holy.
(Shakti Parwha Kaur Khalsa)³⁶²

Kundalini Yogan i Sverige är huvudsakligen inriktad på praktiska övningar, inte på ideologi. På frågan hur stor betydelse sikhismen har för Göran själv, fick jag svaret ”ingen som helst” och ”..det är inget som har med yogan att göra”. Enligt honom har endast två av de svenska Kundalini Yogalärarna konverterat till sikhismen. Dock används mantran från sikhismen, något som enligt Frisk, ändå knyter rörelsen ideologiskt sett till sikhismen och 3HO.³⁶³

IMY menar sig vara ’religiöst obundet’. Enligt Göran innebär det att kursdeltagarna inte ska få ”några religiösa åskådningar pådyvlade”. Kundalini Yoga och yoga generellt är i hans ögon inte religiöst:

Du kan hitta yoga inom alla religioner i princip, utom möjligen i starkt fireligiösa grupper. Du hittar yoga inom judendomen, bland nordamerikanska indianer och så vidare. Det som jag vill tydliggöra är att det här är ingen religion och det är inte kopplat till något religiöst samfund. Du kan vara precis vad som helst: agnostiker eller kristen katolik eller buddhist och komma hit och göra yoga, och du kommer kunna gå härifrån med din egen tro intakt.³⁶⁴

Själv vill han heller inte kalla sig religiös. Han säger sig istället ha ’en andlig grundsyn’. När jag frågar vad som skiljer andlighet från religion säger han att andligheten är det som kommer först; religionen är sen ett sätt att förklara det hela. Religionen skapar former för att beskriva andligheten.

Andligheten är inställningen till att det finns något som är större än en själv och inställningen till att allting hänger ihop, vilket också dagens kvantforskning börjar komma fram till. Religionen är ett sätt att försöka skapa en slags dogm eller struktur för: *så här tror vi att den andliga verkligheten egentligen ser ut - och vi vet bäst!*

Göran beskriver människan som en ’energivarelse’ med ett system av nadis och chakror. Han anser att olika traditionella läror så som yoga, ayurveda och kinesisk medicin kan samverka, komplettera och förstärka varandra och *Medicinsk Yoga* beskriver han som:

En integrerad, holistisk metod ämnad att i grunden påverka och balansera människan såsom den energivarelse hon i verkligheten är.³⁶⁵

Yogautbildningen som Göran håller innehåller även information om människans tio ’kroppar’: Enligt Yogi Bhajans lära har vi en fysisk kropp, tre ’mentala kroppar’ (den negativa, positiva och neutrala), en ’gloria’ (Arc Body eller halo) en ’aurisk kropp’, en ’subtil kropp’, en ’pranisk kropp’, en ’strålade kropp’ (Radiant Body) och en

³⁶¹ Gururattan Kaur Khalsa: www.yogatech.com/yogibhajan.html, 2003-05-06

³⁶² S. P. Kaur Khalsa, 1996: 7

³⁶³ Frisk, 1998: 94

³⁶⁴ Intervju med Göran Boll, 2003-09-09

³⁶⁵ www.lifeeforce.nu, 2003-11-11

'andekropp'. Dessa tio kroppar hänger samman med varandra men två av dem, den subtila kroppen och andekroppen, kan lösgöra sig från de övriga.³⁶⁶

Mål / frälsningslära

Göran beskriver Kundalini Yoga som en yogaform 'för människan i vardagen'.³⁶⁷

Utformad för dig med arbete och familj som vill kunna skapa balans på alla nivåer i ditt liv utan att för den sakens skull behöva dra dig undan från världen. Det är en yogaform som fungerar utmärkt i den stressiga tillvaro som de flesta av oss lever i idag.³⁶⁸

Målet med att undervisa i yoga på arbetsplatser är *att sprida Kundalini Yogan*; något man enligt Göran kan göra på många olika sätt. Eftersom människor ofta är stressade på sin arbetsplats - så kan yogan i detta sammanhang fungera som en metod att hantera stress, att lära sig andas rätt och att få lite mer energi i vardagen.

Genom att utöva Kundalini Yoga menar sig Göran, dels "må väldigt bra fysiskt och dels uppleva en rent arbetsmässig tillfredsställelse", eftersom han märker att hans yogaklasser också får andra att må bra.

Kundalini Yoga har dock ytterligare ett syfte: "att bli mer medveten", eller som Göran uttrycker det: "skala bort lite skygglappar här och där".³⁶⁹

8:3 Utövande och livsstil

Praktiskt utövande

I Kundalini Yogan finns färdigt presenterade pass som Yogi Bhajan har satt ihop. De innehåller vanligen ett antal yogaövningar, djupavslappning och meditation. Övningarna beskrivs som 'dynamiska' vilket innebär att man rör sig fysiskt hela tiden. Yogaövningarna består alltid av en andningsteknik, ett fokus (till exempel på det så kallade "tredje ögat" eller *ajnachakra*) och ett mantra som man 'vibrerar' tyst, 'mentalt'.

Övningarna syftar framförallt till att påverka chakrasystemet, eftersom det kan vara farligt att väcka kundalinikraften för fort innan kroppen och nervsystemet är redo. Göran beskriver det som 'om du försöker köra elektrisk ström genom en ledning som inte är byggd för den strömmen'.

Kraften kan dock väckas spontant i vissa situationer. Han berättar att vissa människor som råkar ut för spontana kundaliniresningar, får stora problem med det. Därför syftar övningarna, enligt Göran, inte till att tvinga fram en kundaliniresning, utan till att 'stärka systemet', så att kundalinikraften kan resa sig när systemet är redo. Göran hävdar att det av denna anledning, aldrig är någon som mår dåligt av att träna Kundalini Yoga enligt instruktionerna. Han berättar att det finns fall där människor påstår att de har mått dåligt

³⁶⁶ www.lifeorce.nu, 2003-11-11; S. P. Kaur Khalsa, 1996: 186

³⁶⁷ Intervju med Göran Boll, 2003-09-09

³⁶⁸ www.lifeorce.nu, 2003-11-11

³⁶⁹ Intervju med Göran Boll, 2003-09-09

av Kundalini Yoga, men när man skärsådar de fallen så handlar det alltid om andra saker.

Kundalini Yogans övningar syftar till två saker: Det första är att stärka kroppen fysiskt så att den ska klara av att hantera kundalinikraften. Göran beskriver hur övningarna påverkar nervsystemet och ger utövaren ”den rätta tjockleken på ledningarna, så att när strömmen väl sätts på så håller dom för trycket - propparna går inte”. Det andra som övningarna syftar till är att stimulerar kundalinikraften.³⁷⁰

Yogalärarytbildningen

Lärarytbildningen är en mycket viktig del av 3HO's verksamhet. Genom denna utbildning växer organisationen snabbt. 1998 hade Sveriges Kundalini Yogaförening, enligt Liselotte Frisk, utbildat ca 30 Kundalini Yogalärare och ytterligare 30 var under utbildning. 2003 finns det, enligt Göran, ca 130-140 utbildade lärare i Sverige.³⁷¹ Utbildningen arrangeras enligt internationella riktlinjer av Göran och andra licensierade yogalärare i Stockholm, Göteborg och Umeå, och den tar bland annat upp ämnen som: andningstekniker, kroppsställningar, koncentrations- och avspänningstekniker, meditation, Yogatraditionens historik, vetenskapliga forskning, pedagogik, etik, kursverksamhet.³⁷²

Att bli Yogisk Terapeut

Görans företag IMY, har även en egen treårig utbildning till *Yogisk Terapeut*. Grundstommen i denna utbildning är Kundalini Yoga, men den inkluderar även element från 'andra holistiska system', till vilka man bland annat räknar den traditionella kinesiska medicinen och ayurveda.

Syftet är att ge eleven ge kunskaper om: ”hur människan som energivarelse är sammansatt och fungerar”; att med hjälp av olika holistiska metoder, diagnosticera ”den verkliga, underliggande energiobalansen”, bortom och bakom olika symptom. Metoderna man använder innefattande medveten andning, koncentrations- och avspänningstekniker samt ljud- och ljusmeditation.

Målet är att den yogiska terapeuten ska kunna förmedla 'verktyg för självläkning' till sin klient samt att han/hon ska ”ges möjlighet att påbörja en förändring inom sig själva i riktning mot fullständig hälsa”. Lärarna ger också praktisk information om hur man når ut med sin verksamhet, försäkringar och dylikt.³⁷³

Göran håller även terminskurser och instruktioner i Kundalini Yoga på olika arbetsplatser och har enligt egen utsaga varit ute på nånstans mellan 200-250 företag i Sveriges.³⁷⁴

³⁷⁰ Intervju med Göran Boll; 2003-09-09

³⁷¹ Frisk, 1998: 94; Intervju med Göran Boll, 2003-09-09

³⁷² www.lifeforce.nu, 2003-11-12

³⁷³ www.lifeforce.nu, 2003-11-12

³⁷⁴ Intervju med Göran Boll; 2003-09-09

Göran betonar i flera sammanhang att Kundalini Yoga är en yoga för vardagsmänniskan, inte för munken: ”Du måste inte dra dig undan och leva i en grotta i Tibet i tio år för att komma till insikt, utan du kan träna yoga två gånger om dagen.”³⁷⁵ På hemsidan beskrivs Kundalini Yoga som en väg till kroppslig och själslig balans:

Kundaliniyoga är en yogaform för dig som vill kunna skapa balans på alla nivåer i ditt liv – utan att behöva dra dig undan från världen och vardagen.

Kundalini Yogan är mer inriktad på praktik än ideologi. Det handlar i hög grad om att leva ett hälsosamt liv.³⁷⁶ Som ett mått på graden av samhällstillvändhet kan även nämnas att IMY bland annat håller kurser i ”Pengar och Energi” och ”de möjligheter vi alla har att bli framgångsrika”:

Energi är obegränsad och evig. Pengar är energi. Om du inte har några pengar betyder det att du inte är i kontakt med pengarnas energiflöde. Seminariet guidar dig steg för steg rakt in i flödet.³⁷⁷

8:4 Användning och tolkning av begreppet kundalini

Enligt Göran var det just fascinationen för kundalini som fenomen, som fick honom att börja med yoga. Han beskriver kundalini som människans högsta inneboende potential: ”det är uranet i kärnkraftverket i dig”. Kundalini är människans personliga livskraft, inte en allmän kraft i universum. (Den livskraft som finns överallt i naturen kallar han *prana*.)

Kundalinikraften ligger sovande i bäckenbotten, samtidigt som den finns i det undermedvetna. Den är en form av energi, om vilken han säger:

..energi i sig är ju inte materiell - utan den är energi. Du kan inte väga och mäta elektricitet på det sättet, utan den finns där som energi. Som jag ser det är det en form av energi som ligger där - inte något som man kan ta på.

När Göran hade tränat Kundalini Yoga i ungefär ett år var han på ett sommarläger som arrangerades av Tomas Frankell. Han berättar att de hade tränat yoga i fem dagar - på morgonen och eftermiddagen samt mediterat på kvällarna. På den femte morgonen, under en sångmeditation, hade han en upplevelse i vilken ”kundalini gick upp och öppnade upp hjärtat”:

..det var som om hela bröstet började att rotera på något sätt, och så kändes det som något bara ville ut - eller upp - Jag såg som en bild av en pojke som kom fram och la handen mitt på bröstet på mig och så var det som ett vulkanutbrott kom, och jag satt och grät i tjugo minuter.³⁷⁸

³⁷⁵ Intervju med Göran Boll; 2003-09-09

³⁷⁶ Frisk, 1998: 96

³⁷⁷ kursinformationsblad (25-26/10, 2003)

³⁷⁸ Intervju med Göran Boll; 2003-09-09

8:5 Förhållande till tantra

I Yogi Bhajans lära ingår något som kallas 'Vit Tantra', det är en form av gruppmeditation som hålls en gång om året i Stockholm. Vit Tantra kallas den för att betona att det inte är frågan om 'den röda', sexuella tantran.

Vit Tantra har enligt Göran, ingenting med sexualiteten att göra. I meditationen sitter man i rader, helst man mot kvinna. En person sitter längst fram och ger instruktioner för de olika meditationerna. Pären sitter i en viss position, till exempel med armarna sträckta uppåt, andas långa djupa andetag och tittar sin partner djupt in i ögonen i en halvtimme, eller uppåt en timme.³⁷⁹ I den bok om Kundalini Yoga som Göran rekommenderat mig att läsa står att den vita tantran transformerar sexenergin från lägre chakror till högre.³⁸⁰

Enligt Göran kan Vit Tantra vara utmanande på många olika sätt: Dels på grund av den ansträngande ställningen som måste hållas under en lång tid och dels på grund av att utövaren inte ska släppa sin partner med blicken. "Man kan titta rätt mycket och hitta rätt mycket saker i den andres ögon på 60 minuter. (...) Det är väldigt givande."³⁸¹

Jag frågar Göran om hans inställning till den sexuella tantran och han svarar att det inte handlar om att den är bra eller dålig; det är helt enkelt inte en del av den Vita Tantran.

Det ingår inte i Kundalini Yoga. Det finns parövningar men de är också av icke-sexuell natur. Sexualiteten hittar du inom Kriya Yogan. Swami Janakananda har gett ut avancerade instruktioner i just den sexuella tantran. (...) Så olika yoga former lägger naturligtvis olika tyngdpunkt på olika delar av tantran.

Yogi Bhajans lära lägger en stor vikt vid äktenskapet, vilket anses vara en förening mellan två själar i vilken dessa blir 'som en enda'; eller som man också uttrycker det: "Marriage is a ceremony, marriage is God".³⁸²

På frågan om kundalinikraften på något vis är kopplad till människans sexualitet, svarar Göran:

Den sexuella energin är ju grunden i allt, så du har ju naturligtvis den aspekten i det. Men det betyder inte att du måste ha ett sexuellt umgänge för att väcka kundalinikraften. Det är bara *en* metod, som den röda tantran använder sig av.³⁸³

³⁷⁹ Intervju med Göran Boll; 2003-09-09; S. P. Kaur Khalsa, 1996: 179-181

³⁸⁰ S. P. Kaur Khalsa, 1996: 180

³⁸¹ Intervju med Göran Boll; 2003-09-09

³⁸² S. P. Kaur Khalsa, 1996: 179-181

³⁸³ Intervju med Göran Boll; 2003-09-09

8:6 Kunskapsteoretiska argument

Hänvisningar till traditionen?

Kundalini Yoga enligt Yogi Bhajan det är ju en modell utav yogan, och då finns det saker som ska ingå och annat ingår inte..

Göran beskriver kundaliniyoga som ”en utav de ursprungliga yogaformerna” vilken anses ha sina rötter i norra Indien och Tibet, och hänvisar till att man funnit ormsymboler i utgrävningar som man kan datera 4000 till 5000 år tillbaka. Sikhismen är en mycket yngre lära som, han påpekar, egentligen inte har något med kundaliniyoga att göra.

Det finns olika metoder för att väcka kundalinikraften, men han betonar att om man utövar Kundalini Yoga enligt den metod som Yogi Bhajan har strukturerat och *gör den enligt instruktionerna*, så är den säker.

Även han tar upp författaren Gopi Krishna som ett ’skräckexempel’. Felet Gopi Krishna gjorde var bland annat att han satt och mediterade i timtal. Enligt Yogi Bhajan bör man inte göra mer än två pass yoga om dagen.

Orsakerna till negativa effekter av kundaliniyoga kan enligt Göran antingen vara att ’man gör saker man inte ska’ eller att ’man gör för mycket av det man ska göra’. Använder man sig av fel typ av tekniker och försöker ’tvinga upp kundalini’ så kan det vara som: ”..att öppna grinden för tigern och säga: Kom ut! Du är säkert inte farlig.”

Han betonar att kundaliniyoga är en metod som utvecklats, kanske under tusentals år, för att få den här processen att fungera på ett bra och säkert sätt.³⁸⁴

Evig filosofi?

Att ha kännedom om yogatraditionen längre tillbaka i tiden och till exempel kunna läsa de klassiska skrifterna, är inte det allra viktigaste. Göran menar att yogan, även om den bibehållit sin kärna, hela tiden anpassar sig efter den tid den befinner sig i. Även han tror på en slags *evig filosofi* som funnits som en del i många olika traditioner.

..chakrasystemet, pratade alkemisterna om på medeltiden, och hopiindiandena har beskrivit chakran väldigt tydligt. De gjorde yoga på sitt sätt. De gamla traditionerna är bra. De finns alltid där att gå tillbaka till, men för mig så är det inte det allra viktigaste - utan det är att se till att det fungerar också idag.

Han beskriver hur en kärna av kunskap ”filtrerats ut i olika system”, så som till exempel astrologi, alkemi eller shamanism. Olika discipliner och tekniker kan sedan ligga mer eller mindre nära den här kärnan: ”..den upplevelse jag har är att yoga, meditation och i vissa fall den traditionella kinesiska medicinen med qigong, ligger väldigt nära kärnan.”³⁸⁵

Göran menar att han även skulle kunna tänka sig att komma med nya idéer och nya tekniker om han märkte att de fungerade bra; samtidigt menar han att läran alltid är den samma: ”..väldigt lite är nytt. Det mesta har sagts eller formulerats långt tidigare. Så

³⁸⁴ Intervju med Göran Boll; 2003-09-09

³⁸⁵ Intervju med Göran Boll; 2003-09-09

riskerna är rätt liten.”

Läro-elevförhållandet är också av stor vikt; det utgör enligt Göran grunden Kundalini Yogan. Egentligen kan man inte lära sig yoga genom att bara läsa böcker, även om det är det ”nästa bästa alternativet” om ingen lärare finns att tillgå. Gurun har stor betydelse (enligt Frisk talar man också om ’den inre gurun’, något Göran däremot inte nämnde)³⁸⁶. På det kurstillfälle i Kundalini Yoga som jag deltog i började vi med att sjunga: *Ong Namō Guru Dev Namō*³⁸⁷; ett mantra som alltid ska sjungas tre gånger innan man påbörjar praktiken. På det sättet invokeras ’Den eviga kraftens flöde’. Genom mantrat skapas en länk både till det egna högre jaget, men också till de andliga lärarna.³⁸⁸

Golden Age - New Age?

Inte heller Göran vill se sig som delaktig i New Age-rörelsen (trots att hans lärare Tomas Frankell ofta betraktas som en av Sveriges stora nyandliga profiler.)³⁸⁹ Han beskriver New Age som en blandning av högt och lågt: ”Vissa delar av New Age-rörelsen kommer nära dom här bitarna, andra saker ligger väldigt långt ifrån.” Han använder också begreppet ’Old Age’, vilket han tycker passar bättre in på Kundalini Yoga.

Även om Göran Boll inte talar om ’den nya tidsåldern’ så är den definitivt en del av Yogi Bhajans lära, då han i flera sammanhang använder sig av begreppet ’Vattumannens tidsålder’:

If you take what I have said, and say to yourself, ”I’m going to follow it,” you will be a sage of the Aquarian Age. (Yogi Bajan)³⁹⁰

I Görans kurslokal finns också en tidskrift med namnet *aquarian times: The Kundalini Yoga Magazine*, vars redaktion består av medlemmar i 3HO.³⁹¹

”The Exotic Other”?

Romantik kring andra/främmande kulturer tycks inte vara något utmärkande drag hos Göran Boll och det verkar det inte vara inom organisationen 3HO, heller. Betoningen läggs snarare vid möjligheten att integrera Kundalini Yogan med en i många avseenden ’typiskt västerländsk livsstil’.

Hänvisningar till vetenskapen?

Göran vill, gärna beskriva Yogi Bhajans lära som vetenskaplig.³⁹² I den bok jag rekommenderats att läsa står:

³⁸⁶ Frisk, 1998: 94-95; S. P. Kaur Khalsa, 1996: 205

³⁸⁷ Översätts som *Ong* = ’Skaparen’; *Namō* = ”reverent greetings”; *Guru* = Guru (den som för från mörker till ljus); *Dev* = ’transperant’, icke fysisk. S. P. Kaur Khalsa, 1996: 205

³⁸⁸ Frisk, 1998: 94-95

³⁸⁹ Intervju med Göran Boll; 2003-09-09; Frisk, 1998: 93

³⁹⁰ Yogi Bajan, *The Master’s Touch*, ? : 163

³⁹¹ *aquarian times*, *Sage of the Age: New Mexico*

³⁹² Intervju med Göran Boll; 2003-09-09

Kundalini Yoga is not a religion. Kundalini Yoga is Sacred Science. It is sacred because it deals with GOD (...) in you. It is scientific because it provides a technology, a method by which anyone who practices it can experience that divine identity within. (S. P. Kaur Khalsa)³⁹³

Själv har Göran samarbetat med Karolinska institutet i ett forskningsprojekt om hur Kundalini Yoga påverkat en grupp ryggpatienter. 27 långtidssjukskrivna personer från AMF:s sjukskrivningsregister blev erbjudna att delta i studien. Hälften fungerade som kontrollgrupp och hälften fick träna yoga i sex månader. Mätningar gjordes under olika intervaller och grupperna jämfördes med varandra. Enligt Göran visade resultatet på signifikanta effekter: Patienterna upplevde minskad smärta, bättre sömn och minskad ångslan oro och irritation.

Då det gäller vetenskapliga bevis för att kundalini existerar, är det lite knepigare: 'Det finns inte instrument att mäta det med'. Detta kan dock komma att utvecklas med tiden, påpekar han. För några hundra år sen kunde vi ju inte se bakterier: "...Vad vet vi om vad vi kan om 20 eller 50 år?" Göran menar däremot att det finns en mängd olika observationer och nämner bland annat Gopi Krishna och Lee Sannellas fallstudier.³⁹⁴

Han nämner också ett experiment som utförts av forskare på ett biofeedback-institut i Wien:³⁹⁵ De skulle egentligen göra en studie av sexualiteten men råkade enligt Göran "snubbla över chakrasystemet".

Då kunde dom se att när det skapas anspänning i bäckenbotten, vilket händer när du blir upphetsad, så började det hända saker i kroppens elektriska system och de kunde se hur det plötsligt skapades en helt ny frekvens utav laddningen i kroppen som dessutom började röra sig väldigt lokalt från bäckenbotten upp längs ryggraden till hjärnan där den aktiverade olika kemiska substanser. (...) ...på vägen upp längs ryggraden så stannade den till på ett par olika ställen, och när de tittade vilka ställen den stannade på, så visade det sig att de låg i korrespondens med var yogan säger att chakrana sitter.³⁹⁶

Två gånger om året håller Göran föreläsningar inom läkarutbildningen "...om yoga generellt om Kundalini Yoga och om den forskning som är gjord". De läkarstuderande får sedan prova på ett av de yogapass som ingick i ryggprojektet.

I allmänhet anser Göran att vår tids vetenskapliga metoder i stor utsträckning "reducerar helheten till små bitar". Även sjukvården bygger på denna typ av metoder: "...man reducerar allting till ett sjukt organ som man antingen ska medicinera eller skära bort," och glömmer att se till *helheten* och patientens bakgrund; varför han eller hon kan ha blivit sjuk. Dessa typ av tankar finns enligt Göran bara inom alternativvården.

Men egentligen tycker han inte att det är så viktigt att bevisa kundalini-kraftens existens med hjälp av vetenskapliga metoder: "Jag behöver inte det för jag vet ju att det finns. Jag har min egen upplevelse. Jag behöver inte någon som talar om för mig om det finns. Jag har ju redan varit med om det."

³⁹³ S. P. Kaur Khalsa, 1996: 8

³⁹⁴ Intervju med Göran Boll; 2003-09-09

³⁹⁵ Arndt: "Die Potentiale der Erleuchtung", ur *Esotera 2*, 1996.

³⁹⁶ Intervju med Göran Boll; 2003-09-09

Hänvisningar till erfarenheten?

Den egna erfarenheten är enligt Göran den viktigaste källan till kunskap:

Yogan är tydlig där. All verklig kunskap är erfarenhetsupplevelser. Så att jag kan prata med dig i en och en halv timme om kundalini, men innan du har gjort Kundalini Yoga själv eller någon annan disciplin, och kommit i kontakt med din kundalini, så kommer du inte riktigt veta vad jag pratar om.³⁹⁷

Det väsentliga är den personliga upplevelsen, endast med hjälp av denna kan man verkligen veta att kundalinikraften är verklig. Göran säger sig själv veta att kraften existerar men han kan däremot inte bevisa det för någon annan:

Nej, det enda jag gör är att jag ger dem yogaövningar så att dom kan få dom upplevelserna själva. Jag kan säga att jag har ett stort och rikt mått utav sådana feedbacks. Eftersom jag har gjort yoga med så många människor under de här åtta åren så har också många av dem kommit tillbaka och sagt att ”det här har hänt mig”, och det är fantastiskt. Men det bara bekräftade det jag visste.³⁹⁸

³⁹⁷ Intervju med Göran Boll; 2003-09-09

³⁹⁸ Intervju med Göran Boll; 2003-09-09

9. MARJA SAVOLA

Kundalini Nätverk & Information

9:1 Bakgrund

Marja Savola tillhör en av dem som varnar människor för att försöka väcka 'kundalinienergin' med hjälp av olika tekniker. Hon vill uppmana yoga- och meditationslärare, andningspedagoger och andra terapeuter att tillägna sig bättre kunskap om denna kraft och de såväl fysiska som psykiska och själsliga skador, som den enligt henne, kan orsaka.³⁹⁹

Mellan åren 1990-1995 arbetade Marja Savola som andningspedagog. Hon använde sig av en metod som brukar kallas 'rebirthing' eller 'frigörande andning'. Denna metod och andra liknande andningstekniker påminner enligt henne om den *pranayama* och 'eldandning' som ingår i vissa yogaövningar: dess syfte är att hetta upp och aktivera kundalinienergin.

Marja menar idag att det är mycket farligt att använda den här typen av tekniker. Har man otur kan kundalinienergin, explodera och orsaka skador i hjärnan och nervsystemet. Något som enligt henne "kan ta många liv att reparera". Själv hade hon bara gjort en enda provsession med så kallad cirkulär andning när hon började uppleva vad hon kallar 'ett förändrat medvetandetillstånd': Under en andningssession såg hon ett jättestort smaragdgrönt ormhuvud stirra på henne. Vid nästa tillfälle kände hon en stark smärta och brand i ländryggen och blev tvungen att avbryta sessionen. Andningspedagogen talade om för henne att det fanns en 'blockering' i energiflödet denna del av ryggen.

Nästa sak som inträffade, då hon utövade andningstekniken för sig själv, var att hon blev fullkomligt paralyserad inte kunde röra sig. Hon beskriver upplevelsen på följande sätt:

Jag gjorde som jag hade blivit lärd och lugnade ner andningen en aning och trodde att det skulle bli bättre. Men efter en stund kände jag något obehagligt runt mig. Jag kände mig hotad. När jag öppnade ögonen såg jag hur det välldes in gråa skuggväsen genom det stängda fönstret och genom väggen. Dessa ville ta mig i besittning upplevde jag. Jag blev alldeles förskräckt. Oförmögen att röra mig, kunde jag inget annat göra än att skrika åt dem att försvinna, och jag grät och bad till och med till Gud om hjälp, fast jag inte hade någon bra relation och tilltro till denne. Jag vet inte hur lång tid som gick i detta hemska tillstånd, men till slut såg jag att de började dras tillbaka och jag kunde kravla mig upp i sittande ställning.

Hon mådde mycket dåligt i flera veckor efter den händelsen. Hon var rädd men godtog ändå förklaringen från andningspedagogen, att orsaken var att hon inte fullföljt andningssessionen - vilket hon borde ha gjort. Under samma period menar hon sig också ha varit ut satt för så kallade 'poltergeistfenomen', i formen av märkliga höga smällande ljud.

Alla märkliga upplevelser kallades för antingen "blockeringar", "kroppsminnen", "barndomstrauman", "födelsestrauman" eller annat. Allt detta kunde man befria sig ifrån, ju fler andningssessioner man gjorde. Man kunde t.o.m. uppleva sin egen

³⁹⁹ www.kundalini.se, 2003-11-04

födelse, sades det, under en andningssession, vilket jag hade svårt att tro på - tills jag själv var med om en. Parollen var, att "*släpp kontrollen och låt det ske som sker*"! Och "*Du får aldrig upp mer än du kan handskas med*"!

Marja fortsatte utbildningen trots sin osäkerhet, men hon beskriver hur hon var rädd för vad som skulle hända om hon skulle 'släppa kontrollen helt och hållet'. Hon förlitade sig på att grundaren för andningspedagogutbildningen trots allt var psykolog. Det fanns ju mycket som var positivt också: "den underbara avslappningen"; "energipåfyllningen" som enligt Savola ökade ämnesomsättningen så att hon gick ner i vikt, samt "Klarhet i tankeförmågan gjorde (...) att man kunde lösa sina problem på ett nytt och positivt sätt".

Hon menar sig också ha kommit i kontakt med förträningar och gamla barndomsminnen, vilket ledde till att hon kunde bearbeta dem med sitt vuxna medvetande. Andning var bra för kroppen, att andningstekniken även kunde leda till andliga upplevelser nämndes kort under utbildning. Detta var dock inget hon eftersträvade, tvärtom tyckte hon att det verkade obehagligt. Hon blev med tiden en övertygad utövare av frigörande andning och började själv ta emot klienter. För dem berättade hon endast om andningens positiva verkan på kroppen. Så småningom uppstod dock problem när några av klienterna började få andliga upplevelser. Hon beskriver att en av dem först hade 'en gudomlig salighetsupplevelse' och gången därefter började levitera (lyfta) från sängen med överkroppen, medan hon "hon rosslade, krampade och kippade efter luft som en döende". Klienten blev också mycket varm, svettades kolossalt under andningssessionerna och fick feber efteråt.

Efter denna typ av upplevelse började hon själv uppleva en form av 'Närvaro' då hon satt med sina klienter. 'Närvaron' kändes positiv och pockade på hennes uppmärksamhet så hon bestämde sig för att lyssna till den:

Till slut sade jag: "*OK, om Du finns, så vägled mig då!*" Sedan började en undervisning som var så påtaglig, att jag inte kunde ignorera den. Ofta kom den som vägledning på nätterna. Det var inga drömmar i vanlig bemärkelse, utan information och svar på frågor jag ställde.

Under en andningssession upplevde en av klienterna hur hon "exploderade" eller "sprack i små atomer", varefter hon hade svårt att "få ordning på sin kropp". Enligt Savola beskrev kvinnan upplevelsen som så smärtsam och skrämmande att den fick hennes tre mycket svåra förlossningar att framstå som bagateller. Savola hade hört talas om att människor blivit psykotiska efter att ha utövat frigörande andning och hon började tvivla på om det var rätt att leka med dessa "oerhörda krafter och energier."

Hon hade också hört talas om kundalini och undrade om bland annat de värme- och köldupplevelser som var vanliga fenomen i frigörande andning orsakades av denna kraft. Då hon konsulterade en av sina lärare för att få veta mer om 'kundalinifenomenet', föreslog han att hon skulle följa med på hans årliga resa till Indien. Resan var enligt henne lärorik och med sig hem hade hon en mängd böcker om kundalini.

Till en början reagerade hon positivt på den information böckerna hade att ge. Hon läste att man kunde bli upplyst och vis och att de tillfälliga störningar som kunde uppstå på vägen var en del av "den stora förvandling som man genomgick på vägen mot

invigningen”. Hennes egna och klienternas upplevelser och reaktioner tycktes på så vis få en förklaring. I andra böcker bekräftades dock hennes farhågor om ”att man kunde bli vansinnig och till och med kunde dö av kundalinienergin”.⁴⁰⁰

Samtidigt hade hon vid denna tid börjat intressera sig för ’Martinus Kosmologi’. I Martinus bok *Tredje Testamentet: Livets Bog*, tyckte hon sig hitta förklaringar till varför saker och ting var som de var. Martinus varnar i sina böcker för yoga och felaktig meditation. Enligt honom bör man inte syssla med någon form av ’konstlade övningar’ för att uppnå kosmiskt medvetande eller invigning, därför att det kan uppstå ’kortslutningar i nervsystemet’, när människor för tidigt kommer i kontakt med högre kosmiska energier.⁴⁰¹

Hon menar att det bedrägliga med övningar som syftar till att väcka kundalini kraften, är att de kan ge positiva effekter till en början, till och med under fler års tid; men sedan kan det positiva tillståndet helt plötsligt förvandlas till ett helvete.

Har man öppnat sig för en högre kosmisk energi, kan man inte hejda den. Det bokstavligen "brinner" i kroppen eller så blir man psykotisk och en ständig gäst på psykiatriska kliniker - eller i värsta fall inlåst för gott. Skulle det vara vägen till att "bli till Guds avbild" (...) Skulle Gud vara galen?

Det slutgiltiga avgörandet kom när en kollega, 1995, ringde och bad om råd angående en av sina klienter, vilken även var hennes vän sedan länge. Mannen det var frågan om, hade inte varit kontaktbar på en timme efter att sessionen avslutats. Han hade stirrat på andningspedagogen med skrämda ögon och frågat om hon tänt ljuset, vilket denne inte hade gjort. Han hade också varit förvirrad efteråt.

Mannen hade senare berättat för Savola om sin upplevelse:

När han skulle börja slappna av efter andningssessionen såg han plötsligt, inom sig, en mörkblå himmel med massor av stjärnor. Dessa stjärnor drogs ihop till en ljusboll strax nedanför naveln på honom, och sköt iväg med honom som en raket genom kroppen, upp i huvudet, och exploderade genom hjässan rätt ut i universum i en ljuskaskad. "Där fanns bara jag", sade han. Så kom han ner igen men exploderade iväg igen ut, om och om igen. Han fick ta sin yttersta viljekraft till hjälp för att ta sig ur denna hemska situation. Efteråt minns han inte att andningspedagogen försökt att prata med honom. Han mådde illa och hade huvudvärk.

Sommaren 1995 träffade Marja Else Johansen, en av grundarna till ’Kundalini Nätverk & Information’ i Danmark. Året där på blev hon kontaktperson i nätverket och startade en svensk avdelning.⁴⁰² Hon försöker nu med sin hemsida informera människor om riskerna med de övningar som (uttalat eller outtalat) syftar till ett att väcka kundalini kraften.⁴⁰³

⁴⁰⁰ Marja Savola, 1999: "Kundalini & Andningsövningar"

⁴⁰¹ tolkning av Martinus enligt Marja Savola, 1999: "Kundalini & Andningsövningar"

⁴⁰² mail-intervju med Marja Savola, 2003-09-04

⁴⁰³ mail-intervju med Marja Savola, 2003-09-04

9:2 Ideologi

Världsuppfattning, människosyn och gudsbild

Marja menar sig inte vara religiös; att vara religiös betyder för henne: att tro på heliga doktriner och auktoriteter utan att utgå från någon form av intellektuell, logisk analys. Själv menar hon sig ha skaffat erfarenheter, studerat och forskat i fenomenet kundalini under tretton års tid och beskriver sin världsbild som 'andlig-vetenskaplig'.⁴⁰⁴ Hon verkar dock övertygad om det mesta i dansken Martinus kosmologi.

Martinus beskriver kosmos och människans utveckling. Enligt honom är människan inte färdigutvecklad ännu. Med våra 'lidandeserfarenheter' ska med tiden medkänslan utvecklas i oss och vi kommer då att bli 'fullkomliga kärleksväsen'. Då kommer vi också vara fullständigt ansvariga för våra handlingar. Livet är en undervisning och en skola och alla jordens innevånare ska, utan undantag, bli kosmiskt medvetna 'gudaväsen' någon gång i framtiden.

Gud beskrivs som 'den högsta elden', vilken också är 'den sexuella princip' som styr allt i universum. Hon hänvisar till att Martinus som säger att detta är 'Guds alltgenomstrålande levande ande', det som i Bibeln kallas för 'den helige ande' och som kan sägas verka genom alla ting.⁴⁰⁵ Marja beskriver människan som en "mellankosmisk elektrisk apparat", som består av sju subtila andliga energikroppar.⁴⁰⁶

Mål / frälsningslära

Målet är att bli ett med 'sitt högsta Jag', vilket är det samma som 'Gudomen' och därmed få ett permanent kosmiskt medvetande; att bli ett med sitt 'kärleksväsen', som älskar allt och alla utan undantag. Hon påpekar att det är en högre form av kärlek och inte det samma som vanlig förälskelse. När man uppnår ett sådant tillstånd behöver man inte längre födas genom kvinnor, utan "kan vandra in och ut ur den andliga världen efter behag och önskan". Hon tror också att människan reinkarnerar på jorden gång på gång för att utvecklas:

Utveckling skall ske obemärkt och stilla genom många liv. För att komma i kontakt med universums högsta andliga energi, "kärleksenergin", måste man själv vibrera på samma höga frekvens. Det är först då som "Kärleken" eller Gud känner igen sig själv! Det finns inga genvägar.⁴⁰⁷

Marja hävdar dock att vår jordiska, animaliska organism ännu inte är tillräckligt utvecklad för att bära "en så enorm koncentration av Guds eget högsta väsen":

Ingen har rätt att besudla denna värld av renhet och harmoni. Allt olaga intrång är förbjudet. Den som försöker och inte är "ren", kastas obönhörligen tillbaka till den sfär där man hör hemma. (...) Den enda "säkra" vägen är att meditera på Gud och osjälvisk bön, d.v.s. "Fader vår". Ett innerligt gudsförhållande är en förutsättning för att få "se Gud ansikte mot ansikte".

⁴⁰⁴ Marja Savola, 1999: "Kundalini & Andningsövningar"; mail-intervju, 2003-09-04

⁴⁰⁵ mail-intervju med Marja Savola, 2003-09-10

⁴⁰⁶ Marja Savola, 1996: "Om österländska metoder"; mail-intervju, 2003-09-04

⁴⁰⁷ mail-intervju med Marja Savola, 2003-09-04

9:3 Utövande och livsstil

praktiskt utövande

På frågan om hon utövar någon form av kundaliniyoga eller kundalinimeditation svarar Marja bestämt: Nej!⁴⁰⁸ På sin hemsida skriver hon att en kundalinieresning kan ge problem om den aktiveras i en människa som inte är moraliskt mogen för det, därför att kundalinikraften "...i sin utveckling sätter starkt fokus på den ofärdiga fysiska kroppen och det omedvetna området i psyket".⁴⁰⁹

Man kan meditera förutsatt att man har 'rätt andlig inställning': När man mediterar innebär det enligt Martinus att 'man sitter och tänker och funderar över livet och Gud'. Däremot bör man aldrig släppa kontrollen och gå in i djupmeditation eller trance. Det är inte heller bra att recitera några okända ord eller mantran, eftersom man då inte vet vem eller vad man kan råka 'bjuda in'. Det enda sättet att nå kosmiskt medvetande går, enligt Marja, genom en total övervinnelse av sin lägre natur.⁴¹⁰

Livsstil

Marja har valt karmayogans, eller 'handlingens väg'; en väg som är enligt henne är helt säker och utan risker. Hon beskriver den som: "Att öva sig i att göra gott, att vara till glädje och välsignelse för helheten och att lära sig att förlåta och älska sin nästa".⁴¹¹

9:4 Användning och tolkning av begreppet kundalini

Ur ett kosmiskt/universellt perspektiv beskriver Marja kundalini som 'universums kreativa kraft', vilken existerar i alla skapelser.⁴¹² Inom människan finns 'kundaliniormen' som en lysande utlöpare eller ljuspelare i ryggradsslutet. Kundalini har två poler i ryggmärgen, den maskulina och den feminina och vissa yogaövningar syftar till att genom stark koncentration förena dessa två aspekter; Shakti och Shiva, inom sig. Syfte är att försöka förena den individuella själen med universellt medvetande och bli 'ett med Gud'.

Hon berättar att 'kundaliniormen' var en hemlig symbol för att inte de okunniga skulle komma dessa hemligheter på spåren och för att de farliga övningarna inte skulle hamna i orätta händer. Syftet med de olika övningarna, och speciellt andningsövningarna, är att "värma kundaliniormen", för att få den att med oerhörd kraft, rusa upp i hjärnan, där "den spränger sig ut genom *bindu*; himmelsporten", och en oerhörd ljusupplevelse inträder när polerna möter varandra.⁴¹³

Marja hänvisar också till Martinus som inte använder ordet kundalini, men enligt henne talar om samma kraft när han skriver:

⁴⁰⁸ mail-intervju med Marja Savola, 2003-09-04

⁴⁰⁹ www.kundalini.se, 2003-11-04

⁴¹⁰ Marja Savola, 1996: "Om österländska metoder"

⁴¹¹ mail-intervju med Marja Savola, 2003-09-04

⁴¹² www.kundalini.se, 2003-11-04

⁴¹³ mail-intervju med Marja Savola, 2003-09-04

Den maskulina polen hos mannen och den feminina polen hos kvinnan har sitt utlösningssentrum i de sexuella organen, medan den motsatta polen har sitt utlösningssentrum i hjärnorganen. Dessa är fortfarande starkt åtskilda i den jordiska människan. Genom lång utveckling växer en förbindelselinje mellan dessa två centra. Detta kan inte forceras genom några konstlade övningar, utan är en organisk andlig process, som sker i takt med våra humana sympatiernas utveckling och handlingar mot vår nästa. (Martinus)⁴¹⁴

Hon säger sig också ha haft flera personliga upplevelser av kundalini. Då jag ber henne beskriva en av dem, berättar hon hur hennes kropp, i samband med en healingssession i Himalayabergen, började gunga fram och tillbaka i en 'kobarörelse' för att sedan börja rotera runt. Det kändes som om hon i en spiralform skulle skjuta uppåt och ut ur kroppen och det var mycket svårt att komma ut ur tillståndet.

De vanligaste problemen som drabbar människor som väcker upp kundalini, är enligt Marja upplevelser av:

- * Brännande värme eller iskalla strömmar som rör sig uppåt genom ryggraden. Eventuellt förmimelsen av obehagliga luftbubblor eller en orm som rör sig upp genom kroppen.
- * Elektriska pirningar i underliv, ryggrad eller huvud.
- * Spänningar eller stelhet i nacken, samt huvudsmärtor.
- * Känsla av övertryck i huvudet.
- * Vibrationer, oro eller kramper i benen eller andra ställen i kroppen.
- * Störningar i andnings- och/eller hjärtfunktionen
- * Överkänslighet mot ljud, ljus och lukter samt andra människors närvaro.
- * Problem med att finna balans mellan dels starka sexuella impulser, och dels en önskan om att leva i upphöjd renhet.
- * Ihållande ångest eller ångestfall för att man inte vet vad som händer.
- * Sömnlöshet, manisk uppståndhet eller djup depression. Energiförlust.
- * Försvagad koncentrationsförmåga och minne.
- * Total isolering för att de inre upplevelserna inte kan kommuniceras ut.
- * Upplevelser av besatthet, det som idag kallas för schizofreni eller psykos, och poltergeistfenomen.⁴¹⁵

9:5 Förhållande till tantra

'Den högsta elden' hänger samman med sexualiteten. Hon beskriver den som "...en hunger- och mättnadsprincip vars kulminationsutlösning är 'sexualism'. 'Sexualism' å sin sida är detsamma som varje slag av behagkänsla eller vällust, som är detsamma som varje slag av mättnadskänsla, varje slag av välbefinnande."⁴¹⁶

Marja har läst en del om tantra och hon menar att de sexuella tantriska ritualerna och den högra handens väg är lika farliga. Vår utveckling är en organisk process och kan inte forceras med någon form av 'konstlade andliga övningar'.⁴¹⁷

⁴¹⁴ mail-intervju med Marja Savola, 2003-09-04; citerar Martinus: *Livets Bog II*: 361, samt mail 2003-09-10.

⁴¹⁵ mail-intervju med Marja Savola, 2003-09-04

⁴¹⁶ Marja Savola, 1999: "Kundalini & Andningsövningar"

⁴¹⁷ mail-intervju med Marja Savola, 2003-09-04

9:6 Kunskapsteoretiska argument

Hänvisningar till traditionen?

Den viktigaste källan till kunskap om kundalini är enligt Marja författaren Martinus och hans *Tredje Testamente: Livets Bok*.⁴¹⁸ Den klassiska tantriska litteraturen är däremot inte så viktig som kunskapskälla:

Tantran har lärts ut från guru till lärjunge muntligen, och de skrifter som finns har symboliska termer, som de flesta inte förstår, på grund av farligheten i dessa övningar. Det var länge hemliga, just på grund av riskerna för urspårningar.

Marja lägger inte särskilt stor vikt vid traditionen som huvudsaklig bärare av kunskap; tvärtom menar hon att ingen människa längre har den riktiga kunskapen om kundalinikraften.⁴¹⁹ Hon menar sig vara beredd att omtolka skrifter samt komma med nya erfarenheter och idéer om detta skulle behövas.⁴²⁰

Undantag tycks dock göras när det gäller Martinus – till vars lära hon har ett tydligt religiöst förhållningssätt. Under utvecklingens gång har vi enligt Marja behövt andliga ledare så som Jesus, Buddha och Muhammed, vilka har hjälpt den moraliska utvecklingen framåt. Hon tror däremot inte att människor måste ha någon guru, präst eller annan 'kontaktperson' mellan sig och Gud.

Ewig filosofi?

I en bemärkelse tror hon på en *evig filosofi* eller en 'dold sanning och kunskap':

Alla kosmiska lagar är eviga realiteter, men det är vi som inte har kunnat tolka dem. Och det är helt naturligt att det är så, tills människan har varit längst bort från Gudomen som det går att komma. Sedan börjar den "förlorade sonen", som inte blev lycklig, sin vandring "hemåt" igen.

Samtidigt menar hon inte att det är samma erfarenheter och sanningar som förmedlas nu som för tusen år sen: "...vi har utvecklats under århundradena och även vår visdom med dem. Förr trodde man mer på auktoritära läror, men idag är man mer benägen att ifrågasätta dem."⁴²¹

Golden Age - New Age?

Marja anser att 'New Age' är en 'flummig' beteckning; "det riktiga New Age" är enligt henne den nya världsimpuls som kommer att förena vetenskapen med en intellektuell, andlig och human syn, så som den beskrivs i hos Martinus. Marilyn Ferguson är också en av dem har beskrivit "det riktiga New Age" i sin bok *Mot en ny tidsålder*.⁴²²

⁴¹⁸ mail-intervju med Marja Savola, 2003-09-04

⁴¹⁹ Marja Savola, 1999: "Kundalini & Andningsövningar"

⁴²⁰ mail-intervju med Marja Savola, 2003-09-04

⁴²¹ mail-intervju med Marja Savola, 2003-09-04

⁴²² mail-intervju med Marja Savola, 2003-09-04

Mycket av det som nu påstås vara New Age hör egentligen till "Old Age". Det består av människor som inte längre tror på den traditionella kristendomens budskap utan har flyttat sin tro till andra religioner eller livsåskådningar, eller mixar ihop en egen från alla. (...) Men det finns också en positiv anda av självständigt tänkande bland dessa människor, som också kallas för "privatreliösitet".⁴²³

Marja tror att intresset för kundaliniyoga/kundalinimeditation ökar i väst på grund av längtan efter lycka, kärlek, hälsa, högre prestationsförmåga, saker som yogan via reklamen ger sken av att kunna erbjuda: "Det är min bestämda åsikt att ingen längre har den riktiga kunskapen, och dessa övningar är absolut inte för västerlänningar."⁴²⁴

"The Exotic Other"?

Jag anser inte att Marja ger något tydligt uttryck för föreställning om 'The Exotic Other'. Kanske fanns det långt tillbaka i tiden människor som besatt sann kunskap om kundalini-kraften – men idag gör det inte det. Marja menar även att olika andliga lärare skiljer sig åt, men ingen vet egentligen tillräckligt för att kunna undervisa om kundalini.

Jag får inget intryck av att hon gör någon skillnad mellan öst och väst i detta sammanhang. Martinus kosmologi bygger i hög grad på kristna föreställningar men där finns också ett inflytande av österländskt tankegods.

Hänvisningar till vetenskapen?

Marja menar inte att det finns några vetenskapliga belägg, vilka den akademiskt inriktade forskningen skulle godkänna, som bevisar kundalini-kraftens existens. Det skulle enligt henne inte gå att bevisa denna kraft med hjälp av dagens vetenskapliga metoder: Det går inte att mäta eller väga en inre andlig process, ännu. Dagens vetenskap är intressant men enligt Savola långt ifrån fullkomlig ännu: "Det är först när forskningen börjar närma sig det andliga som sanningar kommer att uppenbaras".⁴²⁵

Marja använder sig i flera sammanhang av ord vilka hämtats från vetenskapen men används i en ny betydelse: För att få kontakt med 'kärleksenergin', måste man till exempel själv "vibrera på samma höga frekvens". I Martinus kosmologi finns också gott om exempel på vad Hammer skulle kalla ett 'vetenskapslikt' språk:

Då alla andliga funktioner är av 'elektrisk' natur, kan de endast komma till fysisk utlösning eller reaktion genom ett 'lednings-' eller 'antennsystem'. Ett sådant har individen just i sitt hjärn- och nervsystem. Då detta system består dels av fysiska och dels av andliga energier, kan det ställas in på olika finhetsgrader och därigenom bringas i kontakt med motsvarande grader av fysiska eller andliga energier eller energivågor. (Martinus)

⁴²³ mail-intervju med Marja Savola, 2003-09-04

⁴²⁴ mail-intervju med Marja Savola, 2003-09-04

⁴²⁵ mail-intervju med Marja Savola, 2003-09-04

Hänvisningar till erfarenheten?

Marja menar att hon i hög grad stödjer sin kunskap om kundalini på egna erfarenheter. Hon säger sig också ha inhämtat kunskaper om kundalini genom många andra människors beskrivningar av sina upplevelser. Genom att basera sig på egna och andras erfarenheter och göra logiska analyser med utgångspunkt från både indisk filosofi och Martinus kosmologi, anser hon sig kunna bevisa kundalinikraftens verklighet – både för sig själv och andra.⁴²⁶

⁴²⁶ mail-intervju med Marja Savola, 2003-09-04

10. ZEENA SCHRECK

Sex-magi och den vänstra handens väg

10:1 Bakgrund

Zeena Schreck döptes redan som barn in i Church of Satan, av sin far, den berömde satanisten Anton LaVey. 1990 bröt hon formellt alla band med LaVey's kyrka, på grund av sin avsky för hans 'lögner och charlatanism'.⁴²⁷ För en tid var hon 'översteprästinna' i den, med Church of Satan konkurrerande utbrytargruppen Temple of Set, men år 2002 gick hon tillsammans med sin man Nikolas Schreck och ett antal andra medlemmar, ur Temple of Set och startade *The Storm*.⁴²⁸

En av orsakerna till att Zeena valde att lämna Temple of Set och istället bilda The Storm, var en meningsskiljaktighet i synen på *den vänstra handens väg*. Hon skriver att medlemmarna i Temple of Set strävar efter att uppnå en 'isolerad existens', genom att separera det individuella psyket från naturen; ett synsätt som enligt henne, snarare speglar den högra handens väg.

The idea of "isolated existence" pushed in the Temple has been revealed to many studying the Temple's methodology as nothing more than an excuse for human schizoid personality disorder behavior justified by religious trappings invented solely in the solipsistic, hermetically sealed world of Michael Aquino's mind.⁴²⁹

Själv menar hon att guden Sets roll i den egyptiska mytologin, är att 'störa den naturliga ordningen', men för att kunna göra detta måste han interagera med omgivningen. Detta hänger också samman med hennes syn på den tantriska vänstra handens väg:

..one cannot effectively practice the left-hand path in isolation but must integrate the practice in every aspect of daily life. Simply put, one cannot be effectively disruptive to the surrounding environment while operating in an isolated void.⁴³⁰

The Storm

Rörelsen definierar sig uttryckligen som en västerländsk hybrid av två traditioner; en återupplivad kult av den egyptiska guden *Set*, i kombination med 'den levande' vänstra handens väg, vilken de beskriver som ett system för självdeifikation med sitt ursprung i Indien.⁴³¹ På hemsidan står att The Storm 'inte är en konventionell organisation eller ett sällskap' som man kan bli erbjuden medlemskap i enbart genom att betala en medlemsavgift:

⁴²⁷ Kiki Scar, 1998.

⁴²⁸ Alex Burns, 2003: "2002 Schism: The Storm Awakens", www.disinfo.com/pages/dossier/id163/pg1/:

⁴²⁹ mail intervju med Zeena Schreck, 2003-11-11 (Michael Aquino är den nuvarande ledaren för Temple of Set.)

⁴³⁰ mail intervju med Zeena Schreck, 2003-11-11

⁴³¹ "The Storm Charter Agreement", 2003.

Entrance into the movement is better understood as an invitation into an ongoing magical operation. No fee is asked for participation, and we aim to foster quality rather than quantity, which is why our screening process must be rigorous.

Zeena och Nikolas Schreck är bosatta i Berlin men rörelsen finns representerad i flera olika länder med avdelningar ('cells') i U.S.A., Kanada, Tyskland, Finland, Australien och England och enskilda initiander i ytterligare ett antal länder.⁴³²

Zeena vill inte definiera The Storm som en 'magigrupp' utan som en *religiös rörelse* – två, enligt henne, mycket olika saker.⁴³³

..we do indeed regard ourselves as religious, but a religion which is merging a living tradition (the left-hand path in its authentic form) with a resurrected tradition of the Cult of Seth, both translated into a western model for practical use in our age and culture.⁴³⁴

The Storm är inte en monoteistisk religion, istället talar man om 'selektiv panteism': I rörelsens kosmologi finns andra andliga varelser än Set och man vänder sig även till andra gudar och gudinnor vilka anses ha någon form av släktskap eller koppling till Set.⁴³⁵

Själv beskriver Zeena The Storm som en individualistisk, demokratisk och icke-hierarkisk, 'setiansk'⁴³⁶ religiös rörelse, bestående av magiker på den vänstra handens väg.⁴³⁷ I *Demons of The Flesh* hävdar hon att rigida gradsystem är oförenliga med den radikala frigörande kraft som den vänstra handens initiation bygger på (detta trots att hon själv tituleras 'high priestess').⁴³⁸ The Storm är dock en uttalat elitistisk rörelse.⁴³⁹

10:2 Ideologi

Världsuppfattning, människosyn och gudsbild

I boken *Demons of the Flesh (The Complete Guide to Left Hand Path Sex-Magic)* som Zeena författat tillsammans med sin man Nikolas Schreck, samt i intervjun, beskriver hon hur hennes mål är att bygga en *universell religiös rörelse baserad på de grundläggande elementen i den tantriska vänstra handens väg, men utan den specifika kopplingen till en indisk kontext*.⁴⁴⁰

Även om 'den egentliga' vänstra handens väg eller *vamamarga*, är av österländskt ursprung, så menar hon att liknande idéer kombinerade med en sex-magisk praktik funnits som en dold underström i såväl öst som väst.⁴⁴¹ Den österländska vänstra handens väg måste dock anpassas efter våra nutida västerländska förhållanden för att bli

⁴³² www.voiceofthestorm.com, 2003-11-27

⁴³³ mail intervju med Zeena Schreck, 2003-11-11

⁴³⁴ mail intervju med Zeena Schreck, 2003-11-11

⁴³⁵ "The Storm Charter Agreement", 2003.

⁴³⁶ *Sethian* översätts som: "one who is like Seth", "The Storm Charter Agreement", 2003.

⁴³⁷ www.voiceofthestorm.com, 2003-11-27

⁴³⁸ Schreck 2002:203-204

⁴³⁹ Zeena, "From the Eye of the Storm", 2003. :5

⁴⁴⁰ mail intervju med Zeena Schreck, 2003-11-11; Schreck, 2002: 25-27

⁴⁴¹ Schreck, 2002:25-26 + 141 f.f.

verkligt effektiv:

I'm not attempting to fetishistically recreate the Indian left-hand path Tantric practices (such as the five M's which would have little relevance or taboo-breaking possibility to a westerner) but rather am taking the basic concepts and translating them for western society in addition to merging the techniques with the religious connection to Seth.⁴⁴²

I *Demons of the Flesh* beskrivs den tantriska uppfattningen, att världens förgängliga materiella framträdande (maya) är identiska med den eviga verklighet som ligger bortom vårt vanliga vakna medvetande. Shakti har en dubbel funktion i det att hon döljer verklighetens natur genom maya, samtidigt som hon också är den kraft som kan få den sanna verkligheten av visa sig för dem som når sin upplysning genom henne.⁴⁴³

Enligt Zeena är sexualiteten ett uttryck i den materiella världen för det metafysiska konceptet av polariteten mellan *yin* och *yang*; *Shiva* och *Shakti*; rosen och svärdet; föreningen och transcendensen av motsatser.⁴⁴⁴

Den vänstra handens väg är 'trots sina antiauktoritära element', är en elitistisk initiationsväg. Med detta menar Zeena inte att adepten med nödvändighet måste betrakta sig själva som överlägsen den oinvigde, men att den sinistra strömningen⁴⁴⁵ aldrig kommer att bli en väg för 'den stora majoriteten av människor'.⁴⁴⁶

Användning av begreppet magi

Enligt Zeena har både mystik och magi sin plats inom den vänstra handens initiationsväg; detta eftersom den tantriska filosofin inte skiljer mellan de obeständiga manifestationerna i den fysiska världen och den eviga världen av absolut verklighet.⁴⁴⁷

Magi, uppfattat som manipulation av *maya*, finns närvarande i varje aspekt av mänsklig interaktion, inte enbart inom ockulta sällskap. Varje gång vi 'reagerar automatiskt på symboliska system' så innebär det, enligt Zeena, att vi påverkas av någon annans magiska ritual.⁴⁴⁸

Zeena skiljer på magi (*magic*) och trolldom/häxkonst (*sorcery*). Trolldom är en specifik form av magi som handlar om försök att manipulera världen, uppfattad som varande utanför magikerns psyke.⁴⁴⁹

In a certain sense, then, sorcery is strictly magical - the manipulation of maya - but initiation must enter into mysticism.⁴⁵⁰

Själv ser hon magin som en form av självtransformation, vilken snarare skapas och drivs

⁴⁴² mail intervju med Zeena Schreck, 2003-11-11

⁴⁴³ Schreck 2002:59

⁴⁴⁴ Schreck 2002:13

⁴⁴⁵ Ett annat uttryck för den vänstra handens väg

⁴⁴⁶ Schreck, 2002:13

⁴⁴⁷ Schreck, 2002: 51

⁴⁴⁸ Schreck, 2002:126

⁴⁴⁹ Schreck, 2002:130

⁴⁵⁰ Schreck, 2002:135

på inifrån, än med hjälp av yttre ceremonier.

A certain amount of native skill and training can allow many individuals to be fairly successful magicians, achieving a surprisingly high ratio of positive results through sorcery.(...) These outer changes, no matter how dramatic, will not necessarily have a deep impact on the deepest levels of your psyche, which is where the process of initiation most meaningfully manifests.⁴⁵¹

Hon påpekar att sex-magin inte handlar om undergiven dyrkan av gudar eller gudinnor; målet är en transformering av den mänskliga magikern till en gudomlig kraft, genom erotisk initiering.⁴⁵²

I *Demons of the Flesh* beskrivs New Age rörelsen som 'populistisk' och författarna har inte mycket positivt att säga om de neo-tantriska gurus vilka kallar sin metod 'vänstra handens väg' enbart på grund av att de använder sig av sexuella riter. På den motsatta sidan finns vad de kallar 'neo-satanisterna'; också de talar om 'den vänstra handens väg', men utövar nästan aldrig några sexuella riter.⁴⁵³

10:3 Förhållande till tantra

De två sanskrit termer som vanligen översätts till 'den vänstra handens väg' är *vamacara* och *vamamarga*. (*Vamacara* översätts av Zeena som: 'the left way' och *vamamarga* som: 'the left path'.)⁴⁵⁴ I *Demons of the Flesh* användas den senare termen, *vamamarga*.⁴⁵⁵

Paret Schreck ger en definition av den vänstra handens väg i fem punkter, vilken enligt dem är applicerbar på så väl den västerländska sex-magiska vänstra handens väg, som österländsk *vamamarga*:

1. The transformation of human consciousness to divine consciousness via the manipulation of the sexual currents of the physical and subtle bodies through erotic rites.
2. A sexual exaltation of the female principle of power in the universe, known in Sanskrit as *Shakti*.
3. Initiation through the deliberate violation of deep-seated external social and internal personal taboos, the individual separation from tribal normative values, and the radical inversion of convention and orthodoxy of every kind.
4. Essentially elitist, in that it must be chosen, is not suited for all dispositions and does not come naturally. It is directed to the *individual* consciousness, unrelated to

⁴⁵¹ Schreck, 2002:133

⁴⁵² Schreck 2002:62

⁴⁵³ Schreck 2002:28

⁴⁵⁴ *Vamacara* är ett sammansatt ord. Första ledet är *vama*, "vänster" (på engelska ofta förtydligande "left hand"), det andra är *acara*, som betyder "sed(vänja), beteende". "Left hand path" är alltså en tämligen oprecis återgivning men lever sitt eget västerländska liv (Mail: Erik af Edholm, 2004).

⁴⁵⁵ Tillägget 'handens', ska ha kommit till senare genom västerländska översättningar. Schreck 2002:29

collective identity as social creature or a being subject to divine or natural law. Although the modern world is based on democratic notions of full disclosure to all, the sinister current, wherever it has manifested, is based on the proposition that some things can only be communicated to certain individuals, at the right time, and under the right circumstances.

5. A method of initiation that actively embraces *this* life, *this* world, *this* physical realm, *this* body as the means to illumination and Awakening. The left hand path is not a rout to escapism from reality, but a confrontation with the full totality of physical and psychic existence, encompassing pleasure and joy as well as horror and mortality.⁴⁵⁶

Zeena menar att överskridandet av tabun ger tillgång till blockerad energi som frisläpps på ett kraftfullt sätt. Den vänstra handens väg handlar om att medvetet bryta med en 'sömngångaraktig ortodoxi' för att kunna agera som en fullt vaken och medveten individ. Hon citerar George Orwell (författaren till boken 1984): "Orthodoxy means not thinking - not needing to think. Orthodoxy is unconsciousness". Zeena betonar samtidigt att vänstra handens väg är 'handlingens väg'. Det handlar inte om intellektuell kontemplation, eller värre, att enbart läsa om praktiskt utövande.⁴⁵⁷

10:4 Utövande och livsstil

Praktiskt utövande och livsstil

It is only in the sexual union of the two contrasexual forces of anima and animus that the full powers of left-hand path can be encountered." "...but it is more than the sum of its parts. This is the exteriorization of the inner creation of the androgyne revealed in the alchemical *unio mystica*.⁴⁵⁸

Zeena har en pragmatisk syn på den tantriska vägen i det att hon menar att en teknik enbart är ett redskap, som kan användas i vilket syfte som helst: Handling är viktigare än teori och den vänstra handens väg är utan begränsningar.⁴⁵⁹ I *Demons of The Flesh* ger Zeena exempel på hur den sex-magiska praktiken kan fungera. Hon påpekar dock att det inte kan finnas några färdiga instruktioner för hur en sådan självinitieringen ska gå till.⁴⁶⁰ Grundprincipen kan beskrivas som en kombination av kundaliniuppväckning och tekniker för 'förlängd orgasm', tillsammans med något som liknar Randolph's idé om att magikern i orgasmen visualiserar sin vilja/vision.⁴⁶¹

Flera kapitel i boken handlar om sex-magi i kombination med sadomasochism, eller som Zeena och Nikolas (vilka själva utövar denna form av sex-magi) väljer att kalla det: '*algolagnia*' från det grekiska *algo* (smärta) och *lagneia* (lust).⁴⁶² Enligt Zeena är det oftast 'den dominanta parten' som under riten invokerar en specifik gudomen inom sig,

⁴⁵⁶ Schreck 2002:20-22

⁴⁵⁷ Schreck 2002:21

⁴⁵⁸ Schreck 2002: 311-312

⁴⁵⁹ Schreck 2002:12

⁴⁶⁰ Schreck 2002: 281-283

⁴⁶¹ Schreck 2002: 283 +303-305

⁴⁶² Schreck 2002: 368

men även 'den undergivna' kan använda riten som en metod för inre andlig transformation. Kvinnor har, enligt henne, en viss fördel framför män, i och med att de lättare kan kanalisera Shakti.⁴⁶³

För avancerade sex-magiker menar hon att organiserade gruppriter kan ge mycket kraftfulla resultat:

For those left-hand path sex magicians whose approach to initiation is essentially religious – that is to say, whose magic involves the communion and exaltation of deities as a means of deifying themselves – the orgy can be a very direct link to the entity one seeks communication with.⁴⁶⁴

Hon påpekar att religiösa orgier förekommit även inom den högra handens väg, eller grupper som ägnar sig åt 'vit magi' (till exempel Wicca). Syftet är då snarare att med hjälp av den sexuella kraften upplösa egot eller det individuella självet i harmoni med 'Moder Natur' – vilket enligt henne är motsatsen till vad hon vill åstadkomma.⁴⁶⁵ Hon skriver också om vikten av att konfrontera rädslor och medvetet bryta tabun.

Nothing could be easier than disturbing a status quo instituted by others; the real work of the sinister current is to break the rules we rigidly establish for *ourselves*.⁴⁶⁶

Det är inte tabut i sig självt som besitter magiska krafter, utan den individuella psykologiska signifikans som överskridandet har i magikerns medvetande. (Då det gäller Zeenas inställning till den antinomistiska filosofin bör dock även nämnas att hon är pacifist.)⁴⁶⁷

Mål / frälsningslära

Den vänstra handens väg och dess tekniker beskrivs i *Demons of the Flesh* som en väg till 'självgudomliggörande'.⁴⁶⁸ På hemsidan definieras The Storm's två huvudsakliga mål:

- 1.) To cultivate the awakening of self-deified consciousness and spiritual liberation among its initiates by providing an authentic understanding of Set, thus inspiring the Setian Gnosis.
- 2.) To provide a physically and intellectually rigorous environment of challenge and initiatory crisis conducive to the arousal of left-hand path enlightenment.⁴⁶⁹

Guden Set beskrivs som ett 'tidlöst andligt fenomen', ett 'ordlöst mysterium', vilket människor givit olika namn och form genom historien: grekerna kallade honom *Typhon*, Mesopotamerna *Baal*, de nordiska stammarna kallade honom *Loki* och de för-columbianska mexikanerna *Tezcatlipoca*. I the Storm vill man hedra och studera Set

⁴⁶³ Schreck 2002: 372-378; Kiki Scar, 1998.

⁴⁶⁴ Schreck 2002: 341

⁴⁶⁵ Schreck 2002: 328

⁴⁶⁶ Schreck 2002: 380

⁴⁶⁷ Enligt samtal, 2003-04-30

⁴⁶⁸ Schreck 2002:12

⁴⁶⁹ www.voiceofthestorm.com, 2003-11-27

under alla hans namn och man intresserar sig också för andra 'besläktade gudar och gudinnor'.⁴⁷⁰

Även om Zeena påpekar att The Storm är en religiös rörelse speciellt inriktad mot guden Set, så använder hon sig alltså av tantriska begrepp och utgår från grundläggande element i en tantrisk världsbild. Shakti, den feminina principen, beskrivs som den aktiva allskapande kraften i universum. Shiva, den maskulina principen som penetrerar henne, är porträtterad i ett tillstånd av oföränderlig stillhet, som det rena medvetandets princip.⁴⁷¹

I *Demons of the Flesh* beskriver hon hur Shiva och Shakti är egentligen 'två sidor av samma gudom'. Initiandens mål på den vänstra handens väg är att bli 'this bisexual twin godhead' och aktivera ett tillstånd av *perceptuell sexuell extas inom det egna medvetandet*. Zeena påpekar att en korresponderande symbolik återfinns inom den västerländska hermetismen, i föreställningen om 'den inre androgynen'.⁴⁷²

Frigörelsen är menad att nås *i detta liv och i den här kroppen*, snarare än i ett liv efter döden eller vid reinkarnation.⁴⁷³

Zeena menar att den högra handens väg och den vänstra handens väg *traditionellt sätt* har samma slutmål; det är bara metoden som är olika samt det faktum att adepter på den vänstra handens väg söker frigörelse *i detta liv*.

Själv vill hon framställa initiationsprocessen så att den i så hög grad som möjligt återspeglar vad hon menar vara autentisk *vamamarga*; men när det gäller det *slutgiltiga målet* så aviker hennes uppfattning dock från den mest accepterade föreställningen: Det handlar inte om ett uppgående i nirvana.⁴⁷⁴ Hon skriver:

One of the mouth-to-ear secrets of the whispered doctrine is that the left-hand path can take the initiate to the very opposite of *nirvana*: the willed recreation of your present self into a deified psyche - a *bodhisattva* - whose vivid flame may burn even past the death of the physical body, that alchemical laboratory of transmutation.⁴⁷⁵

Enligt Zeena kan 'sökandet efter nirvana' betraktas som en form av 'andlig nihilism' grundad i världshat – en total motsats till 'den glädjefulla inställningen till tillvaron' som utmärker magin på den vänstra handens väg. Hon tilltalas inte av tanken på 'ett upplösandet av självet', utan strävar istället efter att stärka de mest essentiella delarna av självet (kallade *psyche*, *daimon* eller själ) till en nivå av 'gudalik intelligens', vilken förblir medvetet separerad från den 'opersonliga enheten' som hon menar att nirvana innebär.

It seems absurd to us to perform the rites of sexual individuation and self-deification inherent in the left-hand path, freeing one's self from illusion thereby, only to dissolve the now separated and self-deified consciousness at the end of one's journey..⁴⁷⁶

⁴⁷⁰ www.voiceofthestorm.com, 2003-11-27

⁴⁷¹ Schreck 2002:59

⁴⁷² Schreck 2002:60

⁴⁷³ Schreck 2002:22

⁴⁷⁴ Schreck 2002:118

⁴⁷⁵ Schreck 2002:119

⁴⁷⁶ Schreck 2002:118

Hon menar dock att det är viktigt att skilja mellan detta "daemonic psyche" som en form av gudomlig kraft, och den mänskliga personligheten; vår temporära identitet som i mycket formas av sociala faktorer, sympatier och antipatier, vanor och neuroser.⁴⁷⁷ En av de största farorna på den vänstra handens väg, är enligt henne att initianden fastnar i behov av att 'hålla kvar sin personlighet', även när medvetandet expanderar utöver alla kända gränser. Den vänstra handens väg kräver, oavsett initiandens mål, att vissa aspekter av självet dör, något som hon menar tydliggörs i den tantriska dödssymboliken.⁴⁷⁸

Det finns dock gränser för varje människas potential: Även om möjligheten till självtransformation kan vara mycket större för vissa människor, än de först kunnat föreställa sig, betyder inte det att 'du kan bli vad du vill' som hon påpekar att vissa 'ockulta drömmare' eller 'andliga reklam-makare' gärna vill lova. Den vänstra handens väg erbjuder en möjlighet till omvandling vilken 'skulle vara omöjlig för den late eller ignorante', men den är inte en biljett som uppfyller varje önskan och dröm.⁴⁷⁹

10:5 Användning och tolkning av begreppet kundalini

Kundalini is the *hieros gamos*, or divine marriage, played out within the body's microcosm, just as other left-hand path actions consecrate the numinous wedding of Shiva and Shakti as a carnal union of sexual opposites between two physical bodies.⁴⁸⁰

Kundalini betyder enligt Zeena 'hon som är gömd' och syftar på den vilande gudinnan i varje människas kropp. Då kundalinikraften befinner sig i *muladharachakra*, hypnotiserar hon, liksom maya själv, människan och gör henne till slav för det illusoriska. Kundalini kan endast uppväcka människan då hon reser sig upp längs med ryggraden.

Genom kontrollerad andning (pranayama), kombinerad med ritualiserad sex, kan de feminina, lunära och maskulina solära, strömmarna av energi förenas, vilket resulterar i en orgasmiskt strålände flamma som upplyser medvetandet och aktiverar sovande energi. Det är inte ovanligt att magiska förmågor (*siddhi*) utvecklas under denna process. Enligt Zeena gäller det framförallt *siddhi* relaterade till den feminina principen, så som intuition och clairvoyans.⁴⁸¹

De flesta New Age författaresha beskrivningar av kundaliniyoga som en metod att öka normala nivåer av energi och bli mer alert bygger, enligt Zeena, på en fundamental missuppfattning. Ett verkligt kundaliniuppvaknande, är även på sin mest grundläggande nivå en initiatorisk erfarenhet som får hela upplevelsen av verkligheten att bryta samman.⁴⁸² "Kundalini transformerar medvetandet till gudomliga nivåer av upplysning". Detta är också något totalt annorlunda än vad folk vanligen kallar sex-magi, menar

⁴⁷⁷ Schreck 2002:118

⁴⁷⁸ Schreck 2002:118

⁴⁷⁹ Schreck 2002:133

⁴⁸⁰ Schreck 2002:73

⁴⁸¹ Schreck 2002:67

⁴⁸² Schreck 2002:68

Zeena.⁴⁸³

Även om kundalinikraftens uppvaknande kan upplevas som ett extatisk tillstånd av glädje, så menar hon att dess fysiska manifestation kan upplevas som påfrestande för den oförberedde. Vanliga symptom är: upplevelsen av extrem hetta eller kyla i kroppen; en nervös ”fladdrande” känsla i magen och hjärttrakten; en stickande känsla i ben och armar; ofrivilliga rörelser; svårigheter med andningen; en illusorisk känsla av att expandera. Huvudvärk och andra former av fysisk smärta förekommer också. I boken beskrivs den allra vanligaste upplevelsen av kundalini som en – ibland smärtsam och ibland lyckosam – upplevelse av ’brinnande elektricitet’ som strömmar upp genom ryggraden.

Upplevelsen av kundalinienergins resning genom ryggraden åtföljs dessutom vanligen av en renande känsla av att emotionella blockeringar upplöses. Den intensiva upplevelsen kan utmynna i okontrollerad skratt eller gråt, då överflödiga aspekter av jaget omkullkastats och omintetgörs; ett tillstånd som enligt henne är i princip är omöjligt att skilja från vad vi västerlänningar skulle definiera som ’galenskap’. Därför rekommenderar Zeena att den som på allvar vill initieras enligt denna metod bör göra det under guidning av en lärare som redan genomgått prövningen.⁴⁸⁴

Hon tar också upp Gopi Krishnas första kundaliniuppvaknade som ett exempel. Trots att hon beskriver honom som ”far from the left-hand path” så citerar hon hans, icke-fördömande syn på kundalinis inverkan på sexualiteten:

Is the creator...of such limited intelligence that he should build man in such a way that the sexual urge is the most awful impulse in him, attended by such an intense pleasure, and then rule that he is not to touch it? (Gopi Krishna)⁴⁸⁵

10:6 Kunskapsteoretiska argument

Hänvisningar till traditionen?

As the Storm is a *religious* initiatory movement, it is important to have an educated understanding equally of the aspects which separate various creeds as well as those universal aspects of all religion. (Zeena – The Storm Manifesto)⁴⁸⁶

I *Demons of the Flesh* beskriver Zeena hur en sex-magisk praktik, som enligt henne är mycket lik traditionell *vamamarga*, funnits i väst, oberoende av tantriska influenser. Hon menar att detta inte är förvånande om man förutsätter att initiationen på den vänstra handens väg grundar sig i neurofysiologiska fenomen i människans kropp, snarare än i specifika kulturella drag.⁴⁸⁷

⁴⁸³ Schreck 2002:12

⁴⁸⁴ Schreck 2002:72

⁴⁸⁵ Schreck 2002:73

⁴⁸⁶ Zeena, 2003 :”The Storm Manifesto”.

⁴⁸⁷ Schreck 2002:142

Evig filosofi?

Den sex-magiska riten kan hämta sin symbolik från vilken tradition som helst. Oden och Freja, Set och Astarte, Lilith och Samael, nämns som exempel.⁴⁸⁸

...the association of leftward-flowing energy with female sexual power is not at all exclusive to Tantric sexual magic. Rather, it is a ubiquitous feature of the timeless, worldwide sinister current.

Här återspeglas idén om 'den eviga filosofin'; detta som en naturlig förlängning till tron på en bakomliggande verklighet i den tantriska symboliken – en 'dold sanning' som återspeglas också i andra initatoriska system.

Zeena skriver till exempel om likheten mellan vissa former av gnosticism och tantran: Symboliken kring kundalini som en feminin orm som avslöjar hemligheter vilka innebär en potentiellt farlig kunskap, är enligt henne den samma som i de heretiska gnostiska tolkningarna av ormen i kunskapens trädgård.⁴⁸⁹

Detta innebär dock inte att hon menar att *alla* religiösa eller esoteriska system innehåller samma evig filosofi. The Storm är endast intresserade av de system och metoder i vilka de tycker sig återfinna grundläggande principer inom den vänstra handens väg.

Golden Age - New Age?

According to the Storm's theology, the left-hand path, or sinister current, is the appropriate means of liberation for the conditions of this Kali Yuga, also interpreted as Ragnarok, the Fifth Sun, the Apocalypse, or the Iron Age. These are all analogous to the *Aion* of Seth-Typhon, the eternal metaphysical reality first enumerated by Gnostic magicians in antiquity.⁴⁹⁰

Enligt Zeena finns det inga historiska belägg som talar för att man bör acceptera *kaliyuga* som en objektiv händelse. Mänskligheten verkar ha varit lika inställd på sin egen undergång i alla tider. Det finns inte heller något som talar för att *satyayuga*, eller en 'gyllene tidsålder' någonsin existerat. När en magiker på den vänstra handens väg hävdar att han lever i *kaliyuga*, så måste det förstås som en esoterisk sanning, uttryckt genom ett mytologiskt symbolspråk.⁴⁹¹

"The Exotic Other"?

Zeena anser att New Age-litteraturen om sexmagi är romantisk och oseriös.⁴⁹² Även om den egentliga 'vänstra handens väg' är av indiskt ursprung så vill Zeena och hennes man absolut inte uppmuntra västerländska sex-magiker att okritiskt ta till sig bilden av 'det mystiska österlandet' så som mer autentiskt andligt eller upplyst än väst; en inställning

⁴⁸⁸ Schreck 2002:62

⁴⁸⁹ Schreck 2002:71

⁴⁹⁰ "The Storm Charter Agreement", 2003.

⁴⁹¹ Schreck 2002:49

⁴⁹² Schreck 2002:13

som de ofta tycker sig se hos esoteriska grupper.

There is no pure Eastern left-hand Shangri-La and if there was it has long since been subsumed by colonialism and global Westernization.⁴⁹³

Zeena beskriver hur djävulen och hans demoniska anhängare, varit de enda ”religiösa förebilderna” i det kristna väst, vilka tillskrivits ett aktivt sexliv; något som bidragit till att den västerländska vänstra handens väg ofta omfattats av relativt ’begränsade satanistiska föreställningar’ – vilka uteslutit djupare former av initiation.⁴⁹⁴

Även om århundraden av fördömande av ’köttets demoner’ skulle kunna få oss att tro att inget utgör en större motsats till kristendomen än den vänstra handens väg, så menar Zeena att en sublimerad underström av erotisk mysticism funnits även här.⁴⁹⁵ Den kristna predikan om kroppslig synd har enligt henne bara bidragit till att göra ’den förbjudna frukten’ än mer åtråvärd.⁴⁹⁶ Som exempel nämner hon St. Teresa av Avilas extatiska visioner då hon upplevde hur Jesus penetrerade henne ’som en lans driven genom hjärtat’. Hon tar även upp symboliken i nattvarden, som med sitt rituella intagande av Jesu kött och blod, enligt henne bär på en sexuell symbolik.⁴⁹⁷

Madame Blavatsky är enligt Zeena, en av dem som i hög grad bidragit till att skapa felaktiga föreställningar om den vänstra handens och den högra handens väg:

There could hardly have been a worse interpreter of the left-hand path and right-hand path for Western audiences than Blavatsky, whose doggedly misguided explanation of the sexual and non-sexual approaches to Tantra has been the single most influential source of perplexity on the subject.⁴⁹⁸

För Blavatsky var det mycket enkelt: den vänstra handens väg var den onda vägen och den högra handens väg var den goda vägen.⁴⁹⁹ John Woodroffe, menar hon å sin sida, också ha bidragit till en feltolkning i den västerländska bilden av den vänstra handens väg; fast i hans fall var det genom att försöka ’rentvå’ ämnet och ignorera de mer tabubelagda aspekterna av de hemliga riterna. Resultatet blev en föreställning om att en seriös tantrisk initiand måste sträva efter att undertrycka all upplevelse av njutning under den sexuella riten.⁵⁰⁰

Hänvisningar till vetenskapen?

Försöker man att förstå kundalini kraftens motsägelser med hjälp av ett vetenskapligt förhållningssätt är man enligt Zeena, dömda att misslyckas: ”..such an analyses fails to accept the innite mysterium involved in the initatory ordeal”.⁵⁰¹

⁴⁹³ Schreck 2002:25

⁴⁹⁴ Schreck 2002:145

⁴⁹⁵ Schreck 2002:145-146

⁴⁹⁶ Schreck 2002:147

⁴⁹⁷ Schreck 2002:146

⁴⁹⁸ Nilsson, [1999]: 8-11; Schreck 2002:175

⁴⁹⁹ Schreck 2002:175

⁵⁰⁰ Schreck 2002:177

⁵⁰¹ Schreck 2002:74-75

Även om hon skriver att dessa jämförelser mellan 'gammal metafysik med modern vetenskap' är vanskliga, så tar hon samtidigt själv upp en jämförelsen mellan vad vi känner till om den vänstra och den högra hjärnhalvans funktioner och den tantriska beskrivningen av kroppen:

Den högra hjärnhalvan, vilken påverkar den vänstra sidan av kroppen tycks enligt henne och henne man, vara sätet för traditionellt 'feminina' attribut så som kreativitet, intuition, extas och magiskt/poetiskt tänkande; något som de också kallar 'lunära karaktärsdrag' associerade med 'ett vänstra handens väg-medvetande' och Shaktis energi.⁵⁰²

Hänvisningar till erfarenheten?

På The Storms hemsida påpekas vikten av praktisk erfarenhet och att det inte räcker att den som vill 'gå med' i rörelsen enbart har teoretiskt kunnande. "Indeed, we deplore the armchair magician and much prefer the initiate whose knowledge has been won through experience rather than from second hand sources."⁵⁰³

Framförallt menar man att individer med en erfarenhet av de 'förändrade medvetandetillstånd' som kan uppnås genom yoga och meditation, snabbare kommer att kunna delta i rörelsens magiska praktik. Rörelsen säger sig arbeta med att utforma en distinkt metodologi, utifrån individuella och gemensamma erfarenheter.⁵⁰⁴

I The Storm Manifesto, beskriver Zeena rörelsens filosofi genom ett antal frågor och svar som är menade att fungera på liknande vis som zenmästarnas *mondo*.⁵⁰⁵ På frågan hur guden Set kan erfaras är Zeenas svar:

How does one know that they have experienced an orgasm? Can you adequately describe the sensation of an orgasm to one who has never experienced it? Have you ever received an accidental electrical shock? Were you aware of what happened to you, what you did to cause the incident to occur? How would you describe the effect of an electrical shock has physically and mentally to one who has never had that experience?⁵⁰⁶

⁵⁰² Schreck 2002:36

⁵⁰³ Charter agreement, 2003.

⁵⁰⁴ www.voiceofthestorm.com, 2003-11-25

⁵⁰⁵ "In the mondo model it is the *form* of the question or answer delivered by the master which is the key, not the content." Zeena, 2003, "The Storm Manifesto".

⁵⁰⁶ Zeena, 2003, "The Storm Manifesto".

11. JÄMFÖRELSE

11:1 Bilden av tantra

Vad har dessa individer gemensamt - och på vilket sätt skiljer de sig åt?

Till att börja med identifierar sig de intervjuade personerna i olika hög grad med den tantriska traditionen. De väljer också att framställa den på skilda sätt:

Swami Janakananda är mån om att betona att Kriya Yogan är tantrisk. Tantra handlar enligt honom om att 'styrka sin energi och utvidga sitt medvetande'. Han vill inte gärna dela in tantran i den vänstra eller den högra handens väg, eftersom dessa vägar bara är två metoder att försöka nå samma mål. Själv tycker han att celibatet är en verkningsfull metod, åtminstone under intensiva perioder av utveckling såsom under invigningar – men det är upp till varje individ att välja sin väg.

Göran Boll lägger inte alls samma tyngd vid att hans lära, Kundalini Yoga, skulle vara en tantrisk tradition. Visserligen deltar han, tillsammans med sin fru, i Yogi Bhajans årliga kurs i Vit Tantra, men han betonar att detta inte har någonting med den sexuella tantran att göra. Det är dessutom inte meningen att utövaren ska gå hem och praktisera Vit Tantra själv eller med sin partner. Yogi Bhajans tantra bygger visserligen på ett samspel mellan par, men också med hela den grupp som utför meditationen tillsammans och med Yogi Bhajan, som leder meditationen. Enligt 3HO är han den enda människa som är auktoriserad att lära ut Vit Tantra.⁵⁰⁷

Marja Savola är enbart kritiskt inställd till tantra. I hennes fall beror det på att hon anser att alla metoder som syftar till att väcka kundalini, sexuella som icke-sexuella, är mycket farliga. Hon menar att människans utveckling är 'en organisk process' som inte kan eller bör forceras, med några 'konstlade andliga övningar'.

Zeena Schreck å sin sida, skiljer sig från de andra tre. Orsaken till att jag valde att ta med henne (trots att de tantriska teknikerna bara är en del – om än en betydande del – i hennes 'setianska religiösa rörelse') var just för att hennes förhållningssätt skiljer sig så markant från de övrigas. Zeena är framförallt intresserad av 'den vänstra handens väg' och betonar dess sexuella och antinomistiska aspekter. Här är det inte sexuell frigörelse i formen av 'American Tantra', det vill säga den romantiska New Age-bilden av 'sacred sex' som förs fram. Hennes förhållande till den tantriska läran är influerat av ockultister och sex-magiker som till exempel Maria de Naglowska, Aleister Crowley och John W. Parsons, men också av författare som Evola och Eliade.⁵⁰⁸ Om sin 'föregångare' Crowley skriver hon dock med viss 'nykter distans':

there is no doubt that Crowleys often melancholy struggle with his sexual demons broke barriers freeing contemporary sex magicians from many an inhibition. And yet, how ultimately joyless and reactionary his "sex magick" seems in comparisons to the liberatory aims of the Eastern left-hand path.⁵⁰⁹

⁵⁰⁷ S. P. Kaur Khalsa, 1996: 179-180

⁵⁰⁸ *Demons of The Flesh* är dedikerad till minnet av Julius Evola: "who began the work of awakening the left-hand path in the West..".

⁵⁰⁹ Schreck 2002:144

Även om Zeenas sex-magiska tantra är mer extrem och mindre romantisk än New Age-tantran så har båda varianterna, om vi ska tro Urban, färgats av gestalter som Bernard, Randolph och Crowley.

11:2 Beskrivningen av kundalini

De nyreligiösa bilden av 'tantra' respektive 'kundaliniyoga' kopplas inte alltid samman; tvärtom tycks begreppen ofta associeras med skilda saker.⁵¹⁰ Kanske hänger det samman med den västerländska 'sexualiseringen' av tantra. Då begreppet 'tantra' i hög grad kommit att associeras med tekniker för ökad och förlängd sexuell njutning, tycks åtminstone organisationen 3HO (som idag verkar ha ett relativt stort inflytande över allmänhetens bild om kundaliniyoga), i viss mån vilja hålla isär begreppen.

Begreppet kundalini är i sin tur laddat, inte därför att det associeras med sex, men på grund av att det anses kunna orsaka psykotiska tillstånd av olika slag. Alla fyra intervjupersonerna hänvisade till exempel till Gopi Krishna och Lee Sannella – två personer som i hög grad influerat vår tids nyreligiösa föreställningar om kundalini-kraften, dess påverkan på kroppen och psyket och eventuella risker i samband med detta.

Swami Janakananda skiljer sig i detta avseende från de övriga tre: han menar att de föreställningar som spritts om kundaliniyoga och dess samband med fysiska och psykiska problem är felaktiga. Endast någon procent av de fall som uppmärksammas ser enligt honom ut att vara verkliga kundaliniuppvaknaden (däribland Gopi Krishnas).

Marja Savola är den som betonar farorna med kundalini starkast (då hon helt avråder från övningar som syftar till att väcka kundalini), men även Boll betonade att kundalini-kraften inte får 'tvingas upp'. I Kundalini Yoga förbereder man, enligt honom, endast kroppen, och 'stärker ledningarna', så kundalini-kraften kan 'vakna då det är dags'.

Även Zeena lägger ett varnande ord då det gäller kundalini, genom att påpeka att det inte enbart är frågan om att 'få lite mer energi i vardagen', utan att ett verkligt kundalini-uppvaknande (även på sin mest grundläggande nivå) är en initiatorisk erfarenhet som kan få hela vår upplevelsen av verkligheten att bryta samman.

Swami Janakanandas beskrivning av kundalini skiljer sig från Zeenas och Savolas, i och med att han inte menar att kundalini skapar någon form av en trans eller exstastillstånd. Han ogillar ordet 'trans' eftersom han upplever det förändrade medvetandetillståndet som ett tillstånd av större klarhet.

Trots dessa skillnader fanns en relativt stor överensstämmelse i deras sätt att definiera och beskriva begreppet (antagligen för att de alla är bekanta med den traditionella definitionen av *kundalini* och även med begrepp som *chakra*, *ida*, *pingala* och *sushumna*.)

⁵¹⁰ Med detta menar jag inte att kundaliniyogalärare inte skulle känna till att läran har sina rötter i tantran – bara att det inte betonas.

11:3 Jämförelser med Hammers teori

I min framställning av intervjupersonernas förhållningssätt valde jag att utgå från Hammers teori om moderna esoteriska och nyandliga rörelser. Detta gjorde jag både för att förtydliga deras perspektiv för läsaren och för att underlätta en jämförelse mellan dem. *Är då Hammers kunskapsteoretiska strategier tillämpbara i dessa fall?*

Jag anser att endast två av de föreställningar eller 'strategier' som Hammer beskrivit är tydligt tillämpbara: föreställningen om en 'evig filosofi' samt hänvisningen till erfarenheten som främsta kunskapskälla. Alla fyra intervjupersonerna beskrev kundalini som *en energi, vilken återfinns under olika namn i olika traditioner*. Likaså menade de alla att de baserade sin bild av kundalini på *personliga erfarenheter*.

De var också överens om att det inte finns några vetenskapliga bevis för kundalini kraftens existens, vilka skulle godkännas av den akademiskt inriktade forskningen. Ändå ansåg de sig i viss mån ha 'ett vetenskapligt förhållande till sina föreställningar' i och med att de baserar sin uppfattning på egna erfarenheter. De ansåg inte heller att den egna uppfattningen motsades av vetenskapliga fakta. Då det gäller den sistnämnda ståndpunkten finns dock vissa skillnader: Zeena och Swami Janakananda är båda något mer försiktiga och menar att det är mycket som återstår att bevisa med vetenskapliga metoder. Swami Janakananda är positiv till naturvetenskaplig forskning inom området, medan Zeena är mer skeptisk.⁵¹¹

Självva begreppet 'energi', vilket idag används som en synonym för *prana* eller *kundalini* inom de flesta moderna former av västerländsk meditation och yoga, är visserligen från början ett vetenskapligt begrepp; men det har med tiden blivit en del av ett vardagligt språkbruk. Min uppfattning är att många människor, även utanför New Age-rörelsen, använder ordet ungefär på samma vis som ordet kraft (istället för att till exempel säga "Jag känner mig trött idag" så kan man säga "Jag har ingen energi idag"). Då vetenskapliga lånord har blivit en del av vardagsspråket – utan att syfta på något vetenskapligt – finns det enligt min uppfattning ingen anledning att tala om ett *vetenskapslikt* språk. Detta kan vi däremot tala om i de sammanhang då vetenskapliga begrepp används just med syftet att vara vetenskapliga begrepp – men *utan* en tillämpning av vetenskapliga metoder; så som till exempel är fallet hos Blavatsky, men även hos vissa nutida New Age-författare.⁵¹² Ett exempel på detta skulle kunna vara användningen av ordet 'kvant' i titlar som *Kvantjaget* eller *Kvantpsykologi*.⁵¹³

Såväl Swami Janakananda som Göran Boll har deltagit i vetenskapliga studier om yogans verkningar, vilka de förstår hänvisar till. Dessa anses dock inte kunna bevisa kundalinienergins existens, utan enbart visa på de verkningar deras yogaövningar har på kroppen, psyket och hälsan.

Hur är det då med hänvisningar till traditionen? De tror alla på en bakomliggande andlig kärna inom olika traditioner, men de lägger inte någon större betoning på 'renlärighet' eller vikten av att 'följa traditionen'. Swami Janakananda är dock ett undantag i detta sammanhang. Han tycks lägga en stor vikt vid att yogaövningarna utförs

⁵¹¹ Den typen av forskning tycks inte heller falla inom hennes intresseområde.

⁵¹² Hammer, 2000:161-162

⁵¹³ Danah, Zohar: *Kvantjaget*; Wolinsky, Stephen: *Kvantpsykologi, en handledning*.

på rätt sätt och i rätt sammanhang enligt 'den levande tradition' som lärs ut.

Hammer talar också om en stereotyp bild av 'det exotiska i andra kulturer', inom moderna esoteriska och nyandliga rörelser. Jag kan inte påstå att jag upplevde detta hos någon av de fyra personer som tagits upp här (vilket förstås inte utesluter att det förekommer i andra sammanhang inom västerländsk nyreligiositet).

Slutligen talar Hammer om föreställningen om 'en ny tidsålder' – en ny utvecklingsfas i den mänskliga evolutionen. Denna tankegång bekräftades uttryckligen av Marja Savola, men inte hos någon av de övriga. Den nya tidsåldern tycks dock vara ett vedertaget begrepp inom Yogi Bhajans Kundalini Yoga – även om min intervjuperson Göran Boll hellre talade om 'Old Age'.

11:4 Jämförelser med Heelas beskrivning av New Age

Ingen av intervjupersonerna vill uttryckligen identifiera sig med New Age-rörelsen, även om Marja Savola, som nämnts, säger sig tro på 'en ny världsimpuls vilken kommer att förena vetenskapen med en intellektuell, andlig och human syn'.

Men hur ser förhållandet ut till de övriga fenomen som Heelas beskriver?

Föreställningen om en form av *självförverkligande* finns hos dem alla.⁵¹⁴ Marja skiljer sig dock i hög grad från de andra, i och med att hon menar att detta är en process som ska ske 'naturligt' eller 'av sig självt' och inte påskyndas genom någon form av tekniker. Det råder delade meningar om hur självförverkligande ska se ut och vad dess mål är. De talar alla om '*en ökad energinivå som kommer leda till en större medvetenhet*', men värderingarna ser olika ut.

Zeena skiljer sig från de andra genom sin starka betoning av sexualiteten, den 'personlig autonomin' och överskridandet av psykologiska tabun. Hon kan heller inte sägas förespråka den form av 'utopiska, andliga humanism' som Heelas beskriver. Däremot ger hon i viss mån uttryck för idén att perfektion kan uppnås genom att *tränga bakom den socialiserade personligheten* och där hitta en ny dimension av varande – en kontakt med Gudinnan/Shakti. Den stora skillnaden mellan hennes sysätt och det som ofta påträffas i New Age-rörelsen, är att Zeena inte anser att människan 'redan är gudomlig' – tvärtom; hon hävdar (liksom Evola) att det krävs ett 'heroiskt temperament' samt ett praktiskt utövande av magiska tekniker för att nå dit.

Som redan nämnts finns en likhet med beskrivningen av New Age-rörelsen, i det att den egna erfarenheten anses vara den högsta auktoriteten. Begreppet 'tro' var inte populärt hos någon av de intervjuade. Däremot skiljer sig Zeena också här från de övriga, genom att definiera sin egen lära som en 'religion'. (Idén om en 'evig filosofi' har vi redan bekräftat.)

Heelas talar också om en föreställning om att *människor själva skulle vara ansvariga för sina liv* och att det därför inte tjänar något till att skylla på yttre omständigheter. Denna idé tyckte jag mig inte se hos någon av de intervjuade. Swami Janakananda skriver däremot om att tankar, känslor och tillstånd som antas ha yttre orsaker, egentligen kan bero på att individen identifierar sig med vissa energier från olika skikt av psyket, vilket

⁵¹⁴ Vilket inte är särskilt underligt eftersom det är en idé som också finnas implicit i kundaliniyogan.

skulle kunna ses som 'en modifierad form' av föreställningen att *vi skapar vår egen verklighet*.⁵¹⁵

Tanken att *allt liv, i sina olika former består av sammanhängande energi* är grundläggande i den tantriska världsbilden *men också* en karaktäristisk föreställning inom New Age-rörelsen och den delades av alla de intervjuade. Många av de föreställningar som är knutna till 'New Age-healing' finner vi i Göran Bolls 'yogiska terapi', vilken beskrivs som en metod för självläkning. Här finns bland annat idén att vi kan frigöra blockeringar vilka är energiflöden som av olika skäl stoppats upp i sitt naturliga flöde.

Slutligen betonas strävandet efter att uppleva *nya dimensioner av medvetandet*, mer hos Zeena än de övriga personerna. Marja Savola varnar tvärtom för ett sådant experimenterande och Swami Janakananda talar hellre om en större klarhet och ett inre lugn, än om 'extrema' och omvälvande medvetandeförändringar.

Världsavvisande eller Världsbejakande?

Att försöka definiera dessa persons förhållningssätt så som 'världsavvisande' eller 'världsbejakande' kan vara ett vanskligt projekt eftersom det beror på vilken innebörd som läggs i begreppet 'världsbejakande'?

Om vi med 'världsbejakande', syftar på sådana saker som bejakandet av sexualiteten eller av andra sätt att nå fysisk eller psykisk tillfredsställelse, så skulle kanske Zeenas inställning kunna beskrivas som världsbejakande – och i den världsavvisande änden skulle vi kanske kunna placera Marja Savola, eftersom hon hävdar att det enda sättet att nå 'kosmiskt medvetande' är genom en total övervinnelse av sin 'lägre natur'.

Om vi däremot, med ett världsbejakande förhållningssätt, också syftar på en *samhällstillvänd* attityd, kan vi inte använda denna definition om Zeena.

Menar vi i likhet med Heels, att 'världsbejakande' ungefär betyder 'att söka framgång i den yttre världen' – medan 'världsavvisande' betyder 'att undvika påverkan av och involvering i det kapitalistiska samhället'; så skulle möjligen Göran Bolls förhållningssätt kunna beskrivas som mer världsbejakande än Swami Janakanandas.⁵¹⁶ Jag syftar då främst på de ideal som medvetet förespråkas och inte vem av dem som är mest kommersiellt framgångsrik i praktiken. (Janakananda vill gärna tala om fördelarna med livsstilen i ett ashramboende – något Göran Boll var mycket skeptisk till. Han förespråkar snarare en 'typisk modern västerländs livsstil'.)

Enligt Hugh Urban hänger västvärldens intresse för 'tantrism' i hög grad samman med

⁵¹⁵ Heelas, 1998: 23-24; Swami Janakananda, *Yoga, Tantra och Meditation i min vardag*, 2000: 16

⁵¹⁶ Heelas, 1998:30. Heelas talar om ett spektrum som sträcker sig från 'World rejecting' till 'world-affirming'. Göran Boll arbetar mycket inom företagsvärlden. Hans egna företag IMY håller också kurser i 'Pengar & Energi'; Swami Janakanandas Yoga och Meditationsskola är däremot i hög grad uppbyggd kring ideellt arbete, mycket låga avgifter tas för hyra och boende av de som går yogaläroarbudet, av det skälet att de inte ska vara tvungna att arbeta vis sidan om utan helt kunna gå in för utbildningen. Swami Janakananda har också uttryckt en viss kritik mot den västerländska och amerikanska kulturen vilken ' förför i synnerhet barn och unga, och gör dem till konsumenter'.

det kapitalistiska samhällets världsbejakande attityd, något han kallar 'senkaptalism'⁵¹⁷

Visserligen finns en rad exempel på tantriska New Age-gurur, vilka i likhet med Osho förespråkat (eller levt i enlighet med) 'extremkapitalistiska' ideal, men samtidigt tror jag att det vore det fel att påstå att denna attityd kan återfinnas inom *all* nutida västerländsk 'tantrism'; något jag anser att Swami Janakanandas exempel motvisar. Hans attityd påminner mer om den tidiga New Age-rörelsens, vilken i mycket kunde beskrivas som 'reaktion mot det kapitalistiska samhället' i ett sökande efter ett alternativ i en 'inre andlighet'.

11:5 Gemensamma föreställningar

Slutligen tror jag mig kunna urskilja minst fyra gemensamma föreställningar hos de personer som behandlats i uppsatsen:

- 1.) Föreställningen att tillvaron i grund och botten består av 'energi' (Shakti) och 'medvetande' (Shiva).
- 2.) Tron på att människan har möjligheten att väcka *kundalini* så som en potentiell *energi* inom sig och därigenom förändra och utöka sitt medvetande – samt nå en förening med en större universell energi.
- 3.) Föreställningen om 'en evig filosofi' som går att spåra inom olika religiösa traditioner och som återspeglar en bakomliggande andlig verklighet.
- 4.) Betoningen av den personliga erfarenheten som grunden för sin andliga världsbild.

⁵¹⁷ Ett tillstånd där till och med religion och upplysning tenderar att betraktas som varor som kan köpas och säljas. Urban, "The Cult of Ecstasy", *History of Religion* 39, 2000: 270 + 297

12. EPILOG

Ända sen européerna först upptäckte den indiska religionen har 'tantrismen' spelat en både central och ambivalent roll i den västerländska föreställningsvärlden. I orientalisterna och missionärernas texter omnämns den som det värsta exemplet på den degenereringsprocess som den indiska religionen antogs ha genomgått – ett bevis för det regressiva, passionerade, fanatiska och farliga karaktären hos den indiska kulturen.

I vår tid hyllas 'tantrismen' som den mest positiva och livsbejakande aspekten av österländsk andlighet – 'den mest behövda' – i vårt överrationaliserade, obalanserade och 'avförtrollade' väst. Den västerländska sekulariserade kulturen projicerar sina fantasier och drömmarna om vad det anser sig sakna, i bilden av 'det exotiska öst'. Enligt Urban framställs New Age-tantrismen som 'the cult of ecstasy' eller 'the art of sacred sexuality'.⁵¹⁸

Yoga har å sin sida i första hand kommit att förknippas med en metod för *förbättrad hälsa* (samt balans, frihet och flexibilitet). Yoga kan också ses som en väg till *självförverkligande*; ett sätt att utveckla, förverkliga eller förbättra sig själv fysiskt, mentalt, socialt och andligt.⁵¹⁹ Den andliga processen synliggörs i och med att den förkroppsligas: Experimentellt baserad kan yoga inge individen hopp om att uppnå en *personlig erfarenhet* och därmed en frihet från att behöva välja sida mellan till exempel vetenskap och religion; kropp och själ; kultur och natur; materialism och andlighet. Genom att slippa välja mellan dessa 'motsatser' kan den moderna medelklassmänniskan finna en model för 'det goda livet'.⁵²⁰

Kanske är det så, att de likheter som trots allt finns, mellan de representanter för västerländsk tantra och kundaliniyoga som studerats i den här uppsatsen, har mindre att göra med att man hämtar sina begrepp och metoder från samma ursprungliga tradition, och mer hänger samman med de grundläggande fenomen som karaktäriserar västerländsk nyreligiositet i allmänhet. Begrepp och föreställningar hämtade från kundaliniyogan och den tantriska världsbilden kan användas som byggstenar i den nyreligiösa världsbilden och utgör där (liksom Heelas beskriver) *en förlängning av vår tids kulturella antaganden och värderingar*. Tanken på en inre energi som kan väckas av individen själv; på självförverkligande, utökade personliga förmågor, utvidgandet medvetandet och såväl sexuell som andlig tillfredsställelse – är i viss mån en spegelbild av det moderna samhällets ideal och de förväntningar som det skapar. Man söker, som Heelas och Strauss uttryckt det: *det bästa av båda världarna*.⁵²¹

⁵¹⁸ Urban, "The Cult of Ecstasy", *History of Religion* 39, 2000: 269

⁵¹⁹ Strauss 1997: 35-36 + 43

⁵²⁰ Strauss 1997:304-305: 'Det goda livet': kunna hantera jobb, familj, vänner och samhälle och samtidigt utveckla sig själv, uppnå balans, inre harmoni o.s.v.

⁵²¹ Strauss 1997:304-305; Heelas, 1998:30

Slutligen kan man fråga sig om den här skildringen av fyra nutida västerländska utövare (och före detta utövare) av kundaliniyoga, på något vis kan bidra till en förståelse för användningen av det inom västerländsk nyreligiositet så ofta omtalade begreppet 'energi'? Kan det vara så att populariteten och tolkningen av begreppet kundalini speglar någonting karaktäristiskt för västerländsk nyreligiositet överlag?

Å ena sidan är de nyreligiösa föreställningarna allt för många och olikartade för att med säkerhet kunna uttala sig om något sådant som 'västerländsk nyreligiositet överlag'. Samtidigt vore det förstås underligt om en religiositet som vuxit fram under samma tidsperiod, i ett i många bemärkelser likartat, europeiskt eller amerikanskt, kulturellt klimat, inte hade vissa gemensamma nämnare.⁵²² Religiösa föreställningar förändras (liksom alla andra föreställningar) med tiden och samhället i stort. Enligt en Gallup undersökning utförd i Storbritannien 1993, trodde 40% av den vuxna befolkningen på "någon form av ande eller livskraft", medan endast 30% trodde på en personlig Gud: Så mycket som 72% av befolkningen menade sig uppleva "en helig närvaro i naturen".⁵²³

Hur religiösa föreställningar förändras över tid är dock svårt att överblicka – lika svårt som att uttala sig om vad som egentligen är utmärkande för vår tid: Är till exempel osäkerhetsfaktorerna fler i dag, än för ett par hundra år sen?

Själv tror jag att en förståelse av begreppet 'energi' och hur det används, utgör en av nyklarna till en förståelse av vår tids nyreligiösa föreställningar om människan och världen.

⁵²² Det finns enligt Heelas vissa olikheter när det gäller vilka element inom New Age som är mest framträdande i olika delar av världen - men i det stora hela är det mycket mindre olikheter än man kunnat förvänta sig; Heelas 1998: 120-121

⁵²³ Heelas 1998: 108-109

APPENDIX I

(Skrivet av Swami Janakananda, 17/2 2004)

Om Kundalini

"Det att stabiliteten är i fokus och att energiflödet ständigt hålls igång leder till högsta grad av ordning." ("Energy flow in Biology" av H.J. Morowitz)

När vi talar om *Kundalini*, så talar vi om **ett begrepp**. För de flesta människor som känner till detta, både i Indien och i Väst, så är begreppet *Kundalini* grundat på en föreställning och inte på en medveten erfarenhet. Det kan vara något man förväntar sig, något man har blivit lovad eller till och med något man fruktar. Detta är oerhört viktigt att förstå, när man sysslar med ämnet.

Ideal eller egen erfarenhet

När du ber mig uttala mig om *Kundalini*, ber du mig uttala mig om något som du och andra anser sig veta något om. Min erfarenhet, och det som jag önskar kommunicera, bygger emellertid först och främst på personliga upplevelser. Dessa har jag fått bekräftade som verkliga av min lärare och i överensstämmelse med andra yogiers erfarenheter. Slutligen har jag använt dem rent praktiskt i min samvaro med andra.

Den ram inom vilken jag anser att idén om *Kundalini* ryms, har med tiden delat sig i två. Från att ha varit en personlig erfarenhet, som man lärde sig att uppnå och dra nytta av i kommunikationen mellan lärare och elev, blev den till något man hörde eller läste om – något som andra hade. Den blev till en föreställning och sedan till något att förvänta sig, något gott, något fint och stort.

Förmågan att skilja mellan egna erfarenheter och föreställningar, är utanför den egentliga yogan inte direkt något man blir tränad i. Man kan tänka sig att vissa författare och lärare har använt sin fantasi vid beskrivning av begreppet *Kundalini*, i stället för att tala om något de själva har upplevt.

Kundalini blev alltså till något att tro på, eller något man kunde förvänta sig om man bara levde upp till vissa villkor. *Kundalini* blev till ett ideal, och oberoende av yogan började den därför att ingå i religiösa sammanhang. Ja, det gjorde att också yogan blev satt i sådana sammanhang, även om det inte var tal om ett praktiskt utförande av yogan, utan om studier av begrepp.

Det äkta andliga perspektivet försvann, och känslor, både för och emot, som det ju är med ideal, blandades in i uppfattningen av *Kundalini*. Jämför den norska artikeln jag talade om i intervjun med dig, där inget av de nämnda exemplen hade något med yoga att göra.

Energi och medvetande

Precis som Niels Bohr på experimentell grund nådde fram till en beskrivning av atomen som två olika fenomen som kompletterade varandra, nämligen som en partikel och som en vibration, som ljus, så upplever jag *Kundalini* på två sätt.

Den kan upplevas som energi, som vibrationer och strömmar av energi i kroppen och som ljus, en upplevelse av ökad energi utöver det vanliga. Men *Kundalini* kan också upplevas och beskrivas genom att ens förmåga att uppleva stärks betydligt när energin ökar, det vi kallar en utvidgning av medvetandet.

Sammanlagt ger *Kundalini* en upplevelse av ökad handlingskraft och inspiration, som ibland leder till geniala resultat.

Kundalini, ja *energi* överhuvudtaget, kan upplevas på otaliga sätt. Men yogautövaren lär känna sin kropp, renar den från blockeringar, och avlägsnar den obalans som kan uppstå av för många under- och/eller överspänningar. Därför ger den yoga som utförs i överensstämmelse med traditionen en grund varifrån människan kan möta och hantera upplevelser som hon annars, utan yogins erfarenhet, skulle ryckas med eller slås omkull av. Sådana upplevelser kan orsakas av sorg, chock och radikala förändringar i ens livsföring, eller helt enkelt av att man blir överväldigad av och måste ge upp inför sina livsbetingelser. Sammankopplat med en stark självupptagenhet kan detta orsaka intensiva tillstånd med psykoser som följd. Frågan är vad vi ska kalla dessa tillstånd. De har ingenting med yoga att göra.

Med den tantriska yogans metoder kan man förbereda sig inför att uppleva och administrera energin, man kan intensifiera sitt liv och samtidigt förbli i harmoni med sig själv, med kropp och sinne; och skydda sig mot oönskade tillstånd.

Med metoder som *Kriya Yoga* lär man sig att medvetet styra och utnyttja den energi man behöver, varken mer eller mindre, till att göra det man önskar göra i sitt liv, just nu, på bästa möjliga sätt. Detta är min erfarenhet båda personligen och som lärare, och det har bekräftats genom beskrivningar från mina elever. Här följer ett utdrag från ett brev jag just mottagit från Australien. Vederbörande genomförde Tremånaderskursen januari-april 2003, och skriver alltså detta nio månader senare:

"På ett mer personligt plan... Jag har äntligen landat med båda fötterna på jorden. Allting har hänt i en otrolig takt. Jag har köpt ett hus; jag har två toppenjobb, av vilka ett har med biodynamiska produkter att göra. Ägaren och jag planerar att bli kompanjoner och expandera företaget. Jag undervisar en yoga- och meditationsklass i veckan, intäkterna går till tidskriften, som bara blomstrar. Mitt förhållande med min fru har verkligen tagit fart och vi njuter av varandras sällskap. Jag känner verklig samhörighet med mitt grannskap och har startat en annan tidskrift tillsammans med några vänner som kallas för "connect". Allt detta plus mycket mer har hänt sedan kursen, men det bästa av allt är att göra allt detta utan rädslan som en ständig följeslagare. Jag skrev i ett brev tillsammans med min ansökan till Kriya-kursen att jag ville lämna denna rädsla bakom mig och göra saker mer entusiastiskt, och verkligen, sedan kursen har jag inspirerats att leva livet mer helt och fullt än någonsin förut.

Tack.”

Det utvidgade medvetandetillståndet är snarare ett tillstånd av ro eller stillhet, där sinnet inte klamrar fast sig vid allt möjligt, än en sensationell och plötslig omvälvning. I ett tillstånd av varande, där du släpper efter och tillåter tingen att strömma förbi istället för att förhålla dig till dem, nöjer du dig med att uppleva dem. Du uppnår och bevarar en klar uppmärksamhet.

I nästa fas går du vidare. Efter att ha vant dig vid och stabiliserat detta tillstånd av varande, så utvidgar du medvetandet ytterligare. Du upphäver vissa begränsningar och blockeringar. Med hjälp av yogametoderna och god vägledning av en kunnig lärare genomskådas illusioner och rädsla, och din känslighet stärks.

Men man ska vilja något med sitt liv, ha lust att ta initiativ och använda överskottet och kreativiteten till något.

Om något stör dig i detta stadium och lockar dig ut ur det djupa i sig självt vilande tillståndet i meditationen, så inser du att här är något du får rätta till, att detta är det nödvändigt att ta itu med och göra något åt. I många situationer låter människor bli att göra något åt viktiga saker, de har inte tillräckligt med energi, och så får de leva med frustrationen – med tillräcklig energi blir problemen till inspirerande utmaningar.

Överskottet, *Kundalinin*, ger människan, varhelst hon befinner sig i livet, om hon är hantverkare, konstnär, förälder, vägledare eller skribent, ja överallt, en särskild förmåga till kommunikation och kreativitet, en kreativitet som inte bara riktas mot speciella saker och särskilda konflikter, utan också ger vardagen ett nytt ljus. Jämför detta med brevet från Australien.

Karma Yoga

Förmågan att utvidga medvetandet och öka energin så mycket, att du kan sätta dig över vissa begränsningar, hänger ihop med det vi kallar *Karma Yoga*, handlingens yoga.

För att energin ska strömma fritt och harmoniskt, så måste den strömma *genom* dig. Det upplevs tydligt i meditationen – och i *Karma Yoga*, där energin omsätts i handling. Den ”gåva” (energin) du får genom yogan, ges vidare, du blir dess instrument. Det vore en omöjlighet att försöka bevara den för sig själv. Detta är en naturlag som kan konstateras både inom fysiken och psykologin, och upplevas i det andliga.

”En energiström som sänds genom ett system gör att systemet organiserar sig.”
(H.J.Morowitz – Energy flow in Biology)

I *Energy Flow in Biology* skriver Morowitz vidare att energin är fruktbar när den får lov att strömma genom ett system. Den kan inte anhopas, utan måste strömma vidare. Jorden är ett sådant system. Livet på jorden uppkommer och består så länge solens värme strömmar ner genom atmosfären till jordens yta, och därifrån ut igen i den kalla världsrymden. Om jorden hindrades att ge ifrån sig denna solvärme, skulle livet upphöra.

Att låta energin strömma och strömma vidare verkar dessutom helande, både fysiskt

och psykiskt. Sjukdom uppstår genom passivitet, isolering och rädsla för att se saker och ting i ögonen, och genom att man hänger kvar vid upplevelser, reaktioner och känslor. Att tro att en sådan form av inåtvändhet är meditation är ett allvarligt missförstånd, som leder till narcissism.

Hälsa uppnår man med en metod, som finns i en sju-steps meditation, som heter *Antar Mauna* eller *Inre Stillhet*. Där lär man sig att inte identifiera sig med allt möjligt och att låta sinnets innehåll strömma förbi. Dessutom genom *Karma Yoga*: att vara utåtvänd i livet, att visa initiativ och handlingskraft.

För att kunna utföra *Karma Yoga*, måste man ha förmågan att se hur ens handlingar kan gagna andra, och den större helhet man befinner sig i. Man måste ha överblick. Det uppnås genom träning av uppmärksamheten, och att man besitter ett naturligt intresse för det som sker runt omkring en - och en lust att göra det som behövs mest, utan att det bara kommer en själv till nytta. Genom att låta sig tränas i *Karma Yoga* motverkar man neuroser och till och med psykoser. *Karma Yoga* anses vara en av de viktigaste yogagrenarna, och den väsentligaste delen av livet i ett ashram.

Från ett av psykologins mästerverk "*Kärlekens Konst*" av Erich Fromm, har jag tagit följande citat för att ytterligare belysa detta:

*"Enligt vad jag tidigare har sagt om kärlekens natur är huvudvillkoret för att kunna älska att man **övervinner** sin **narcissism**. Utmärkande för den narcissistiska orienteringen är att man betraktar som verkligt endast det som existerar inne i en själv, medan fenomenen i yttervärlden inte är obetingat verkliga, utan endast i proportion till den nytta eller fara de innebär för en själv. Motpolen till narcissism är objektivitet, dvs. förmåga att se människor och ting **som de är**, objektivt, och att kunna skilja denna **objektiva** bild från den bild som skapas av ens egna önskningar och farhågor. Alla psykosformer är exempel på ytterligt långtgående oförmåga till objektivitet. För den sinnessjuka finns det ingen annan verklighet än den som existerar i hans inre, den som byggts upp kring hans farhågor och önskningar. I yttervärlden ser han endast symboler för denna inre värld, sin egenhändigt skapade symbolvärld. På samma sätt beter vi oss alla när vi drömmar. I drömmen skapar vi förvecklingar, uppför dramer, som uttrycker våra önskningar och farhågor (någon gång också våra åsikter och vårt omdöme), och så länge vi sover är vi övertygade om att drömstoffet är lika verkligt som den verklighet vi upplever i vaket tillstånd.*

*Den sinnessjuka eller drömmaren misslyckas **fullständigt** med att prestera en objektiv syn på världen utanför; men vi är alla i växlande grad sinnessjuka eller i växlande grad drömmande: alla har vi en ickeobjektiv syn på världen, och förvanskningen beror på vår narcissistiska orientering. Behöver jag lämna exempel? Vem som helst finner dem utan vidare genom att iaktta sig själv och sina grannar eller genom att läsa tidningen. Det finns variationer i graden av narcissistisk verklighetsförvanskning. En kvinna ringer t.ex. upp doktorn och förklarar att hon tänker komma till hans mottagning på eftermiddagen. Doktorn svarar att han inte är ledig vid den tiden, men att han kan besöka henne i hennes bostad följande dag. Hon svarar: „Men doktorn, jag bor ju bara fem minuters väg från er mottagning.“ Hon kan inte förstå hans förklaring att det inte*

sparar någon tid för honom att avståndet för henne är kort. Hon ser narcissistiskt på situationen: eftersom hon sparar tid, sparar han tid; den enda verkligheten för henne är hon själv.”

Konklusion

Ingen energi kan utnyttjas av livet om den inte strömmar, och strömmar vidare. Ja, om den inte strömmar, så existerar den inte, eller så är den blockerad.

Den andliga insikten möjliggör att allting kan upplevas som en helhet i vilken vi är en del. Den andliga inställningen botar, utan ansträngning eller tvång, både girighet och misstro inför ett annorlunda tänkesätt.

Energi definieras och upplevs genom sin våglängd, genom sin aktivitet, genom sin ström, både fysiskt och i medvetandet. Och om du som människa inte äger förmågan till generositet, till att ge något vidare till andra, till att hjälpa andra, utan vill behålla allting för dig själv och dina meningsfränder, så uppstår det svårigheter, eller så kör du fast i ditt liv. Därför, lös problem, skapa något, kommunicera och hjälp andra utan att det är ett uttryck för särintresse, och låt dig inte hämmas av rädsla att möta utmaningar. Genom att möta dina begränsningar och göra upp med dem, går du en allt större frihet till mötes. Kanske detta är själva livets mening. Utan detta kan du inte höja din energinivå och din känslighet i en sådan grad att man kan kalla det *Kundalini*.

”Det är nu två dagar sedan kursen slutade och jag har fortfarande en upprymd och paradoxal känsla av starkt uppladdad energi och djup inre ro.” (Kursdeltagare från Israel)

För mig kommer energin till uttryck både genom handlingskraft och aktivitet, och genom förmågan att uppleva. Denna insikt har berikat både mitt liv och förhoppningsvis också de människor jag mött. Att leva i överensstämmelse med detta är en nödvändighet för växt på alla plan.

Swami Janakananda

APPENDIX II

(Källa: w.w.w. kundalini.se 20/2 2004)

Ur: LÄKARTIDNINGEN o VOLYM 87 o NR 37 o 1984

Specifik meditationspsykos(?) - en analys av nio fall

Tidigare har påpekats riskerna för att de som mediterar eller exponeras för avancerad psykologisk behandling kan få en övergående psykos. Motiverad av diagnostiska och terapeutiska problem med patienter med denna sjukdomsbild har biträdande överläkare Bo Gunnar Johnson, klinik 1 vid Lillhagens sjukhus i Hisings Backa, undersökt nio patienter med denna typ av psykos. Samstämmigheten i sjukdomsbilderna talar för att det sannolikt föreligger ett syndrom.

År 1956 uppmärksammades risken för utlösandet av akut psykos vid utövandet av meditation, i detta fall transcendental meditation (TM). Den meditativa tekniken hade väsentliga komponenter gemensamma med hypnos, t ex passiv koncentration och monotont upprepande. Gällande kontraindikationer för hypnos kunde då gälla även för avancerad meditation och ansågs kunna förklara psykosutbrottet [1]. Denna problematik har på nytt aktualiserats och väckt nya frågeställningar.

Fall 1

I februari 1983 uppsökte en 24-årig man mig för egenartade psykiska besvär. Han berättade att han vid sju tillfällen lyssnat på en kassett med inspelade s k chakrameditationer. Avsikten var att han med denna teknik skulle minska sin tendens att spänna sig. Innan han fick sina besvär hade han fungerat tillfredsställande socialt samt skött sina studier vid universitetet. Inget missbruk förelåg.

Han berättade att han under en sådan övning plötsligt hade upplevt hur det sprutade energi som en stråle någon decimeter ut från symfysen. Dessutom erfor han vid sacrum en boll av energi stor som en hasselnöt. Bollen övergick sedan till ett energiflöde som sakta steg upp genom ryggraden och successivt vitaliserade hela kroppen. Den steg vidare upp i huvudet och fram över pannan där den kulminerade som en explosion. Han tyckte att han "såg" energiströmmar som sprutade ut genom händer och fötter. Dessutom hade han visioner av ormar som steg uppåt från ljumskarna och ville bita honom i ansiktet.

Upplevelsen kom helt oväntat och förskräckte honom. Han kunde inte påverka förloppet. Under några dagar var han dock erotiskt stimulerad från att tidigare ha varit blyg. Tillståndet gick sedan över i en negativ fas, varvid han upplevde att en mörk substans trängde in i hans kropp från benen och ljumskarna, fyllde bålen och hotade att krama ihop hjärtat så att det kunde stoppa. Han var rädd att dö och vaknade flera gånger per natt, då han upplevde sig attackerad av onda väsen. Han blev successivt tröttare, fungerade inte längre i sina studier och sökte desperat efter hjälp.

Mannen lades en kortare tid in på psykiatrisk klinik där tillståndet uppfattades som psykologiskt. Han fick emellertid Mallorol-tabletter (50 mg x 3) utan effekt på tillståndet. Vid min kontakt med honom höjde jag dosen till 500 mg Mallorol per dag för att dämpa upplevelserna vilka av mig uppfattades ha psykotisk valör. Då man inte kunde notera någon väsentlig effekt sattes Mallorol ut efter en månads behandling. De nattliga influenserna upphörde så småningom men nattligt uppvaknande och hjärtpåverkan kvarstod.

Psykiatrisk tolkning

Hur tolkas detta psykiatriskt? Det liknade mest en akut paranoid psykos, men mannen hade god insikt i sitt tillstånd och talade om sina besvär med distans som om det vore en somatisk åkomma; han tillskrev besvären en effekt av "kundalinistegring". Allt tal om psykologisk förklaring förkastade han.

Somatiskt status och EEG var normala. Den intellektuella och affektiva kontakten var god liksom förtroendet i den terapeutiska situationen. Detta förde tankarna till pseudoneurotisk schizofreni dock utan förekomst av andra symtom som hör till ett sådant tillstånd, panikångest, jagstörningar etc, som kan tillskrivas en filterdefekt. Symtomatologin var extremt särpräglad; patienten hade drag av psykos utan att vara övertygande. Frågan är om det var ett psykologiskt tillstånd av pseudohallucinatorisk hypnoid karaktär då bl a neuroleptika inte hade någon effekt.

Vid uppföljning efter åtta månader var han mera aktiv med ett bättre stämningsläge. Han sov bättre men kände sig fortfarande plågad av mörka väsen.

Fall 2

En 40-årig kvinna sökte för besvär av samma karaktär som 24-åringens. Besvären hade debuterat i samband med kroppsorienterad psykoterapi (bioenergetic) samt sjukgymnastik för att lösgöra spänningar i bäckenet, då hon besvärades mest av sin frigiditet. Kvinnan studerade, fungerade i övrigt socialt och medicinerade inte.

Hon upplevde också spontant energiströmmar i ryggen upp mot huvudet och kände sig överhettad sedan en vecka tillbaka. För att svalka sig duschade hon långa stunder och gick i strumplästen fram och åter i sin bostad för att "jorda" energierna. Förutom dessa energiupplevelser, som hade samma karaktär och utbredning som i det förra fallet, yppade hon vissa psykotiska vanföreställningar av regressiv magisk natur. Hon hade dessutom känt sig penetrerad av ormar. Kvinnan avvisade medicinering och ville arbeta sig ur dessa problem själv. Hon fortsatte dock att ha kontakt med psykolog.

"Ormkraften vid ryggslutet"

Den första patientens besvär utlöstes av "chakra-meditation" som är en form av yoga, vilket gav uppslaget till en tolkning. I Encyclopedia Britannica 1964 under rubriken yoga står om "Hatha Yoga" som "yoga of force". Denna är baserad på en fantastisk

fysiologisk teori och lär att det existerar slumrande gudomlig kraft kallad "kundalini, ormkraften vid ryggslutet".

Genom viljan kan kundalinikraften stegras till huvudet och på sin väg aktivera sex psykiska centra i kroppen. Härvid påstås det att vissa yogis kan utöva nästan övermänsklig kontroll över sina kroppar, uppnå ökad intellektuell klarhet etc.

Symtomatologin hade i mina två fall stora likheter med varandra samt med beskrivningar i övrig yogalitteratur, där det för övrigt starkt varnas för att utöva "kundalinistegring" innan man är psykologiskt redo för detta. I annat fall kan det enligt litteraturen leda till sinnessjukdom eller psykosomatiska besvär [2].

Psykofysiologiskt underlag?

Samstämmigheten mellan dessa två fall och beskrivningar i yogalitteraturen talar för att det finns ett specifikt psykofysiologiskt underlag för fenomenet. Dess sällsynthet i kliniken är sannolikt orsaken till att det inte beaktas i läroböckerna.

Den medicinska litteraturen i ämnet är sparsam. Vasant G Rele [3] likställer kundalinifenomenet med en vagnsaktivering. Psykiatern Lee Sanella [4] avgränsar de fysiologiska fenomenen och framför teorin att dessa är orsakade av rytmiska tryckförändringar i spinalvätskan. Han beskriver också ett antal av honom personligt kända fall av kundaliniaktivering utan speciella psykiatriska konsekvenser.

Hiroshi Motoyama [5] påstår sig genom mätning utanför kroppen i höjd med chakra hos yogis ha kunnat registrera svaga elektromagnetiska och optiska förändringar då de koncentrerade sig på dem. Möjligen föreligger det således ett fysiologiskt underlag till den subjektivt upplevda aktiveringen. Stanislav Grof [6] redogör för upplevelser av kundaliniaktivering i samband med LSD-terapi. Wilhelm Reich [7] har omtalat likartad energifrigörelse i samband med behandling av muskelspänningar (muskelpansaret). Biografiska beskrivningar finner vi hos Gopi Krishna [8] och Lis Höjer [9].

I dessa kausistiker får man i detalj följa de olika problem en kundaliniaktivering skapar men även hur den medvetandevidgning upplevs som aktiveringen kan leda till. Lis Höjer relaterar kortfattat ytterligare tio fall. Några medicinska förklaringar ges inte, snarast påvisas hur liten hjälp dessa personer har fått av psykiater och yogalärare som konsulterats.

Studiens bakgrund och syfte

Då till och med suicid skall ha förekommit som följd av dessa övningar (pers medd) är detta uppenbart en angelägenhet för psykiatri, och det är viktigt att försöka få utförligare kunskap om fenomenet.

Lis Höjer har genom sin första bok samt radioprogram kommit i kontakt med andra personer med problem av liknande slag. Då flera av dessa var samlade i hennes hem i Danmark gavs tillfälle att närmare studera deras problem. Även om det förelåg okontrollerbara selektionsfaktorer vid ett sådant förfarande, ansågs det bl a genom fenomenets sällsynthet att någorlunda relevanta slutsatser kunnat dras av resultatet från

ett sådant begränsat urval.

Avsikten med denna studie var att genom en analys av ett antal på detta sätt påverkade personer belysa ett antal frågor. Bland annat huruvida denna fenomenologi var specifik och uppträdde likartat, dvs om man kunde tala om ett syndrom, och som kunde skiljas från normala fenomen som har dokumenterats vid experimentell meditation [10] samt vid autogen träning [11]. Syftet var vidare att bedöma premorbida förhållanden, fenomenets topiska manifestationer, tidsförlopp och synpunkter på behandling. Frågan var också huruvida detta kunde betecknas som ett schizofrent fenomen. Emellertid låg det utanför målsättningen och möjligheterna att närmare precisera fenomenets centralnervösa natur, vilket kräver intensivstudier av annat slag.

Metod och material

Undersökningen utfördes som vid en psykiatrisk intervju fokuserad på eventuella kundalinifenomen. En checklista baserad på kundalinistörningar enligt Lee Sanella genomgicks [4]. Autonom reaktion registrerades som hudkonduktans med GSR-instrument. Ett projektivt teckningstest, cirkelintegrationstestet (CIT), togs för bedömning av personlighet och för diagnostik [11].

I detta test får försökspersonen efter instruktion teckna en cirkel med ett innehåll. Den storlek på cirkeln som försökspersonen väljer har samband med temperamentsvariabler såsom extro-introversion. Innehållets utformning och strukturering indikerar allmänna perceptiva tendenser, vilket har samband med psykiatrisk diagnostik.

Som inklusionskriterium i studien valdes upplevelsen av strömmande energi i ryggraden. I gruppen bortföll därvid en person, och nio personer kom att ingå i studien. De var i åldrarna från 24 till 55 år, åtta var kvinnor. Alla nio hade tidigare haft en god anpassning, men fyra hade haft sexuella problem och en missbrukat LSD.

Sju hade haft besvären i fyra - tolv år och två under kortare tid, en vecka respektive åtta månader. Fem hade fått psykiatrisk vård, och ytterligare en borde ha fått det. Två hade normala EEG och en patologiskt. Två hade gjort suicidförsök, och en betecknades som "suicidal".

Alla nio hade vid undersökningstillfället reducerad arbetskapacitet. Två var sjukskrivna eller pensionerade och sju sökte arbete eller arbetade.

Debut och symtombild

Försökspersonerna uppgav att sjukdomen debuterade i samband med transcendental meditation (tre personer), autogen träning, yoga eller meditation i annan form (tre), primalterapi (två) och religiös aktivitet vid mani (en).

Då fenomenologin var relativt likformig hos dem uppdelades sjukdomsbilden med hänsyn till lokalisation, och frekvensen bestämdes för varje symptom.

Energins karaktär och lokalisering i excitationsfasen

Följande symtom präglade den initiala excitatoriska fasen:

Energins allmänna karaktär betecknades som eld (två personer), pilar (två), kraft, vibrationer, vatten, bubblor, gnistor, värme (sju). Åtta tyckte att energin fanns i hela ryggen, fem angav på framsidan och en att energin bara var lokaliserad till huvudet. Sex förlade känslan av energi till sacrum, två talade om en eldkula i sacrum, och fyra om stegring av energierna i ryggen. För en individ stoppade energin två decimeter uppåt från rygglutet och för fem i nacken, medan den var lokaliserad vid symfylen hos tre och i underlivet hos två personer.

Sju hade en känsla av kraft som kommer in genom fötterna eller avleder kraft genom fötterna. En kände värme i armar och ben, en annan pilar genom armar och ben, och en tredje noterade ett rytmiskt gungande i elektriska vibrationer 5 cm utanför armar och ben "som en smekning".

Sju av försökspersonerna tyckte att energin fyllde huvudet, studsade mot skalltaget, sprängde med övertryck ut ögon, öron, tänder och tunga.

Som somatiska reaktioner noterades vegetativa symtom från hals, tarm och hjärta (åtta personer), ofrivilliga spontana rörelser (sex), sömnparalys (två), vakensömn (fem) och reducerad andningsfrekvens (sju personer).

De emotionella reaktionerna karakteriserades som manifform exaltation (sex), sexuell aktivering (åtta), varav lokalt i huvudet som "kosmisk orgasm i huvudet" (en person).

Kognitivt kännetecknades reaktionerna av klar perception (två), "stor kropp eller stora kroppsdelar" (fyra), utomkroppsupplevelser (två) och på gränsen till detta (ytterligare två personer), förmåga att "se" inre förändringar (sex) och inre visioner av ormar (fyra personer).

Upplevelser av religiös karaktär var vanliga, t ex "andliga upplevelser" (fyra), ökad intuition (sex), "pånyttfödda" (fyra), "inre ljus" (fem) och tidigare inkarnationer (tre).

Mörker, tomhet, rädsla i inhibitionsfasen

Den senare uppträdande inhibitionsfasen kännetecknades av att exaltationen övergick i mörker och tomhet (sex personer), libidoförlust (fyra), paranoidea reaktioner (fyra), samt rädsla för att tillståndet skulle leda till döden (fyra). Nattliga problem hade åtta personer, varav fyra regelbundet vaknade vid midnatt och tre personer kl 02.00. Åtta personer hade influensupplevelser: en ond makt ville göra dem illa.

Psykometriska mätningar med CIT indikerade psykos i åtta fall varav paranoid i tre fall. Jagstyrka, dvs. en differentierad och välintegrerad personlighet, indikerades i ett fall, jagsvaghet i sex fall och schizoida drag i sju fall. Vertikal betoning i testet, vilket anger en överabsorbering av själsliga problem, förekom i tre fall. Organiserad perception som sannolikt var kompensatorisk, noterades i sex fall. Sex markerades som kritiskt självständiga, lika många som subvalida med hög kontroll, artikulerad perception och introversion samt två som extroverta med diffus perception.

Kommentar till cirkelintegrationstestet (CIT)

Den projektiva testningen visade en hög förekomst av psykosindikatorer, framför allt för paranoid psykos. Emellertid visar testet endast den för tillståndet (diagnosen) typiska försvarsstrukturen betingad av olika specifika upplevanden och adaptiva strävanden.

Det ger således inte någon direkt information om graden av insufficiens eller mängden av psykopatologiska symtom. Man fann i testet en hög förekomst av försvarshållning gentemot en hotande omvärld samt en strävan efter organiserad sammanhållning av materiella och andliga livsaspekter. Dessutom förekom hos tre personer att objekt eller diagonal i CIT var exklusivt vertikalt orienterade, vilket annars är typiskt för schizofreni och anses innebära en dissociation av materiellt och själsligt med en överbetoning av det sistnämnda och ett försummande av det förstnämnda. Personlighetsmässigt dominerade högt medvetna, spänningsneurotiska personer i gruppen (sex av de nio).

Då det kliniska intrycket var att gruppen inte utgjordes av primärpsykotiska personer bör resultatet i CIT tolkas så, att kundaliniprocessen öppnade för en psykotisk dimension, störde den habituella livsuppfattningen och bringade personligheten ur jämvikt. Härvid blev individen absorberad av inre psykiska fenomen motsvarande schizofreni, dock utan att ha samma etiologi. Försöken att sedan återupprätta inre harmoni, verklighetsanpassning och försvar återspeglades av innehållets struktur i cirkeln.

En kognitiv asteni, närmast motsvarande hypofreni [13], förelåg enligt testet i fem fall, varav uttalat i tre. Detta innebär jagsvaghet eller nedsatt förmåga att tolerera och bearbeta intensiva psykiska påfrestningar, dvs. egots integrativa styrka var nedsatt. Genom sin påträngande karaktär kom dessa fenomen att dominera upplevelsefältet, och jaget blev insufficient.

Avgränsning mot psykos

Vid den kliniska bedömningen saknades hos alla schizofrena grundsymtom enligt Bleuler liksom primärsymtom enligt Kurt Schneider såsom tankeutstrålning och mer konstant hörselhallucinos. En person hade haft övergående hörselupplevelser, fem hade hört olika ljud, surranden, väsanden, maskinljud etc. Fem individer hade sett ett inre ljus.

En i gruppen var under behandling för mani, och en annan hade haft ett övergående skov av cykloid psykos. Båda psykoserna uppträdde endast vid de meditationsanknutna symtomens debut och försvann senare. Sex personer hade somatiska vanföreställningar och inre splittring, som kan tolkas som en perceptionsstörning av kroppsschema. Vissa upplevelser förekom endast nattetid och kunde eventuellt tolkas som hypnagoga bilder. Sex individer angav kognitiva störningar så som lättare konfusion, desorientering, tankestopp och minnesstörning.

De flesta av dessa störningar kan emellertid förklaras som naturliga fenomen, vilka uppträder vid på olika sätt framkallade djupa avspänningstillstånd. Vid experimentell meditation kan normalpersoner uppleva en sensorisk förändring med ökad klarhet i bl a färgseendet. Dessutom kan en uppluckring av egogränserna uppträda, med en

sammansmältning av subjekt och objekt [10]. Dessa funktionella förändringar bör ligga bakom försökspersonernas upplevande av "klar perception", "utomkroppsupplevelse" och "andlig upplevelse".

Andra fenomen som de nio i studien upplevt verkar vara identiska med s k centralnervösa "urladdningsfenomen" som kan erhållas vid autogen träning. Procenttalen för upplevelser vid behandlingen av en grupp psykosomatiskt besvärade personer i en annan studie [11] var: Upplevelse av tryck (46), av elektricitet (26), oförmåga att röra sig (24), svullnad (34), förändringar av kroppsschema (19), erektion (30), hörselphenomen som summerton och röster (24), ångest (40), depression (14) och eufori (5).

Temporallobsepilepsi kan ge likartade, religiöst färgade upplevelser, men våra försökspersoner kunde inte identifieras som lidande av denna sjukdom. Tillgång till EEG på alla hade varit önskvärt, men fanns bara för tre. Ett av dessa var patologiskt, och antikonvulsiv medicinering hade ej haft effekt.

Särskilt svårförklarat var att fenomenen fortsatte trots att personerna upphörde med den teknik som tydligen utlöste tillståndet. Detta fick sitt eget förlopp oberoende av förhållandena som initierade det, vilket påminner om psykos.

De analyserade personerna hade en intakt verklighetsorientering, naturliga intellektuella och emotionella reaktioner och en förhållandevis välorganiserad personlighet, vilket talar emot schizofreni. Symtomatologin var dessutom anmärkningsvärt homogen.

Även om det är svårt att uppskatta det premorbida tillståndet talade den projektiva testningen för att det förelåg en viss jagsvaghet hos de värst drabbade. Hos dessa var den kognitiva integrativa förmågan lägre, dvs. de hade nedsatt förmåga att ångestfritt acceptera bearbeta och assimilera dessa främmande upplevelser. Det kan noteras att den person som klarade traumat bäst var den vars testresultat angav den högsta integrationsnivån. Uppåttigandet av energin i ryggraden som det centrala fenomenet hade sannolikt ett fysiologiskt underlag, möjligen av sexuell libidinös karaktär, ett slogs orgasmisk energi, då störningar i sexuella funktioner förelåg hos flera både före och efter fenomenet. Bland annat hade en person upplevt "kosmisk orgasm i huvudet".

Beredvilligheten att acceptera logiska förklaringar, om sådana kunde presteras, var god. De nio sökte själva aktivt hjälp på olika sätt, vilket också talade emot schizofreni. Fenomenen kunde ej heller jämföras med "det-genombrott" som vid psykos utan mer med somatisk påverkan, exempelvis "i skinkan har jag ett stort hål i vilket ett väsen intagit mig och hänger sig fast". Dessa obehagliga upplevelser hade en stark effekt på individen som försökte bli fri från dem och uppnå jämvikt.

Efter excitationsfasen uppträdde en långdragen fas med trötthet, svaghet, passivitet och energibrist samt överkänslighet för negativa inflytanden. Parallella fenomen föreligger vid manodepressiv psykos, där en manisk fas ofta övergår i en depressiv. Man kan även referera till "mystikerns mörka natt efter gudsupplevelsen" som tolkats som ett utmattningsfenomen [14].

Ett somatiskt autonomt underlag för dessa faser talade GSR-mätningarna för. Hos en person saknades vid den instrumentella mätningen sympatikoton aktivitet i den negativa fasen. Det förelåg ett maximalt elektrodermalt motstånd och ingen arousal vid stimulering. Autonom aktivitet återkom senare i samband med den kliniska förbättringen.

De övriga personerna hade normal GSR-reaktion, vilket talar för att hos dessa en naturlig autonom balans förelåg vid mätningstillfället.

Det är således mycket som talar för att kundaliniaktiveringen innebär ett autonomt engagemang, kanske till och med är identiskt med detta. Fischer och Landon [15] har beskrivit en modell med ökande centralnervös excitation längs ett perceptions-hallucinationskontinuum med högre stadier av arousal, dvs. ett autonomt engagemang. Detta går över sensitivitet, kreativitet och akut schizofrent tillstånd till mystisk extas.

Det är som om den meditative processen hos våra försökspersoner, en process som avsåg att ge avspänning och lugn i stället plötsligt slog över i excitation med ett psykosliknande utvecklingsförlopp.

Sexuell aktivering?

Skall man försöka sig på en sammanfattning av denna process talar fynden främst för att grundfenomenet är en sexuell aktivering av orgasmisk energi som lokaliseras utanför genitalapparaten och som löper upp i ryggen mot huvudet eller stopper och ger en känsla av övertryck. I samband därmed uppträder medvetandeförändringar av positiv valör: intellektuella insikter och andliga upplevelser men även vegetativa urladdningar. I delta klimax ter sig individen psykotisk, då han eller hon "ser" energier etc. och upplever negative inflytanden av magisk natur. Dessa medvetandeförändringar kan bli bestående i månader till år, vilket talar för att det är en psykotisk process. Sannolikt föreligger en koppling mellan det autonoma nervsystemet och kognitiva funktioner, vilket förklarar traditionen att väcka kundalinikraften för att nå högre medvetandenivåer.

Terapeutiska aspekter

Sjukdomsbilden som den här är beskriven är inte känd i psykiatrin, och fallen har också diagnostiserats olika. Personerna har i princip överlämnats åt sig själva med sina upplevelser. De har själva frenetiskt arbetat på att få lindring för besvären, t ex kylt kroppen i kallt vatten, stått på huvudet, vandrat och arbetat sig trötta, gått barfota för att "jorda" energin. Religiös "healing" har inte haft någon övertygande effekt, i ett fall blev det sämre genom att detta väckte paranoidea föreställningar om att "botaren" stal kraften. Neuroleptika föreföll ha osäker effekt.

Gopi Krishna [8] blev hjälpt genom kunnig ledning till rätt meditation där han tidigare hade gjort fel. Det påpekas också i yogalitteraturen att man inte skall experimentera med kundalini utan sakkunnig ledning. Det förefaller som att det är möjligt för den insiktsfulle att styra denna process. Krishna [8] nådde efter mycket lidande så småningom en kulmination med utvidgat "kosmiskt" medvetande, vilket då hade forcerats fram genom kundaliniaktiveringen.

Sammanfattning

Samstämmigheten i symtombilden talar för att det föreligger ett specifikt syndrom utlöst

av en manipulation av medvetandet. Det centrala fenomenet är en speciell aktivitet i det autonoma nervsystemet. Detta innebär en aktivering och en belastning av kognitiva-emotionella funktioner, vilket hos predisponerade individer kan utlösa en psykosliknande process med ofta lång duration.

Då denna process i olika avseenden är vanskelig, i stort okänd och behandlingsrefraktär är det viktigt att avråda från experiment med dessa övningar, då det kan föreligga risk för aktivering av en okontrollerbar process. Det är också viktigt att ytterligare försöka kartlägga detta fenomen, bl a se om det finns hos andra mentalpatienter, genom att i anamnesupptagandet ställa frågor kring detta.

Då detta uppfattas som ett potentiellt hälsoproblem görs nu i Danmark en inventering av förekomsten av "meditationspsykos". Man håller även för troligt att det handlar om en speciell psykosform. Seminarier i detta ämne hålls regelbundet vid Århus universitet under ledning av professor Johannes Aagaard.

Bo Gunnar Johnson

Litteratur

1. Johnson BG. Fallbeskrivning: Kan avspänningsövningar vara farliga? *Läkartidningen* 1965;62:3910-11.
2. Avalon A. *The serpent power*. 7th ed. New York: Dover Publications, 1974.
3. Rele VG. *The mysterious kundalini*. Bombay: DB Taraporevala Sons & Co 1927.
4. Sanella L. *Kundalini-psychosis or transcedence?* 4th ed. San Francisco. H S Dakin Company, 1981.
5. Motoyama H. *Theories of the chakras: Bridge to higher consciousness*. London: The Theosophical Publishing House, 1981.
6. Grof S. *Människans okända världar*. Stockholm: Prisma, 1977.
7. Reich W. *Orgasmens funskjon*. Oslo: Pax Forlag, 1973.
8. Krishna G. *Kundalini, the evolutionary energy in man*. 2nd ed. Boulder, London: Shambhala Publ 1971.
9. Höjer L. *I begyndelsen var logos*. Köpenhamn: Borgen, 1981.
10. Deikman AJ. *Experimental meditation*. In: Tart CT, ed. *Altered states of consciousness*. New York: John Wiley & Sons, 1969.
11. Luthe W. *Autogenes training. Correlationes Psychosomaticae*. Stuttgart: Georg Thieme, 1965.
12. Johnson BG. Preliminär rapport över effekt av Baklofen på hypofrent syndrom hos icke-schizofrena. *Nord Psychiatr Tidsskr* 1978;32:266-70.
13. Sjöbring H. *Struktur och utveckling*. Malmö: Gleerups förlag, 1958.
14. Underhill E. *Mysticism*. 10th ed. London: Methuen & Co, 1923.
15. Fischer R, Landon GM. On the arousal state-dependent recall of "subconscious" experience: Stateboundness. *Br J Psychiatry* 1972;120:159-72.

KÄLLOR

- Ankarberg, Peter. 1989. "Osho Rajneesh: En nutida guru för moderna människor." Fortsättningskurs i religionshistoria. Stockholms Universitet: Religionshistoriska Institutionen.
- Arndt, Ulrich von. 1996. "Die Potentiale der Erleuchtung", Esotera 2.
- Arundale, George. 1947 [1938]. *Kundalini: An Occult Experience*. Adyar, Madras: The Theosophical Publishing House.
- Bechert, Heinz. 1998. "Buddhism in the Modern World: Buddhist Revival in East and West". *The World of Buddhism: Buddhist Monks and Nuns in Society and Culture*. Red: Bechert, Heinz & Gombrich, Richard. London: Thames and Hudson.
- Björling, Sanna. 2003. "Jämvikt genom yoga". *Dagens Nyheter*, 318, 22 november. Bilaga: LördagSöndag.
- Blavatsky, Helena. 1950 [1877]. *Isis Unveiled: A Master-key to the Mysteries of Ancient and Modern Science and Theology*. Vol 1: *Science*. California: Theosophical University Press Covina.
- 1966 [1888]. *Den hemliga läran: sammanfattning av vetenskap, religion och filosofi*. Del 1: *Världsdaningen*. Översättning: Teosofiska Bokförlaget, Stockholm.
- Brekke, Torkel. 1999. "The Conceptual Foundation of Missionary Hinduism." *The Journal of Religious History*, 23, 203-214.
- Burns, Alex. 2003. "2002 Schism: The Storm Awakens". www.disinfo.com/pages/dossier/id163/pg1/. I författarens ägo.
- Eliade, Mircea. 1991. *Images and Symbols*. New Jersey: Princeton University Press.
- 1991. *The Myth of the Eternal Return or, Cosmos and History*. New Jersey: Princeton University Press.
- 1990. *Yoga: Immortality and Freedom*. Princeton University Press, Princeton, New Jersey.
- Elkins, D. N., Hedstrom, L. J., Hughes, L. L., Leaf, A. J. & Saunders, C. 1988. "Toward a humanistic-phenomenological spirituality: definition, description and measurement". *Journal of Humanistic Psychology*, 28.
- Eller, Cynthia. 2000. "White Women and Dark Mother". *Religion*, 30, 367-378.
- Evola, Julius. 1992. *The Yoga of Power: Tantra, Shakti and the Secret Way*. Översättning av Stucco, Guido. Rochester, Vermont: Inner Traditions International.
- Ferguson, Marilyn. 1982. *Mot en ny tidsålder (The Aquarian Conspiracy)*. Översättning: Carl G. Liungman. Askild & Kärnekull.
- Feuerstein, Georg. 1998. *Tantra: The Path to Ecstasy*. Boston: Shambhala Publication.
- Fitger, Malin. 2002. "Introduktionen av begreppet kundalini i väst". Påbyggnadskurs i religionshistoria. Stockholms Universitet: Religionshistoriska Institutionen.

- 'Fredrik'. 2003. "Drabbad av reikiopsykos". *Sökaren*, nr. 4.
- Frisk, Liselotte. 1998. *Nyreligiositet i Sverige: Ett religionsvetenskapligt perspektiv*. Nora: Nya Doxa.
- Fuller, Christopher John. 1992. *The Camphor Flame: Popular Hinduism and Society in India*. New Jersey: Princeton University Press.
- Goudriaan, Teun & Gupta, Sanjukta 1981. *A History of Indian Literature: Hindu Tantric and Sakta Literature*. Redaktör: Gonda, Jan. Wiesbaden: Otto Harrassowitz.
- 1979. *Handbuch der orientalistik: Hindu Tantrism*. Redaktör: Gonda, Jan. Leiden /Köln: E.J. Brill.
- Halbfass, Wilhelm. 1988. *India and Europe: An Essay in Understanding*. Albany: State University of New York Press.
- Hammer, Olav. 2000. *Claiming Knowledge: Strategies of Epistemology from the Theosophy to the New Age*. Doktorsavhandling. Lund: Lunds universitet.
- 2001 *Claiming Knowledge: Strategies of Epistemology from the Theosophy to the New Age*. Leiden/Boston/Köln: Brill.
- 1998. *På spaning efter helheten: New Age - en ny folktro?* Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Hanegraaff, Wouter J. 1998. *New Age Religion and Western Culture: Esoterism in the Mirror of Secular Thought*. New York: State University of New York Press
- Heelas, Paul. 1996. *The New Age Movement: The Celebration of the Self and the Sacralisation of Modernity*. Oxford: Blackwell Publishers.
- Jervidalo, Franz. 1995. "En yogaskola ser dagens ljus". *Bindu* 5, 2-3. Håå Kursgård, Hamneda: Skandinavisk Yoga och Meditationsskola.
- Jung, Carl Gustav. 1999 [1932]. *The Psychology of Kundalini Yoga: Notes of the Seminar Given in 1932 by C.G. Jung*. Red: Shamdasini, Sonu. Princeton University Press, Princeton, New Jersey.
- 1995. *Jung on the East*. New Jersey: Princeton University Press.
- Kaur Khalsa, Shakti Parwha. 1996. *Kundalini Yoga: The Flow of Eternal Power*. New York: The Berkley Publishing Group.
- King, Richard. 2002. *Orientalism and Religion: Postcolonial theory, India and "the mystical East"*. London and New York: Routledge.
- Knipe, David M. 1993. "Hinduism: Experiments in the Sacred". *Religious Traditions of the World*. Red: Earhart, Byron H. New York: Harper Collins Publishers.
- Krishna, Gopi. 1997. *Kundalini: The Evolutionary Energy in Man*. With Psychological Commentary by James Hillman. Boston & London: Shambhala Publications.
- Leadbeater, C W. 1997 [1927]. *The Chakras*. The Theosophical Publishing House, Wheaton, Illinois.

- 1987 [1902]. *Man Visible and Invisible: Exampels of Different Types of Men as Seen by Means of Trained Clairvoyance*. The Theosophical Publishing House, Wheaton, Illinois.
- Lloyd, Christina-Sophia. 2001. "Andliga Motrörelser i Indien." C-uppsats. Stockholms Universitet: Religionshistoriska Institutionen.
- McGuire, Meredith B. 1997. *Religion: The Social Context* (4th ed.). London: Wadsworth Publishing Company.
- Miller, David. 1990. "Modernity in Hindu Monasticism: Swami Vivekananda and the Ramakrishna Movement". *Philosophy East & West*, 40, 111-126.
- Morris, Brian. 1991. *Antropological Studies of Religion: An Introductory Text..* Cambridge: Cambridge University Press.
- Nevrin, Klas. 2003. *Octagonal Metamorphosis: Modern Hatha Yoga in Transition*. Fördjupningskurs i religionshistoria. Stockholms universitet: Religionshistoriska institutionen.
- Nilsson, Johan. [1999]. "Den vänstra handens väg: En studie av ett begrepp inom den moderna ockulta litteraturen". C-uppsats. [Teologiska institutionen.] Lunds Universitet.
- Rajneesh, Bhagwan Shree. 1981. *Den väldiga Utmaningen*. Översättning: Ma Rabia Prabhudasi. Livskraft, i samarbete med Rajneesh Publikationer Sverige.
- Ringgren, Helmer & Ström, Åke. 1991. *Religionerna i historia och nutid*. Förlagshuset Gothia.
- Rodenbeck, Joachim. 1994. "Psyisk energi". *Bindu* 3, 4-7.
- Sannella, Lee. 1987. *The Kundalini Experience: Psychosis or Transcendence?* California: Integral Publishing.
- Savola, Marja. 1999: "Kundalini & Andningsövningar". I författarens ägo.
- 1996: "Om österländska metoder". I författarens ägo.
- 2003. "Reikihealing - en lek med elden". *Sökaren*, 4. I författarens ägo.
- Silburn, Lilian. 1988. *Kundalini: Energy of the Depths*. Översättning: Gontier, Jacques. Albany: State University of New York Press.
- Scar, Kiki. 1998: "Sado-Magic for Satan: An Interview with Zeena Schrek (sic)". www.black-rose.com/cuiru/archive/4-2/zeena.html. I författarens ägo.
- Schreck, Zeena & Nikolas. 2002. *Demons of the Flesh: The Complete Guide to Left Hand Path Sex Magic*. Creation Books: www.creationbooks.com
- Schreck, Zeena. 2003. "The Storm Manifesto". (Zeena, Hemet-neter tepi Seth.) I författarens ägo.
- Schreck, Zeena. 2003. "From the Eye of the Storm". *Thunderbolt*, vol 1.

- 2003. "Aligning Yourself with the Aion of Seth-Typhon: The Storm Charter Agreement" (Criteria and Expectations for Participation in the Sethian Religious Movement). *The Voice of the Storm: Seth's Clergy*.
- Sinha, Indra. 1993. *The Great Book of Tantra: Translations and Images from the Classic Indian Texts with Commentary*. Rochester, Vermont: Destiny Books.
- Sita. 1996. "Erfarenhet och kunskap". *Bindu*, 7, 8-22. Håå Kursgård, Hamneda: Skandinavisk Yoga och Meditationsskola.
- Strauss, Sarah. 1997. *Re-orienting Yoga: Transnational flows from an Indian Center*. A dissertation in anthropology. Pennsylvania: University of Pennsylvania.
- Swami Janakananda Saraswati. 2000. *Yoga, Tantra och Meditation i min vardag*. Bindu, Skandinavisk Yoga och Meditationsskola.
- 1994. "Kriya Yoga", *Bindu*, 2, 9-13. Håå Kursgård, Hamneda: Skandinavisk Yoga och Meditationsskola.
- 1994. "Ledare", 2-3; "Kriya Yoga II", 10-17. *Bindu*, 3.
- 1995. "Kriya Yoga III". *Bindu*, 5, 9-29.
- 1997. "Tantra och Yoga Nidra". *Bindu*, 9, 12-24.
- 1998. "Om att lära sig undervisa i Kriya Yoga". *Bindu*, 10, 14-26.
- 1999. "Kalla det något annat!", 2-4; "På väg mot ett större medvetande", 14-32. *Bindu*, 11.
- Urban, Hugh B. 2003. *Tantra: Sex, Secrecy, Politics and Power in the Study of Religions*. Berkely / Los Angeles / London: University of California Press.
- 1996. "Zorba the Buddha: Capitalism, Charisma and the Cult of Bhagwan Shree Rajneesh". *Religion*, 26, 126-182.
- 1999. "The Extrem Orient: The Construction of "Tantrism" as a Category in the Orientalist Imagination". *Religion*, 29, 123-146.
- 2000. "The Cult of Ecstasy: Tantrism, The New Age, and the Spiritual Logic of Late Capitalism". *Religion*, 39, 268-304.
- 2001. "The Omnipotent Oom: Tantra and Its Impact on Modern Western Esotericism". *Esoterica*, III, 218-259.
- 2003. "Unleashing the Beast: Aleister Crowley, Tantra and Sex Magic in Late Victorian England". *Esoterica*, V, 138-192.
- Woodroffe, Sir John. 1992 [1918]. *The Serpent Power: Being the Sat-Cakra-Nirupana and Paduka-Pancaka*. Ganesh & Company, Madras.
- Yinger, J. M. 1970. *The Scientific Study of Religion*. New York: The Macmillan Company.
- Yogi Bhajan. 1997. *The Master's Touch: On Being a Sacred Teacher for the New Age*. Los Angeles: Kundalini Research Institute.

INTERNETKÄLLOR

amazon.com (sökord: 'kundalini'; 'tantra'. Sort by: 'bestselling')

www.angsbacka.se (Kursgården Ängsbacka)

kundaliniyoga.com (International Kundalini Yoga Teachers Association, 3HO)

kundalini.se (Kundalini Information & Nätverk, Sverige)

lifeforce.nu (Institutet för Medicinsk Yoga, Göran Boll)

yoga.se (Skandinavisk Yoga och Meditationsskolas svenska hemsida)

yogatech.com/yogibhajan (3HO-medlemen Gururattan Kaur Khalsa's internetsite)

zamaspeople.com/sky (Sveriges Kundalini YogaLärares Riksförbund)

www.voiceofthestorm.com (The Storms hemsida)

INTERVJUER OCH MAILSVAR

Boll, Göran. 2003-09-09. Bandinspelning i författarens ägo.

Eriksson, Hari / Ängsbacka. 2003-10-01. Mailsvar på fråga, i författarens ägo.

Klingenberg, Helmuth & Viveka (Gestaltterapikurs). 2003-11-18. Intervju via mail, i författarens ägo.

Savola, Marja. 2003-09-04 samt 2003-09-10. Intervju via mail, i författarens ägo.

Schreck, Zeena. 2003-11-11. Intervju via mail, i författarens ägo (samt samtal 2003-05-30, Berlin.)

Sita. Skandinavisk yoga och meditationsskola. Mail: 2003-11-10, i författarens ägo.

Swami Janakananda. 2003-11-07. Bandinspelning, i författarens ägo.

UPPSLAGSVERK

1987. *Encyclopedia of Religion*. Redaktör: Mircea Eliade. André Padoux: "Kundalini" s. 402- 403, "Tantrism" s. 272-280. New York: Macmillan Publishing Company.

2000. *Nationalencyklopedin, CD-rom*. Carl-Martin Edsman: "Mircea Eliade". Höganäs: Bokförlaget Bra Böcker AB.

ÖVRIGA REFERENSER

Aquariantimes: The Kundalini Yoga Magazine, 2 & 3, 2003. Espanola, New Mexico: Sage of the Age Publishing.

Broschyr. 2001: "Meditation, Yoga och Tantra": Håå Kursgård i Småland.

Mail: Erik af Edholm, 2004.

Kursinformationsblad. 2003 . Institutet för Medicinsk Yoga.

"9 övningar för ett bättre sexliv". *Aftonbladet*, 13 maj, 2003.